

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI**

**YUSUF BAŞLAR
040608011**

MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

TEZ YÖNETİCİSİ: Doç. Dr. M. Emin BİLGE

KIRIKKALE – 2008

ÖZET

Marka lisansı sözleşmesi, marka hakkını münhasıran kullanma hakkına sahip olan kişinin (lisans veren), sahip olduğu bu hakkın kullanımını -kural olarak- lisans bedeli karşılığında kısmen veya tamamen bir başkasına (lisans alana) devrettiği bir sözleşmedir.

Tescilli bir markayı konu edinen marka lisansı sözleşmesinin ve buna ilişkin lisans hakkının hukuki nitelikleri hususu gerek Türk Hukuku gerekse İsviçre ve Alman Hukuku öğretisinde tartışmalı konulardan olsa da, genel temayül marka lisansı sözleşmesinin isimsiz sözleşmelerden, marka lisans hakkının da nispi haklardan olduğu yönündedir.

Birbiri ile uzlaşmaz bir çatışma içerisinde olan fikri mülkiyet hakları ve rekabet hukukunun birbiriyle en çok yaklaşma ihtimalinin olduğu husus olan lisans sözleşmeleri, kendine has özellikleri nedeniyle çoğu zaman rekabet hukuku ile çelişki halinde bulunmakta ve fakat teknolojik yeniliklerin teşviki ve transferi hususlarında bir uzlaşma içerisine girebilmektedir.

Bu nedenle tezimizde, özellikle yukarıda belirtilen noktalara açıklık getirmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

Trademark licence agreement is theoretically a an agreement that a person has solely a trademark right, can use the right partly or can completely turn it over to someone else (or the person who receives licence) manipulation of the own right in return for trademark worth.

Even if judicial qualifications subject to trademark licence agreement theming a registered trademark and licence right related to the subject is an indeterminate matter in the doctrine of the Turkish law as well as Swiss and German laws, the general tendency is that a trademark licence agreement is from nameless agreements and a trademark licence is from relative rights.

Licence agreements, being the place where the two intransigent intellectual property rights and and competition laws would most likely to get closer, due to its specific specialties, is in contradiction with the competition laws but are in compromise with the encouragement technological innovations and its transfer.

Therefore, the focus of this thesis is the above mentioned questions.

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin etkisiyle her geçen gün küçülen dünyamızda ticari malların sahipleri dışında kullanımının sağlanması ve hak sahibi olmayan kişilerce yasaklanması ticari hayatın bir gerçeği haline gelmiştir. Bu durum, maddi malların kullanım hakkının devri bakımından “finansal kiralama” sözleşmesi ile gerçekleşirken gayri maddi mallar (özelde markalar) üzerindeki mutlak hakkın kullanım hakkının devri bakımından ise lisans sözleşmesi ile gerçekleşmektedir.

Marka lisansı sözleşmesi, içerdiği sözcükler itibariyle bir yönüyle fikri mülkiyet hukuku (özelde marka hukuku), diğer yönüyle borçlar hukuku (özelde sözleşmeler hukuku), bir başka yönüyle ise rekabet hukuku ile ilişki içerisindedir. Bu araştırmada da geniş bir kaynak taraması ve sıkı bir çalışma temposu ile ülkemizde var olan genelde fikri mülkiyet hukuku, özelde marka hukuku içinde yer alan marka lisansı sözleşmesi genel hatları ile ortaya konulmaya çalışılmış, bu yapılırken de öğretilerdeki tartışmalar ışığında marka lisansı sözleşmesinin söz konusu üç hukuk dalı arasındaki durumuna da yer verilmiştir.

Çalışma sırasında 556 sayılı KHK'nın marka lisansı sözleşmesini düzenlemede yetersiz kaldığı, konuya ilişkin kanun taslağının da yürürlükteki kanundan çok da farklı hükümlere yer vermediği, buna karşın, öğretilerde ise, konunun derinlemesine ele alınarak bir çok soruna açıklık getirildiği, bir kısmı üzerinde ise hâlen tartışmanın devam ettiği hususu dikkatimizi çekmiştir. Bu çalışmada da gerek Türk öğretisi gerekse yabancı ülke öğretisindeki tartışmalar da dikkate alınarak marka lisansı sözleşmesi üzerindeki tartışmalı konulara önem verilmiştir.

Araştırma süresince beni katkılarıyla yönlendiren hocam ve tez danışmanım sayın Doç. Dr. Mehmet Emin Bilge'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM LİSANS SÖZLEŞMESİ

§ 1- KAVRAM VE İŞLEV	2
I- Lisans Kavramı.....	2
II- Lisans Sözleşmesinin İşlevleri	5
1- Ekonomik İşlev	5
2- Teknoloji Transferi İşlevi	6
3- Ekonomik Merkezileşme İşlevi	7
4- Piyasada Hâkimiyet Kurabilme İşlevi	7
5- Sulh İşlevi	8
6- Vergi Tasarrufu İşlevi.....	8
7- Tazminatın Belirlenmesinde Ölçüt Olma İşlevi	8
§ 2- SÖZLEŞMENİN KONUSU	9
§ 3- LİSANS HAKKININ VE LİSANS SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ	11
I- Lisans Hakkının Hukuki Niteliği.....	11
1- Lisansın Ayni Hak Niteliği	14
2- Lisansın Mutlak Hak Niteliği	16
3- Lisansın Nispi Hak Niteliği	19
II- Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği.....	22
§ 4- SÖZLEŞMENİN TÜRLERİ.....	26
I- Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri	26
1- İnhisari Marka Lisansı Sözleşmeleri	26
2- Basit Marka Lisansı Sözleşmeleri	30
II- Kullanım Sahasına Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri.....	32
1- Üretim Lisansı/Satış Lisansı	32
2- İthal Lisansı/İhraç Lisansı.....	33
III- Yöre ve Süre ile Sınırlı Oluşuna Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri	34
1- Yöre ile Sınırlı Marka Lisansı Sözleşmeleri.....	34
2- Süre ile Sınırlı Marka Lisansı Sözleşmeleri	35
IV- Lisans Alan Kişiye Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri.....	35
1- Kişiye Bağlı Marka Lisansı Sözleşmeleri.....	36
2- İşletmeye Bağlı Marka Lisansı Sözleşmeleri	36
V- Kaynağına Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri.....	37
1- İsteğe Bağlı Marka Lisansı Sözleşmeleri	37
2- Zorunlu Marka Lisansı Sözleşmeleri.....	37

VI- Alt Lisans.....	38
§ 5- MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ.....	39
§6- MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	41
I- Adi Kira ve Hasılat Kirası Sözleşmeleri ile Marka Lisansı Sözleşmesi.....	41
II- Satım Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi.....	44
III- Adi Ortaklık Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi.....	46
IV- Franchise Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi.....	47
V- Know-How Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi.....	49
VI- İntifa Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi.....	50
§ 7- MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN YAPILMASI.....	51
I- Marka Lisansı Sözleşmesinin Tarafları.....	51
1- Lisans Sözleşmesinin Tarafları.....	51
2- Alt Lisans Sözleşmesinin Tarafları.....	52
II- Marka Lisansı Sözleşmesinin Şekli.....	53
III- Marka Lisansı Sözleşmesinin Tescili ve Etkisi.....	55
§8- MİLLETLERARASI UNSURLU LİSANS SÖZLEŞMELERİNE UYGULANACAK HUKUK.....	56
I- Koruyan Ülke Hukuku “Lex Loci Protectionis”e Tabi Olan Hususlar.....	57
II- Sözleşme Hukukunun Kapsamına Dâhil Konulara Uygulanacak Hukuk.....	59

İKİNCİ BÖLÜM TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

§ 1- LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	63
I- Lisans Alanın Marka Hakkından Yararlanmasını Sağlama Yükümlülüğü.....	63
1- Lisans Verenin Garanti Yükümlülüğü.....	64
A- Marka Hakkının Varlığına İlişkin Garanti Yükümlülüğü.....	64
B- Marka Hakkının Kullanımına İlişkin Garanti Yükümlülüğü.....	66
a- Yıllık Harçları Ödeme Yükümlülüğü.....	66
b- Marka Hakkından Vazgeçmeme Yükümlülüğü.....	67
c- Markayı Yenileme Yükümlülüğü.....	68
2- Markanın Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi.....	69
II- Üçüncü Kişilerin Marka Lisansı Üzerindeki Etkilerini Engelleme Yükümlülüğü.....	72
III- Lisans Verenin Diğer Yükümlülükleri.....	75
§ 2- LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	75
I- Lisans Alanın Bedel Ödeme Yükümlülüğü.....	75
1- Lisans Bedelinin Belirlenmesi Yöntemleri.....	78
A- Sabit Lisans Bedeli.....	78
B- Parça ya da Satışa Göre Saptanan Lisans Bedeli.....	79
C- Karma Lisans Bedeli.....	80
2- Lisans Bedelinin Ödenmesine İlişkin Hususlar.....	81
A- Ödeme Anı.....	81
B- Zamanaşımı.....	82
C- Lisans Alanın Bedel Ödeme Borcunda Temerrüdü.....	83
II- Lisans Alanın Kullanma Yükümlülüğü.....	83

1- İnhisari Lisans Sözleşmesinde.....	85
2- Basit Lisans Sözleşmesinde.....	85
III- Lisans Alanın Diğer Yükümlülükleri	86
1- Hesap Verme Yükümlülüğü	86
2- Sır Saklama Yükümlülüğü.....	87
3- Reklam Yapma Yükümlülüğü	88
4- Kalitenin Sağlanması Yükümlülüğü.....	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARKA HAKKININ KORUNMASI

§ 1-MARKA HAKKINA TECAVÜZ HALİNDE LİSANS ALANIN DAVA HAKLARI. 91	
I- İnhisari Lisans Sözleşmesinde.....	92
II- Basit Lisans Sözleşmesinde	93
§ 2- MARKA HAKKINA TECAVÜZ.....	94
§ 3- MARKA İHLALİ HALİNDEKİ TALEPLER.....	96
I- İleri Sürülebilecek Talepler	97
1- İhtiyati Tedbir ve Gümrükte El Koyma.....	97
2- Hukuk Davaları.....	99
A- Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi Davası	99
B- Tecavüzün Tespiti Davası.....	99
C- Tecavüzün Giderilmesi Davası	99
D- Delillerin Tespiti	100
E- Tazminat Davaları	102
a- Tazminat Talebinin Şartları	102
aa-Haksız Fiile İlişkin Koşulların Gerçekleşmesi	102
bb-Zarar.....	103
b- Tazminat Çeşitleri.....	104
3- Ceza Davaları.....	104
II- Zamanaşımı	105
III- Görevli ve Yetkili Mahkeme	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

§ 1- SÖZLEŞMENİN SONA ERME SEBEPLERİ.....	107
I- Sürenin Sona Ermesi	107
1- Marka Hakkının Sona Ermesi.....	107
2- Sözleşme Süresinin Sona Ermesi.....	107
II- Fesih Yoluyla Sona Erme.....	109
1- Olağan Fesih Yolu	110
2- Olağanüstü Fesih Yolu	111
III- Sözleşmede Kararlaştırılan Sebebin Gerçekleşmesi.....	112
IV- Sözleşmeden Dönme	113

V- İşlemin Temelinden Çökmesi	114
VI- Taraflardan Birinin Ölümü	115
VII- Taraflardan Birinin İflası ve Diğer Sebepler	115
§2- SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİNDEN SONRA TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	117
I- Lisans Alanın Yükümlülükleri	117
II- Lisans Verenin Yükümlülükleri	118

BEŞİNCİ BÖLÜM

MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER

§ 1-MARKA HAKKININ TÜKENMESİ VE LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ ...	119
I- Marka Hakkının Tükenmesi	119
II- Lisans Sözleşmesine Etkisi	121
§ 2- REKABETE İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN LİSANS SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ	122
I- Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukukuna Aykırı Hükümler.....	122
1- Lisans Sözleşmeleri ile Yatay ve Dikey Rekabet Sınırlamaları Yapılması.	125
A- Lisans Sözleşmeleri ile Yatay Rekabet Sınırlamaları Yapılması	127
B- Lisans Sözleşmeleri ile Dikey Rekabet Sınırlamaları Yapılması	127
2- Lisans Sözleşmelerinin Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Suretiyle Rekabet Hukukuna Aykırılık Teşkil Etmesi	129
II- Lisans Sözleşmeleri Hükümleri ile Rekabet Sınırlaması Getirilmesinin Sonuçları	130
SONUÇ	132
KAYNAKÇA	137

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği.
AT	:Avrupa Topluluğu.
ATA	:Avrupa Topluluğu Antlaşması.
ATAD	:Avrupa Topluluğu Adalet Divanı.
ATM	:Avrupa Toplulukları Mahkemesi.
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
BATİDER	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi.
BGH	:Bundesgerichtshof.
BGHZ	:Bundesgerichtshofsentscheidungen zum Zivilsachen.
BK	:Borçlar Kanunu.
Bkz.	:bakınız.
c	:Cümle
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu.
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu.
Coğ.İş.KHK	:555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
dn.	:dipnot.
E	:Esas.
End.Tas.KHK	:554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
GRUR	:Gewerbliche Rechtsschutz und Urheberrecht.
HD	:(Yargıtay) Hukuk Dairesi
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu.
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası.
K	:Karar.
KHK.	:Kanun Hükmünde Kararname.
m	:Madde.
MKHKT	:Markaların Korunması Hakkında Kanun Taslağı.

Mar.Yön	:556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Uygulanma Şeklini Gösterir Yönetmelik.
Marka KHK	:556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname.
MÖHUK	:Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun.
N	:Numara.
Patent KHK	:551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname.
RKHK	:4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun.
s.	:Sayfa.
tdk	:Türk Dil Kurumu.
TMK	:Türk Medeni Kanunu.
TPE	:Türk Patent Enstitüsü.
TTK	:Türk Ticaret Kanunu.
vd	:ve devamı.
vs.	:ve sair.

GİRİŞ

Ekonomik değere sahip bir markanın, marka hakkı sahibince kısmen ya da tamamen, üçüncü kişinin doğrudan doğruya yararlanması amacıyla, kullanımına izin verilmesi ve hak sahibinin bu yararlandırma karşılığında dolaylı bir şekilde hakkını semerelendirmesini amaç edinen marka lisansı sözleşmesi, tipik işlevini söz konusu markanın kullanılması ve de bundan yararlanılması konusunda üçüncü kişiye tanınan izinde göstermektedir. Bu bağlamda marka sahibi ile markanın kullanımına sunulduğu üçüncü kişiler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Marka lisansı sözleşmesi başlıklı bu çalışmada öğretilen ileri sürülen görüşlere de yer verilmek suretiyle konu ortaya konacak ve sözleşme ilişkisine uygulanacak hükümler belirlenmeye çalışılacaktır. Başta kanun koyucu tarafından 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de varlığı öngörülen ve fakat bir bütün olarak düzenlenmemiş olan marka lisansı sözleşmesi ele alınacak, ayrıca fikri mülkiyet haklarına ilişkin diğer lisans sözleşmelerindeki uygulama ve görüşlere de -marka lisansı sözleşmesine uygulanabilirliği ölçüsünde- atıfta bulunulacaktır.

Çalışmamız kapsamında marka lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği ve bu sözleşme ile diğer benzer sözleşmelerin karşılaştırılması yapılarak hükümleri marka lisansı sözleşmesine kıyasen uygulanacak olan sözleşmeler belirlenecek dolayısıyla da marka lisansı sözleşmesinin hukuki mahiyetinin ve sözleşme ile ilgili boşlukların hangi hükümlerle doldurulacağıın tespiti yapılacak, ayrıca marka hakkının tükenmesi ve rekabet hukuku ile ilişkisi ile milletlerarası unsurlu lisans sözleşmelerine uygulanacak hükümler de ele alınacaktır.

Marka lisansı sözleşmesine ilişkin olarak, yürürlükteki düzenlemelerin yanı sıra markalar hakkında hazırlanan kanun taslağındaki hükümlere, ilgili bölümlerde dipnot olarak göndermeler yapılarak değişiklikler vurgulanacak ve yeri geldiğinde konuya ilişkin eleştirel değerlendirmelere de yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİSANS SÖZLEŞMESİ

§ 1- KAVRAM VE İŞLEV

I- Lisans Kavramı

Lisans terimi etimolojik açıdan “izin verilmiş”, “müsaade edilmiş” anlamına gelen Latince “licet” kelimesinden gelmektedir. Fikri mülkiyet hukuku açısından “lisans” kelimesi; bir gayri maddi mal üzerindeki münhasır hakkın, sahibi dışındaki kimselere kullandırılmasını ifade etmekte¹ uluslararası bir anlam edinmiş olarak yabancı dillerde de birbirine çok yakın şekillerde kullanılmaktadır².

Lisans kavramı ve ilgili düzenlemeler Türk Hukukunda yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik değeri olan gayrimaddi mallar üzerinde hak sahipliğinin tanınması, beraberinde bunların kullanım hakkının üçüncü kişilere devri sonucunu da doğurmuş ve böylece lisans sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Buna göre, fikri mülkiyet hakkının³ sahibine tanıdığı kullanma hakkının devri, lisans sözleşmeleri ile mümkün olmaktadır. Bu anlamda lisans sözleşmeleri; know-how, franchise, joint venture sözleşmeleri ile birlikte günümüz sosya ekonomik hayatında sıklıkla karşılaşılan sözleşmelerdendir⁴.

Markaların kullanım hakkının da başkalarına devredilmesi mümkündür. Ancak batılı ülke hukuklarında bu sonuç önceleri ciddi şekilde tartışılmıştı. Alman Yüksek Mahkemesi de “marka lisansının verilmesinin, marka sahibinin üçüncü

¹ ODMAN, N. Ayşe, Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Ankara, 2002, s. 43; YASAMAN, Hamdi/ALTAY Sıtkı Anlam/AYDOĞDU Tolga/YUSUFOĞLU Fülürya/YÜKSEL Sinan, Marka Hukuku, 556 Sayılı KHK Şerhi, Cilt II, İstanbul, 2004, (KHK Şerhi), s. 735; ŞİMŞEK, Salih, Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi, Ankara, 1988, s. 65; Yazara göre; yapılan tanımdan anlaşılması gereken, lisansın, gayri maddi hakkın sahibi tarafından bir başka kimseye veya kuruluşa satılan kullanma hakkı olduğudur.

² ONGAN, Burak, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara, 2007, s. 17.

³ Fikri mülkiyet hakkı kavramı marka, patent, know-how, faydalı model, tasarım ve telif hakkı gibi tüm fikri ve sınai hakları içerecek şekilde kullanılmıştır.

⁴ FİLİZ, Erdinç, Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2007, s. 27.

kişilere karşı, markadan doğan tecavüzlere karşı ileri sürebilme konusunda borçlar hukukuyla ilişkili haktan vazgeçmesi anlamına geldiğini” belirtmiştir (12.01.1966, BGHZ 44 S.372, 375). Aynı Yüksek Mahkeme başka bir kararında ise; marka lisansı verilmesinde gerçek bir lisans işleminin ve hiçbir tekelleri durum yaratılmasının söz konusu olmadığı görüşünü ileri sürmüştür (BGH, 18.02.2977, GRUR 1977, s. 539). Bununla birlikte markada lisans hakkının bulunduğu ve kullanım hakkının tanınabileceği kabul edilmektedir⁵.

Markaların miras veya devir yoluyla intikali hak sahipliğinin bir kişiden diğerine geçmesi anlamına gelirken, lisans verilmesi durumunda hakkın özü hak sahibinde kalmakta, buna karşılık diğer bir kişiye bu hakkın kullanılması⁶ söz konusu olmaktadır⁷. Bu husus, KHK m. 20’de “tescilli markanın kullanım hakkı”nın lisans sözleşmesine konu olabileceğinin belirtilmesi ile açıkça ortaya konmuştur⁸.

Lisans hakkı, sözleşme ile tanınabildiği gibi tek taraflı işlem olan vasiyetname ile de tanınabilir. Bu durumda lisans alan miras bırakanın mirasçılara karşı talep edeceği bir alacak hakkına sahiptir⁹. Diğer taraftan patent hakkına ilişkin zorunlu lisans tanınması halinde olduğu gibi mahkeme kararı veya idari bir kararla da lisans hakkının elde edilmesi mümkün ise de, bu durum marka hakkı için söz konusu olamamaktadır.

Marka lisansı sözleşmesi, lisans verenin markadan doğan haklarının kullanım hakkını lisans alana verdiği bir sözleşmedir¹⁰. Bu anlamda marka lisansı sözleşmesi, lisans verenin, lisans alana bir markanın ve bir markanın işlevini ortaya çıkaracak kendiliğinden kurulan inhisarilik durumunun kullanımına izin vermesi borcunu ve kural olarak lisans alanın da bunun için bir bedel ödemesi borcunu

⁵ YÜKSEL, Ali Sait, Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-How) Sözleşmesi Hukuku, İstanbul, 1989, s. 89.

⁶ Markanın üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına ilişkin ayrıca bkz. TEKİNALP/Ünal, Markanın Üçüncü Kişiler Tarafından Kullanılması, Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul, 2001, s. 633 vd.

⁷ POROY, Reha, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 1994, s. 244.

⁸ ÇİÇEKÇİ, Çiğdem, Marka Lisansı Sözleşmeleri, İzmir, 2001, s. 11.

⁹ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul, 2002, s. 10.

¹⁰ YÜKSEL, Ülkü/YÜKSEL-MERMÖD, Aslı, Marka Yönetimi ve Marka Değerinin Ölçülmesi, İstanbul, 2005, s. 68; Buradaki kullanım/yararlanma hakkı, lisans sahibinin bizzat üretmediği ve pazarlamadığı ürünlerle ilgili olabileceği gibi, idari düzenlemelerin kısıtlanmaları sonucu marka sahibinin bizzat faaliyet göstermek istemediği yörelerdeki üretimlerle de ilgili olabilir.

yükümlendiği sözleşmelerdir¹¹. Bu tanımdan anlaşılması ve vurgulanması gereken nokta, lisans sözleşmesi ile markadan doğan hakların kısmen veya tamamen devri gerçekleşmemekte¹², sadece bu hakkı kullanma yetkisi bir başkasına devredilmektedir¹³.

Hak sahibi, lisans sözleşmesi ile gayri maddi mal üzerindeki tekel niteliğindeki tasarruf hakkından lisans alan adına feragat etmekte, ona kullanma hakkı tanımakta ve karşılığında bir bedel talep etmektedir¹⁴. Lisans sözleşmesiyle marka hakkının kullanma yetkisini kazanan lisans alan, markanın koruma süresinde markanın kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilmektedir. Bununla beraber, lisans alan marka sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmemekte, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemeyip alt lisans da verememektedir¹⁵.

Marka lisansı sözleşmesi, lisans sahibinin korunan marka konusu mal yahut hizmeti üretmek ya da satmak için yeterli kapasiteye sahip olmaması veya marka konusu mal ya da hizmeti artık üretmek istememekle birlikte ondan bir şekilde faydalanmaya devam etmek istemesi ya da sadece markayı üçüncü kişilerin kullanımına sunmak suretiyle markanın yaygınlaşmasını istemesi gibi hallerde kullanılmaktadır¹⁶.

Genel olarak lisans sözleşmeleri ile ilgili olarak Borçlar Kanununda bir hüküm olmadığı gibi, bağımsız bir sözleşme olarak marka lisansı sözleşmesi de mevzuatımızda yer almış değildir. Buna karşılık mevzuatta marka üzerinde lisans hakkının düzenlenmesine yönelik hükümler vardır ve bunların temelleri de bir hayli

¹¹ ÖZEL, Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2002, s. 43; ARKAN, Sabih, Marka Hukuku, Cilt II, Ankara, 1998, s. 190-191; ORTAN, Ali Necip, Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 1979, s. 16; ERDEM, B. Bahattin, Patent Hakkının Korunması ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmeler Uygulanacak Hukuk, İstanbul, 2000, s. 118; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 737.

¹² ORTAN, s. 16.

¹³ TÜYSÜZ, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara, 2007, s. 70.

¹⁴ YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 735.

¹⁵ ÜLGEN, Hüseyin/TEOMAN, Ömer/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Aslan/NOMER-ERTAN, N. Füsün, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2006, s. 412.

¹⁶ ÇİÇEKÇİ, s. 11.

eskilere dayanır¹⁷. Türk Hukuk sisteminde markayla ilgili ilk düzenlemelerden biri olan 1304 tarihli Alamenti Farika Nizamnamesinde lisans sözleşmesi ile ilgili herhangi bir hüküm yoktur. Ancak 1926 tarihli İhtira Beratı Kanunu ile 1304 tarihli Alamenti Farika Nizamnamesinin Sureti Tatbiki Hakkında Talimatnamesinin 12. maddesinde, “işletme mezuniyeti” adı altında lisans sözleşmesine yer verilmiştir. 1965 tarihli Markalar Kanunu da 34. maddesi ile markanın lisans sözleşmesine konu olabileceğini düzenlemiştir¹⁸. Görüldüğü gibi Türk Hukuk sisteminde oldukça eski tarihlerden beri markanın lisans sözleşmesine konu olabileceği kabul edilmektedir. Bu yüzden tarihi gelişimi içerisinde Türk Hukuk sistemi açısından markanın lisans sözleşmesi yoluyla sahibinden başkaları tarafından kullanılması hukuki düzenlemelere konu olmuştur¹⁹.

Marka lisansı ile ilgili olarak bu gün yürürlükte olan temel düzenleme ise 556 sayılı Marka KHK ile buna ilişkin olarak çıkarılan yönetmeliktir. Bunların yanı sıra, ülkemiz ile Avrupa Birliği arasında ve diğer uluslararası anlaşmalar çerçevesinde, bir kısım ulusal mevzuatın parçası haline gelmiş düzenlemeler de mevcuttur²⁰.

II- Lisans Sözleşmesinin İşlevleri

1- Ekonomik İşlev

Lisans sözleşmelerindeki temel amaç, ekonomik değere sahip gayri maddi bir malın, hak sahibince kısmen ya da tamamen, üçüncü kişinin doğrudan doğruya yararlanması amacıyla, kullanımına izin verilmesi ve hak sahibinin bu yararlandırma karşılığında dolaylı bir şekilde hakkını semerelendirmesidir. Bu açıdan lisans sözleşmelerinin tipik işlevi, söz konusu gayri maddi malın kullanılması ve de bundan yararlanılması konusunda üçüncü kişiye tanınan izinde kendisini göstermektedir²¹. Zira lisans verme yoluyla marka sahipleri aynı zamanda

¹⁷ ÖZEL, s. 44.

¹⁸ ÜNAL, Mücahit, Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler, Konya, 2005, s. 152.

¹⁹ ÜNAL, s. 152.

²⁰ ÖZEL, s. 45.

²¹ KESKİN, Yasemin, Teknoloji Transferinde Lisans Anlaşmalarının Rolü, Ankara, 1994; s. 65; Ayrıca bkz. EKE, R. Burak, Patent Hakkı ve Patent Lisansı Sözleşmesi, İstanbul, 1984, s. 57; ORTAN, s. 2.

markalarının kullanımını ve değerini arttırmakta tüketicilere de bilinen ve nitelikli malları alma olanağı tanımaktadırlar²². Bu bağlamda lisans verenin lisans vermesindeki başlıca amacı ekonomik olup onu ilgilendiren elde edeceği kâr olmaktadır²³.

Lisans sözleşmeleri ile lisans alan kişi lisans almasaydı sahip olamayacağı bir hakkı kullanma durumuna geldiği gibi lisans konusu malın piyasada sahip olduğu bütün ayrıcalıklarına sahip olmakta, buna karşılık lisans sahibi de sahip olduğu haktan ekonomik fayda elde imkânına sahip olmaktadır²⁴.

2- Teknoloji Transferi İşlevi

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirirken karşılaştıkları sorunların başında gelen sermaye yetersizliği yanında en az bunun kadar etkili olan bir başka faktör de teknoloji üretimindeki yetersizliktir²⁵. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin teknolojik başarısını yakalayabilmesi ve bu yarışta geride kalmaması için gelişmiş teknoloji transfer etmeleri günümüzde bir zorunluluk haline gelmiştir²⁶. Bu nedenle de lisans sözleşmeleri yoluyla teknoloji transferi, her geçen gün önemini artırmaktadır. Hatta bu durum, “en önemli teknoloji ithal şekli” olarak da nitelendirilmektedir²⁷.

Bu bağlamda günümüzde teknoloji transferi artık işletmeler arasında ve çoğunlukla lisans sözleşmeleri ile gerçekleştirildiği için esas itibariyle lisans veren ve lisans alan arasında akdedilen sözleşme çerçevesinde şekillenmektedir. Taraflar

²² OYTAÇ, Kutlu, Karşılaştırmalı Markalar Hukuku, İstanbul, 2002, s. 211.

²³ ŞİMŞEK, s. 70-71.

²⁴ FİLİZ, s. 30; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 35; Ayrıca bkz. YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 734-735.

²⁵ İNCAZ, Serap, Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi, İstanbul, 1992, s. 221.

²⁶ KESKİN, s. 142.

²⁷ TOSUN, Ayşe Aylin, Türkiye'nin Ekonomik ve Teknolojik Kapasitesi Üzerinde Lisans Anlaşmalarının Etkileri, Eskişehir, 1991, s. 24-25; Ancak marka lisansı sözleşmesi tek başına bir teknoloji transferi vasıtası olmayıp bir kullanım sözleşmesidir. Teknoloji transferinin gerçekleşebilmesi için lisans alanın markanın yanında ayrıca teknik bilgi ve/veya patentleri de alması gerekmektedir. s. 62; Aynı doğrultuda bkz. KESKİN, s. 92.

bu sözleşme çerçevesinde bir araya gelerek uzun yıllar karşılıklı ilişkilerde bulunmaktadır²⁸.

3- Ekonomik Merkezileşme İşlevi

Lisans sözleşmeleri ekonomik ve teknik birleşmenin bir aracı olarak da görülebilmektedir²⁹. Taraflar çıkarlarının birbirine çok sıkı bağlarla bağlandığı durumlarda lisans sözleşmesi yolu ile sözleşmenin tam iki taraflı niteliğini geri planda bırakan bir çıkar ortaklığı kurabilirler. Ortaklıklar hukukuna ilişkin öğeler taşıyan bu tür ekonomik birleşmelerde taraflar adi ya da ticari ortaklıklar kurarak ilişkilerini çok sıkı düzenlemelerle pekiştirebilirler³⁰.

4- Piyasada Hâkimiyet Kurabilme İşlevi

Marka hakkı sahibinin lisans sözleşmesi ile bu hakkın kullanımını inhisari olarak başkasına bırakması, lisans alanın piyasada hâkim olması sonucunu da getirebilmektedir. Piyasaya hâkim olma da rekabet sınırlamalarına götüren bir durum olabilmektedir. Oysa lisans sözleşmeleri her zaman diğer rekabetlere de açıktır. İşte lisans sözleşmeleriyle, lisans verene, aslında marka hakkının doğasına uygun olmayan imkânlar verildiği zaman, rekabetin sınırlanabileceği de kabul edilmektedir³¹.

Bununla birlikte lisans sözleşmesi sayesinde lisans sahibi ihtiyacı olan bir gayrı maddi hakka erişmekte ve bu sayede imkânlarını geliştirerek daha kolay rekabet edebilir duruma gelebilmektedir³².

²⁸ ŞİMŞEK, s. 70; Lisans sözleşmelerinin teknoloji transferine ilişkin işlevi hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. BAKIRCI, Mehmet Enes, Teknoloji Transferinde “Patent ve Know-How Lisansı” Sözleşmeleri, İstanbul, 2001, s. 30-42; GÖZLÜ, Sıtkı, Teknoloji Transferinde Lisans Anlaşmaları ve Bir Değerlendirme, İstanbul, 1986, s. 26-37.

²⁹ AYİTER, Nuşin, İhtira Hukuku, Ankara, 1968, s. 108.

³⁰ YILMAZ, Canan, Marka Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2001, s. 38; ORTAN, s. 6.

³¹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 36; ORTAN, s. 8-9.

³² FİLİZ, s. 31, ORTAN, s. 35, OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 37.

5- Sulh İşlevi

Lisans sözleşmeleri, çoğu kez özellikle patente ilişkin sulh işlemlerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Patente ilişkin uyuşmazlıkların çıkış noktasının şüpheli oluşu, tarafları aralarındaki uyuşmazlığı (davadan vazgeçerek) dava konusu üzerinde bir lisans sözleşmesi yapmaya yöneltebilmektedir³³. Hatta bu sözleşmenin özel hükümlere bağlı tipik bir sulh sözleşmesi olarak ortaya çıktığı da belirtilmektedir. Böylece her iki taraf da sahip olduğu hukuki durumu korumakta ve sınai hakkı kullanma yetkisine sahip olmaktadır³⁴.

6- Vergi Tasarrufu İşlevi

Bir sınai hak, aynı topluluğa bağlı şirketler arasında lisans sözleşmesine konu edilerek, holdingin yavru ortaklıklardan kazanç aktarımı yapması mümkündür. Ayrıca, lisansa konu hakkın ekonomik değerinden çok daha fazla bir değer lisans bedeli olarak kararlaştırılarak, daha az vergi ödenmesi mümkün olmaktadır³⁵.

7- Tazminatın Belirlenmesinde Ölçüt Olma İşlevi

Bir marka hakkının izinsiz kullanımı söz konusu olduğu durumlarda ödenecek tazminatın miktarı, taraflar arasında lisans sözleşmesi olsaydı ödenecek olan lisans bedeli dikkate alınarak belirlenebilmektedir. Örneğin, marka sahibinin uğradığı zarar, sadece fiili kaybın değerini değil, ayrıca marka hakkına tecavüz dolayısıyla yoksun kalınan kazancı da kapsar (556 sayılı KHK m. 66/I). Bu kazanç marka sahibinin seçimine bağlı olarak, ya tecavüz edenin rekabeti olmasaydı elde edebileceği muhtemel gelire göre; ya tecavüz edenin markayı kullanmak yolu ile elde ettiği kazançta göre ya da marka hakkına tecavüz edenin, markayı bir lisans sözleşmesi ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedeline göre hesap edilir³⁶ (556 sayılı KHK m. 66/II).

³³ ORTAN, s. 4; FİLİZ, s. 31.

³⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 37.

³⁵ BERKHAN, İhsan, Marka Lisansı Sözleşmesi, İstanbul, 2005, s. 25; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 38.

³⁶ BERKHAN, s. 26; FİLİZ, s. 31; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 39.

§ 2- SÖZLEŞMENİN KONUSU

Lisans sözleşmesi ile markanın kullanım hakkı lisans alana verilir. Markaya bağlı kullanım hakkını geniş anlamak gerekir. Markaya bağlı kullanım hakkı, üretim, satım, dağıtım gibi bir çok işlemi bünyesinde barındırır. Dolayısıyla, lisans sözleşmesinin tüm bu işlemleri veya bunların birini veya bir kaçını bünyesinde bulundurması mümkündür. Dolayısıyla, marka hakkı üzerinde tanınan hakkın niteliğine göre lisans; üretim lisansı, dağıtım lisansı gibi çeşitli şekillerde isimlendirilebilir. Lisans sözleşmesi ile verilen hakkın ayrıca belli bir coğrafi bölge ile sınırlı olarak verilmesi de mümkündür³⁷.

Lisans sözleşmesi bağlamında karakteristik edim, lisans verenin edimidir. Lisans verenin gerçekleştirilmesi gereken marka hakkının lisans alanın kullanımına sunulması edimi, lisans sözleşmesi için belirleyici unsurdur. Lisans alanın ise kural olarak karşı edimi oluşturan bir bedel ödeme borcu vardır³⁸.

556 sayılı KHK m. 15 ve m. 20’de açık bir biçimde marka üzerindeki kullanma hakkının, lisans verilmesi yoluyla kullandırılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Buna göre, lisans sözleşmesinin konusu kısaca marka üzerindeki hakkın lisans alana kullandırılmasıdır; bu kullandırma tescil edilmiş³⁹ olan marka üzerindeki hakkın tamamı veya bir kısmı üzerinde gerçekleşebilir⁴⁰. Kural olarak

³⁷ DAĞCI, Aksu/ARSLANOĞLU M.Anıl, Marka Lisansı, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi Yıl: 2007, Sayı: 10, s. 361; CAMCI, Marka Davaları, İstanbul, 1999, s. 71 vd.; ÜLGEN/TEOMAN/HELVACI/ KENDİGELEN/ KAYA/NOMER-ERTAN, s. 412; ODMAN, s. 45.

³⁸ ÖZEL, s. 46.

³⁹ 556 sayılı KHK’nın tescil edilmiş simgelere “marka” dediği, tescil edilmemiş simgeler için “işaret” kelimesini kullandığı hakkında bkz. TEKİNALP, Ünal, Yeni Marka Hukukunda Tescil İlkesi ve Tescilsiz İşaretlerin Hukuki Durumu, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ’a Armağan, İstanbul, 1997, s. 470; Tescilsiz markaların 556 sayılı KHK kapsamında olmasa da TTK’nın haksız rekabet hükümleri uyarınca “tanıtıcı unsur” olarak lisans sözleşmelerine konu olabilecekleri hakkında bkz. GÜRZUMAR, Osman Berat, Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması, İstanbul, 1995, s. 106-107; ÇAMLİBEL-TAYLAN, Esin, Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalâtın Önlenmesi, Ankara, 2001, s. 207, dn. 207; YASAMAN/ALTAY ise; tescilsiz markaların lisans sözleşmelerine konu edilmelerinde herhangi bir engelin bulunmadığını ve fakat tescilsiz markalara ilişkin sözleşmelerin tescil edilmesinin mümkün olmayacağından lisans alanın tescil işleminin sağlayacağı himayeden yararlanamayacağını belirtmektedir. s. 738; Aynı yönde görüş bkz. ÇİÇEKÇİ, s. 17-18.

⁴⁰ BOSO, Burcu, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Yabancı Unsurlu Lisans Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl: 2006, Sayı: 8, s. 863; MERAN, Necati, Marka Hakları ve Korunması, Ankara, 2004, s. 182; KARAN, Hakan/KILIÇ, Mehmet, Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Ankara,

her türlü marka, marka lisansı sözleşmesinin konusunu oluşturabilir⁴¹. Marka siciline kayıt olmak koşuluyla ortak markalarda da lisans verilmesi geçerlidir (556 sayılı KHK m. 60). Buna karşın garanti markası lisans sözleşmesine konu oluşturmaz. Bunun nedeni, garanti markasının, teknik yöntemlerle gösterilen herkes tarafından kullanılabilmesidir⁴².

Diğer taraftan marka başvurusunu konu edinen bir lisans sözleşmesi yapılması da mümkündür⁴³ (556 sayılı KHK m. 22). Kanun koyucu, marka başvurusu üzerinde hukuki işlemler yapılmasına imkân tanıyarak, marka başvurusunun bir malvarlığı hakkına konu olduğunu kabul etmektedir. Marka başvurusu üzerinde lisans sözleşmesi yapılması olasılığında, tescili talep edilen marka tescil edilmezse, lisans sözleşmesi, tanıtıcı unsurlar için yapılan lisans sözleşmesi olarak nitelendirilmelidir⁴⁴.

Marka lisansı sözleşmesinde, sözleşme konusu marka hakkının, sözleşmenin tarafı olan şahsın tasarrufuna geçmesi söz konusu olmamaktadır. Tasarruf hakkı yine lisans verende kalmaya devam etmekte, lisans alan sadece o hak üzerinde kullanma ve yararlanma hakkını elde etmektedir⁴⁵. Bu bağlamda lisans sözleşmesinin yapılması ile lisans alana yalnızca lisans verene karşı ileri sürebileceği şahsi nitelikte haklar geçmekte; marka üzerindeki hak ise, marka sahibinin mal varlığında kalmaya devam etmektedir. Lisans alanın sözleşme ile elde edebileceği haklar sözleşmenin içeriğine göre değişir, ancak genel hukuk ilkeleri gereği hiçbir zaman hak sahibine ait olan haktan daha fazlası lisans alana devredilemez⁴⁶.

2004, s. 343; NOYAN, Erdal, Marka Hukuku, Ankara, 2006, s. 538; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 26; ÜLGEN/TEOMAN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER-ERTAN, s. 411.

⁴¹ ÖZEL, s. 46.

⁴² ARKAN, Sabih, Marka Hukuku, Cilt. I, Ankara, 1997, s. 48; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 737; ÜLGEN/TEOMAN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER-ERTAN, s. 411; Lisans sözleşmelerinin herkesin kullanıma izinli olduğu konularda yapılamayacağı hususu hakkında ayrıca bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 15.

⁴³ YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 738; DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 361.

⁴⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 140-141; BOSO, s. 863.

⁴⁵ ÖZEL, s. 15; TÜYSÜZ, s. 75.

⁴⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 26.

Bununla beraber lisans alan, lisans konusunu, kendi unvanı veya lisans verenin unvanı altında kendi ürünlerinin üretilmesinde bir unsur olarak kullanabilir, pazarlamasını yapabilir veya onunla meydana getirdiği malları satabilir. Lisans alan, lisans konusu mal veya hizmeti veya bunlardan üretilen mal veya hizmetleri lisans verenle doğrudan rekabet ederek de satabilir⁴⁷.

Türk Hukukunda, markanın lisans sözleşmesine konu olabilmesi için bazı hukuk sistemlerinde⁴⁸ uzunca bir süre aranan, lisans sözleşmesinin tarafları arasında sıkı ekonomik ilişkiler olması şartı aranmamaktadır. Ancak 556 sayılı KHK m. 21/VIII'de marka sahibi lisans verenin, lisans alan tarafından üretilen malların veya sunulan hizmetlerin kalitesini garanti etmek için önlem alması yükümlüğü öngörülmüştür⁴⁹. Öğretide, lisans alanın kendisinden istenen koşulları sağlayamaması haline ilişkin olarak marka hakkının tükenmesi kabul edilmediğinden, marka sahibinin lisans alana karşı markadan doğan haklarını kullanabileceği kabul edilmektedir⁵⁰.

§ 3- LİSANS HAKKININ VE LİSANS SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

I- Lisans Hakkının Hukuki Niteliği

Lisans hakkının hukuki niteliğinden, lisans sözleşmesi ile lisans alanın edindiği hakkın niteliği anlaşılır. Bu konu hakkında öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüş ve hâlen de uzlaşmaya varılamamıştır. Bu tartışma, lisans alanın lisans veren ve üçüncü kişilerle ilişkilerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Lisans hakkı, sözleşmeden doğan bir borç olarak kabul edildiğinde, lisans alan sözleşmeden doğan haklarını sadece lisans verene karşı ileri sürebilecekken; lisans hakkı mülkiyete dayalı bir tasarruf işlemi olarak kabul edildiğinde ise, lisans alan, hakkını üçüncü kişilere karşı da ileri sürebilecek, lisans verenin yardımı olmaksızın markayı

⁴⁷ CAMCI, Marka Davaları, s. 69.

⁴⁸ Konuyla ilgili açıklama için bkz. YÜKSEL, s. 89; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 135, dn. 575.

⁴⁹ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 27.

⁵⁰ PINAR, Hamdi, Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s. 870 vd.; ARKAN, Marka Hakkının Tüketilmesi, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara, 1998, s. 204-205.

ihlal eden kimseye karşı bizzat harekete geçebilecektir⁵¹. Ayrıca, bu konuda varılan sonuç, lisans sözleşmesi ile sağlanan hakkın devrinde de etkili olacaktır⁵². Zira lisans sözleşmesinin tasarruf işlemi olarak kabulü halinde hak, malvarlığından çıkacak ve bu nedenle yalnızca bir defa yapılabilecektir⁵³

Lisans hakkının hukuki niteliği uluslararası hukuk öğretisinde oldukça tartışmalı bir konu olup⁵⁴ Alman ve İsviçre Hukukunda yer alan baskın görüşler birbirinden tamamen farklıdır⁵⁵. Bu görüş ayrılığı özellikle inhisari lisans konusunda kendini göstermektedir; zira her iki hukuk öğretisi de basit lisansın nispi hak bahsettiği, dolayısıyla basit lisans sözleşmesinin borçlandırıcı bir işlem niteliğinde olduğu konusunda mutabıktır⁵⁶.

Alman Hukukunda patent lisanslarıyla ilgili tartışma, lisans sözleşmesinin hangi tip borç yüklediğine ilişkin olarak yoğunlaşmaktadır. Buna göre patent lisansının bir hakkın kullanılmasının devri mi, yoksa patent sahibinin kendi hakkını lisans alana karşı kullanmaktan vazgeçme borcu mu yüklediği cevap bulması gereken ilk husustur⁵⁷. Bu çerçevede inhisari lisansın, lisans veren için lisans sahibinin kendi hakkını lisans alana karşı kullanmama ve onun kullanmasına katlanma yükümlüğü kabul edilmektedir⁵⁸. Bu doğrultuda Alman Hukukunda baskın olan görüşe göre inhisari lisans sözleşmeleri ile lisans alan aynı veya aynı benzeri hak elde eder⁵⁹.

⁵¹ FİLİZ, s. 38.

⁵² ÇİÇEKÇİ, s. 12.

⁵³ TÜYSÜZ, s. 78.

⁵⁴ Bu konudaki tartışmalar için bkz. ÖZEL, s. 72 vd.; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 18 vd.; ORTAN, s. 40 vd.; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 97 vd.

⁵⁵ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Fikri Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği, Prof. Dr. Ergun Özsunay'a Armağan, İstanbul, 2004, s. 587.

⁵⁶ BOSO, s. 856; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 588; Alman Hukukunda basit lisans sözleşmelerinin, lisans alana yalnızca şahsi hak verdiğinin kabul edildiği hususunda bkz. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 42.

⁵⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 588.

⁵⁸ BOSO, s. 856.

⁵⁹ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 95; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 41; ÇİÇEKÇİ, s. 12; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 588; BOSO, s. 857; ÖZEL, s. 72, Yazara göre; Alman Hukukunda inhisari marka lisansı da patent lisansı gibi aynı hak doğurmaktadır. s. 73; Buna karşın GÜRZUMAR; Alman Hukukunda, gerek inhisari gerekse basit marka lisansı sözleşmesinin, aynı hak kurmasının çoğunluk tarafından reddildiğini belirtmektedir. Bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 95.

Bu sistemin temelinde bölünme teorisi yatar⁶⁰. Hak sahibi olan kimsenin yetkilerden oluşan bir demete sahip olduğu ve bunu tek tek devredebileceği kabul edilmektedir. Buna göre, hak devri sayılan kullanma hakkı devri ile aynı nitelikte bir hak olarak kabul edilen lisans konusu hak üzerindeki hakkın bir kısmı devredilmektedir⁶¹. Bu haklardan biri olan kullanma hakkının devri de bir aynı hak devridir⁶². Söz konusu kısmi devir neticesinde lisans alan, hakkın üçüncü kişilerce ihlali halinde lisans verenle arasındaki sözleşmeye dayanarak değil, sınai mülkiyet hakkına dayanarak talepte bulunabilecektir⁶³.

İsviçre Hukukunda ise iki görüş de kendine özgü gerekçelerle savunulmakta ve bu soruna ilişkin bir görüş birliği sağlanarak kesin tanım verilememektedir. Ancak lisansın aynı hak verdiği kuramı genelde reddedilmektedir⁶⁴. İsviçre Hukukundaki baskın görüşe göre, lisans sözleşmesi borçlandırıcı işlem sayılır ve yalnızca lisans alana nispi hak tanır. Lisans sözleşmesinin inhisari veya basit lisans niteliği taşıması bu konuda bir fark yaratmaz⁶⁵. Bu cihetle, lisans alan lisans hakkının üçüncü kişilerce ihlal edilmesi halinde lisans verene ait dava ve takip yollarını kullanamayacaktır. Ancak özel kanunlarca bu hak kendisine tanınmış olabilir. Ancak bu durum yine de lisansın konusunu aynı hak haline getirmeyecektir⁶⁶. İsviçre Federal Mahkemesi sadece inhisari lisanslar bakımından ve eğer sözleşmede böyle bir yükümlülük altına girilmişse, lisans alanın üçüncü kişilere dava açabileceğini kabul etmiştir⁶⁷.

Diğer taraftan, İsviçre Hukukunda lisans sözleşmesinin sicile kaydedilmesi halinde lisans alana tanınmış olan nispi hakkın, kuvvetlendirilmiş bir nispi hakka dönüşeceği kabul edilmiştir. Lisans alan, bu yolla lisans hakkını, lisans

⁶⁰ ÖZEL, s. 72.

⁶¹ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 42.

⁶² OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisansın Hukuki Niteliği*, s. 588; BOSO'ya göre bu şekilde, bir lisans hakkının kullanılmasının devri söz konusu olmamakta; aksine lisans hakkının kendisi devredilmektedir. s. 857.

⁶³ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 41.

⁶⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisansın Hukuki Niteliği*, s. 588.

⁶⁵ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 42.

⁶⁶ BOSO, s. 857.

⁶⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisansın Hukuki Niteliği*, s. 590.

konusunu sonradan devralan kişilere karşı ileri sürebilir. Ancak sicile kayıt, lisans hakkını kesinlikle bir mutlak hakka dönüştürmez⁶⁸.

Türk öğretisinde de yabancı öğretilerde olduğu gibi yazarlar değişik görüşler ileri sürmektedirler. Gürzumar'a⁶⁹ göre patent, marka veya diğer tanıtıcı işaretlere ilişkin basit veya inhisari lisans, lisans alana, kural olarak, yalnızca nispi bir hak tanımaktadır. Ayiter de⁷⁰ lisansın, lisans alana nispi hak bahsettiğini belirtmiştir⁷¹. Marka lisansları bakımından durumu inceleyen Arkan⁷², lisansın mutlak hak verdiğinin kabul edilmesi gerektiği görüşündedir⁷³. Patent lisansı sözleşmesini inceleyen Ortan⁷⁴ da lisans alana aynı hak⁷⁵ benzeri bir mutlak hak verilmesinin ona sağlam bir hukuki durum kazandırırken bu çözümün uygulamasal gereksinime de uygun düşeceğini belirtmektedir⁷⁶. Aşağıda, belirtilen bu görüşler çerçevesinde lisans hakkının hukuki niteliği incelenecektir.

1- Lisansın Aynı Hak Niteliği

Aynı haklar, kişilere eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyet sağlayan ve bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilen haklardır⁷⁷. Bu anlamda eşya hukuku sistemi içerisinde aynı hakkın varlığı üç unsurun bulunmasını

⁶⁸ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 96; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 42; Aksi görüş için bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 193.

⁶⁹ Bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 97.

⁷⁰ Bkz. AYİTER, İhtira Hukuku, s. 122-123.

⁷¹ Aynı görüş için bkz, s. SARGIN, Fügen, Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2002, s.158 vd.; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 593 vd.; BOSO, s. 858; YASAMAN/ALTAY, s. 741; ÜNAL, s. 162 vd.; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 25 vd.; ÇİÇEKÇİ, s. 15.

⁷² Bkz. ARKAN, Marka Hukuku, s. Cilt II, s. 192.

⁷³ Aynı görüş için bkz. TEKİNALP, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 1999, § 28. N. 35; Yazar, fikri haklara ilişkin lisans sözleşmesi değerlendirmesinde bunun tasarrufi işlem olduğunu belirttiği için marka lisansının mutlak nitelikte bir hak olduğunu kabul ettiği söylenebilir. Ayrıca bkz. ÖZEL, s. 100.

⁷⁴ Bkz. ORTAN, s. 99.

⁷⁵ Türk öğretisinde aynı hak teorisinin taraftarı olan yazarlar, Alman öğretisinde olduğu gibi basit-inhisari lisans arasında ayırım yapmakta ve basit lisansı sadece şahsi hak doğuran sözleşme olarak görmelerine karşı, aynı hakkın inhisari lisanslar için geçerli olduğunu ileri sürmektedirler. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 43.

⁷⁶ Benzer görüş için bkz. BAKIRCI, s. 68; Yazar, inhisari lisansın, mahiyeti ve gayesi itibarıyla ancak mutlak -ya da yerleşik deyimi ile aynı veya aynı benzeri- olabileceğini belirtmektedir; YÜKSEL'e göre ise inhisari lisans, lisans alana, alanında ve yöresinde önemli bir rekabet üstünlüğü sağladığı için aynı niteliktedir. s. 86.

⁷⁷ OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer, Eşya Hukuku, İstanbul, 2002 s. 3; REİSOĞLU, Sefa, Türk Eşya Hukuku, Cilt I, Ankara, 1977, s. 4; AYBAY, Aydın/HATEMİ, Hüseyin, Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul, 1981, s. 7; ÖZSUNAY, Ergun, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul, 1986, s. 261.

gerektirmektedir. Bu unsurlar, aynı hakkın kanunda aksi belirtilmedikçe eşya üzerinde söz konusu olması, eşya üzerinde doğrudan hâkimiyet sağlamaları ve herkese karşı ileri sürülebilmeleridir⁷⁸.

Bu sebeple bir hakkın aynı hak sayılabilmesi için eşya üzerinde kurulması gerekir. Eşya ise, şahısların üzerinde hâkimiyet sağlayabilecekleri iktisadi bir değer taşıyan kişilik dışı maddi varlığa denir⁷⁹. Buna göre, eşya olmanın ilk koşulu üzerinde ferdi hâkimiyet kurulabilecek maddi niteliğe haiz olmaktır⁸⁰.

Bu durumda maddi varlığa haiz olmayan marka, eşya olarak nitelendirilemez. Çünkü üzerinde fiili hâkimiyet kurulacak maddi bir varlığın olmaması nedeniyle marka hakkını (ve diğer ticari ve sınai değeri olan fikri ürünleri) düzenleyen kanunlarda bunlar mal veya eşya olarak değil, bir hak olarak ifade edilmektedirler⁸¹. O halde maddi varlığı olmayan ve eşya olarak nitelenemeyen bir fikri mülkiyet hakkı olan markanın kullanılmasına ilişkin olan marka lisansı da aynı hak⁸² olarak nitelendirilemez⁸³.

Diğer taraftan aynı haklarda sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesi geçerlidir. Bu sebeple kanunda düzenlenen sözleşme tipleri dışında kişilerin kendi serbest iradeleriyle aynı hak yaratmaları mümkün değildir⁸⁴. 556 sayılı KHK'da da

⁷⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 5; REİSOĞLU, s. 4; AYBAY/HATEMİ, s. 7; AYİTER, Nuşin, Eşya Hukuku: Kısa Ders Kitabı, Ankara, 1977, s. 2-3; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 575.

⁷⁹ SİRMEN, Lale, Eşya Hukuku Dersleri, Ankara, 1995, s. 5; OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 6.

⁸⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 575; AYBAY/HATEMİ, s. 3; AYİTER, Eşya Hukuku, s. 4

⁸¹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 576; Yazara göre bu düzenlemelerde bu hakkın mülkiyet hakkı olduğuna dair eşya hukuku kavramlarına atıf yapan bir hüküm de mevcut değildir.

⁸² Türk hukukunda lisans hakkının aynı hak niteliğinde olduğu görüşünde olan yazarlardaki ortak görüş, lisans sözleşmesi yolu ile lisans vermenin bir tasarruf işlemi olduğudur. Söz konusu işlem ile lisans veren lisans konusu mal üzerinde sahip olduğu hakkın bir kısmını lisans alana devretmekte ve devredilen oranda kendi hak sahipliği sona ermektedir. Alman hukukunda olduğu gibi burada da bölünebilirlik kuramı aynı hak teorisinin temelinde yer alır. Buna göre sınai mülkiyet konusu olan hak bölünebilir bir nitelik gösterir ve lisans sözleşmesi bunun bir kısmının devrine ilişkindir. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 43-44.

⁸³ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 576; REİSOĞLU, s. 7; ÖZEL, s. 191; ARKAN, Marka, Hukuku, Cilt, II, s. 192, dn. 69; ÜNAL, s. 158; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 122-123, GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 97; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 23; AYBAY/HATEMİ, s. 3-4.

⁸⁴ ÖZSUNAY, Medeni Hukuk, s. 261-262; REİSOĞLU, s. 6; AYİTER, Eşya Hukuku, s. 3; OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 22.

lisans hakkının aynı nitelikte bir hak olduğu açıkça düzenlenmemiş⁸⁵ olup lisans hakkının 556 sayılı KHK’da verilen özellikleri de, onun aynı bir hak olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir.

2- Lisansın Mutlak Hak Niteliği

Yukarıda da belirtildiği üzere, aynı hakkın konusu maddi varlığı olan eşya olduğu kabul edildiğinden dolayı marka lisansının hukuki niteliği incelenirken aynı-şahsi hak teriminden ziyade mutlak-nispi hak terimlerinin kullanılması daha uygun olacaktır⁸⁶. Bu bakımdan ileri sürülebileceği çevre itibariyle haklar, mutlak ve nispi olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Mutlak hak, hak sahibi olmayan üçüncü kişilerin hakkı ihlalden kaçınmalarını sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardır⁸⁷. Mutlak hak aynı hakların da içinde yer aldığı bir üst kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Her aynı hak bir mutlak hak iken, her mutlak hak bir aynı hak değildir. Örneğin kişilik hakları mutlak hak sayılıp herkese karşı ileri sürülebilir ancak aynı hak sayılmazlar⁸⁸. Mutlak haklar, sınırlı sayıda ve tipe bağlıdırlar⁸⁹. Mutlak hakların kanunda sayıca belirlenmesi nedeni ile kişilerin “irade özerkliği” ilkesine dayanarak yeni mutlak hak tipleri meydana getirmeleri mümkün değildir. Zira, mutlak hakların tiplerini belirleyen kanun hükümleri, “emredici hukuk kuralları” niteliğindedir⁹⁰.

Marka lisans hakkının mutlak nitelikte bir hak olup olmadığı öğretide tartışmalı olup marka lisans hakkının sahibine mutlak nitelikte bir hak bahşedeceği

⁸⁵ SARGIN’a göre, 556 sayılı KHK’nın, lisans sözleşmeleriyle ilgili hükümler içeren maddelerinde, bu sözleşmelerin lisans alan lehine bir aynı hak yarattığına dair de herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Yine, aynı hak benzeri etkiler yarattığından hareketle, aynı haklara dair hükümlerin kıyasen uygulanması da, 556 sayılı KHK m. 15 karşısında da mümkün gözükmemektedir. Zira, markanın rehnedilebileceğini öngören bu hükme göre, rehin hakkı bakımından Medeni Kanunun rehin hakkına dair hükümlerine atıf yapılmıştır. Oysa lisans sözleşmeleri hakkında böyle kıyasen uygulamayı mümkün kılan bir atıf dahi bulunmamaktadır. s. 161.

⁸⁶ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 192, dn. 46; EKE, s. 59; ÇİÇEKÇİ, s. 14; ORTAN’a göre ise eşya hukuku ile gayri maddi mallara ilişkin hukuk alanı, akrabalık ilişkisi içindedir ve her iki hukuk alanının malları düzenleme işlevi göstermesi eşya hukukuna özgü kavramların bu alanda da kıyasen kullanılmasını haklı göstermektedir. s. 43.

⁸⁷ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 44; AYİTER, Eşya Hukuku, s. 1; ÖZSUNAY, Medeni Hukuk, s. 242.

⁸⁸ REİSOĞLU, s. 4; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 44, dn. 128.

⁸⁹ AYİTER, Eşya Hukuku, s. 3; ÖZSUNAY, Medeni Hukuk, s. 243.

⁹⁰ ÖZSUNAY, Medeni Hukuk, s. 244.

görüşünü savunan yazarlar, genelde lisansın, tescil edildikten sonra iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesine ve lisans alanın marka hakkına tecavüz halinde dava açabilmesine dayanmaktadırlar⁹¹. Bu teori taraftarlarına göre söz konusu durum yasa koyucunun sicile kayıt edilmiş lisansa mutlak bir etki tanınması ve lisans hakkı sahibinin kendi uğradığı zarar nedeniyle kendisinin talep hakkının ortaya çıkması sonucuna yol açmaktadır⁹².

Konu, marka lisansı sözleşmesinin basit ya da inhisari olmasına göre değişik yorumlanabilir. Zira, basit lisans sözleşmelerinde, esas olarak lisans alanın dava açma hakkı bulunmamaktadır. Ancak, noter yoluyla yapacağı bildirimle marka sahibinden gereken davayı açmasını talep eden lisans alanın bu talebi kabul görmez veya 3 ay içinde dava açılmaz ise, lisans alanın yapmış olduğu bildirim de ekleyerek dava açması mümkündür⁹³. Öğretide bir görüş⁹⁴, lisansın marka siciline kaydedildikten sonra iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, inhisari lisans sahibinin aksi sözleşmede öngörülmüş olmadıkça, basit lisans sahibinin de yukarıda belirtilen belli koşulların gerçekleşmesi halinde kendi adına dava açma hakkının verilmiş olması karşısında basit-inhisari ayrımı yapmadan lisans sözleşmesinin lisans alana mutlak hak verdiğini ileri sürmektedir.

Gerçekten de inhisari lisansın basit lisansla tek farkı olan lisans verenin lisansı başkasına vermeme borcu, basit lisansın nispi, inhisari lisansın ise mutlak veya aynı hak olduğu yönündeki iddialarını açıklamaktan uzaktır⁹⁵. Ancak bu durumdan gerek inhisari gerekse basit lisans hakkının mutlak hak niteliğinde olduğu sonucu çıkarılmamalıdır⁹⁶.

⁹¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 193; ÖZEL, s. 97; ORTAN, s. 66 vd.

⁹² ÖZEL, s. 97.

⁹³ Bkz. 556 sayılı KHK m. 21/VI.

⁹⁴ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, 193.

⁹⁵ EROĞLU, Sevilay, Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İstanbul, 2000, s. 124; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 46.

⁹⁶ Basit-inhisari ayrımı yapmadan lisans sözleşmesinin nispi nitelikte olduğu görüşünü savunan OKTAY-ÖZDEMİR'e göre; bu ayrımın yapılmasında lisansın inhisari olmasının yanlış değerlendirilmesi söz konusudur. Çünkü "inhisarilik", lisans verenin lisans alana karşı lisans konusu üzerinde başkalarına lisans vermemeyi borçlanmasından ibaret ve iç ilişkide etki etmesi gereken bir durum olup sözleşmenin üçüncü kişiyle ilişkisi bakımından hak sağlayacak bir hükme sahip değildir. Bu kayıt iç ilişkide etkilidir ve nisbi etkiye sahip olduğundan sadece lisans verene karşı bu durumu ileri sürme hakkını verir. İnhisari olma, sicile kayıt edilmiş lisanslarda bu kayıt

Mutlak hakların temel karakteristiği herkese karşı ileri sürülmeleri olduğuna göre, lisansın mutlak hak verdiği kabul edilirse lisans alanın dava açma hakkının tartışmasız varlığı gerekir⁹⁷. Ancak, Türk Hukukunda marka lisansına ilişkin düzenlemeler yönünden inhisari lisans alanın üçüncü kişilerce gerçekleştirilen ihlallere karşı sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı müddetçe dava hakkının olduğu görülmektedir⁹⁸. Diğer taraftan, marka lisansının sicile tescil edildikten sonra iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesine karşın buradaki tescil kurucu etkiye sahip değildir⁹⁹. Bu sebeple marka lisans hakkının, sicile tescil edildikten sonra iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, onun mutlak nitelikte bir hak olarak kabulü için yeterli değildir¹⁰⁰.

Gerçekten de, lisans hakkı, tarafların marka lisansı sözleşmesini adi yazılı şekilde¹⁰¹ yapmalarıyla doğar. Bu bağlamda sicile tescilden önce de lisans hakkı mevcuttur. Eğer marka lisans hakkı, mutlak nitelikte bir hak olsaydı, hakkın doğmasıyla yani sözleşmenin adi yazılı şekilde yapılmasıyla, herkese karşı ileri sürülebilmesi gerekirdi¹⁰². Hâlbuki marka lisans hakkı ancak sicile tescil edilmekle iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmektedir¹⁰³. Dolayısıyla, ancak tescille

nedeniyle iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmektedir, yoksa sözleşme gereği sağlanan hak gereği değil. OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 596; Aynı doğrultuda bkz. BOSO, s. 858.

⁹⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 596.

⁹⁸ Bkz. 556 sayılı KHK m. 21/VI.

⁹⁹ BOZKURT-YAŞAR, Sevgi, Marka Lisansı Sözleşmesinin Şekli ve Lisansın Sicile Kaydı, Terazi Dergisi, Yıl: 2006, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 35; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 72; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68; ÖZEL, s. 62; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 746-747; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 198; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 33; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 213; ÜNAL, s. 186.

¹⁰⁰ ÜNAL, s. 159; ÖZEL, s. 86, 96-97; Hukukumuzda mutlak etkili lisans sözleşmelerinin varlığının kabul edilmiş olduğunu belirten yazar, lisansın inhisari veya basit olmasından bağımsız olarak, bir lisansın mutlak etkili veya nispi etkili olabileceğini de ileri sürmektedir. s. 100; EKE'ye göre ise, inhisari lisans sözleşmesi adıyla yeni bir imkan sağlamanın gerek olmadığını, lisans alana mutlak bir hak sağlanması istenen durumlarda markanın devri yoluna gidilebileceğini belirtmektedir. s. 61, 68.

¹⁰¹ ÜNAL, s. 181; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 744; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 196; DAĞCI/ARSLANOĞLU'na göre ise bu geçerlilik şartı noter tasdikini de gerektirir. s. 370.

¹⁰² ÜNAL, s. 160.

¹⁰³ YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 746-747; ÖZEL, s. 62; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 73; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 33; ÜNAL, s. 160.

herkese karşı ileri sürülebilme niteliğini kazanan lisansın, niteliği bakımından mutlak etkili olduğunu kabul etmek mümkün değildir¹⁰⁴.

Diğer taraftan, yukarıda da belirtildiği üzere mutlak haklarda sınırlı sayı ilkesi geçerlidir. Kanunda düzenlenenlerin dışında kişilerin kendi serbest iradeleriyle mutlak hak yaratmaları mümkün değildir. 556 sayılı KHK'da da lisans hakkının mutlak nitelikte bir hak olduğu açıkça düzenlenmediği¹⁰⁵ gibi lisans hakkının 556 sayılı KHK'da verilen özellikleri de, onun mutlak bir hak olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir¹⁰⁶. Özellikle lisans hakkının mutlak hak olduğunu ileri süren yazarların dayanak olarak kullandıkları lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açma hakkına sahip olması, lisans hakkının niteliğinden doğmayıp, kanunla özel olarak düzenlenmiş bulunmasından kaynaklanmaktadır¹⁰⁷. Kaldı ki lisans alanın dava açma hakkının, sözleşmede aksinin kararlaştırılmamış olması şartına bağlanması karşısında artık dava açma hakkının, lisansın mutlak hak niteliğinden kaynaklandığının ileri sürülememesi gerekir¹⁰⁸. Bu bağlamda üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilme veya dava açabilme gibi bir takım mutlak hak özelliklerine sahip olan marka lisansının mutlak hak niteliğinde bir hak olmadığı belirtilmelidir¹⁰⁹.

3- Lisansın Nispi Hak Niteliği

Şahsi veya nispi hak, yalnız bir ilişkinin öbür sujesine karşı ileri sürülebilen haktır. Belli bir kişinin (ya da kişilerin) hak sahibine karşı belirli bir

¹⁰⁴ ÇİÇEKÇİ, s. 15.

¹⁰⁵ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 45-46.

¹⁰⁶ ÜNAL, s. 161.

¹⁰⁷ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 46.

¹⁰⁸ 556 sayılı KHK m. 21/VI; Lisans alanın üçüncü kişiye dava açma hakkına sahip olması için, sözleşmede aksinin kararlaştırmamış olması şartı arandığına göre, kanun koyucu lisans alana hem mutlak hak vermiş, hem de bunu üçüncü kişiye karşı ileri sürebilme yetkisini diğer tarafın rızasına bağlamış olması çelişki oluşturmakta ve mutlak hakların niteliğine aykırı düşmektedir. OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 594; Aynı doğrultuda bkz. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 46; ÜNAL, s. 161.

¹⁰⁹ Aynı yönde bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 593 vd.; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 97; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 122-123; ÜNAL, s. 161; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 162.

davranışta bulunmak, bir şeyi vermek, yapmak ya da bir şeyden sakınmakla yükümlü olması durumunda nispi (şahsi) haklardan söz edilir¹¹⁰.

Nispi haklar, ancak, hak sahibine karşı borç altına girebilen belli şahıs veya şahıslara dermeyan edilebilirler. Nispi hakları, sadece yükümlü şahıs ihlal edebilir, üçüncü kişiler bu hakları ihlal edemezler. Nispi haklar sınırlı sayıda değildir. Kişiler yapacakları sözleşmenin konusunu serbestçe tayin ederek, hak (nispi hak) iktisap edip borç altına girebilirler. Ayrıca nispi haklar bir edimin yerine getirilmesine (bir şeyin yapılması, verilmesi veya yapılmamasına) ilişkin istemler olup bir mal ya da kişi üzerinde doğrudan doğruya bir yetki vermezler¹¹¹. Ayrıca, kanunda hüküm bulunan nispi haklar için tapuya şerh verilebilmekte ve bunların etkisi kuvvetlendirilebilmektedir¹¹².

Öğretide baskın olan görüş, marka hakkının bir başkasına kullandırılmasını konu edinen marka lisansı sözleşmesinin, bir sözleşme olmasından dolayı, yapılmasıyla bir nispi hakkın doğmasına neden olması sebebiyle lisans hakkının kural olarak nispi bir hak olduğunun kabul edilmesi gerektiği yönündedir¹¹³. Belirtmek gerekir ki, lisans hakkının kanunda aynı ya da mutlak hak olarak düzenlendiğine ilişkin bir hüküm veya açıklık bulunmamaktadır¹¹⁴. Ancak lisans alana, markaya tecavüz halinde dava açma hakkı verilebildiği ve tescil edildikten sonra iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebildiği için marka lisans hakkının nispi nitelikte olmadığı iddia olunmaktadır¹¹⁵.

Her şeyden önce lisans hakkının mutlak hak olduğunu ileri süren yazarların dayanak olarak kullandıkları lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açma hakkına sahip olması, lisans hakkının niteliğinden doğmayıp, kanunla özel olarak

¹¹⁰ AYİTER, Eşya Hukuku, s. 2; ÖZSUNAY, Medeni Hukuk, s. 251.

¹¹¹ REİSOĞLU, s. 6-7; AYİTER, Eşya Hukuku, s. 3; ÖZSUNAY, Medeni Hukuk, s. 257-258; AYBAY/HATEMİ, s. 7-8.

¹¹² EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümleri, Cilt I, Ankara, 1987, s. 58, 61; BOSO, s. 857.

¹¹³ ÜNAL, s. 162; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmesi, s. 97; ÖZEL, s. 96-97.; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 593 vd.; EKE, s. 60, 68; EROĞLU, s. 126; TÜYSÜZ, s. 80.

¹¹⁴ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 46-47.

¹¹⁵ ÖZEL, s. 80 vd.; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 196; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmesi, s. 97.

düzenlenmiş bulunmasından kaynaklanmaktadır¹¹⁶ (556 sayılı KHK m. 21/VI). İyiniyetli üçüncü kişilere lisans hakkının ileri sürülmesi ise lisans sözleşmesinin tescili koşuluna bağlıdır¹¹⁷. Hâlbuki sicile tescil, marka lisansı sözleşmesi açısından kurucu nitelikte olmayıp, açıklayıcı niteliktedir. Lisans hakkı, tarafların marka lisansı sözleşmesini adi yazılı şekilde yapmalarıyla doğar. Bu bağlamda sicile tescilden önce de lisans hakkı mevcuttur¹¹⁸.

Bu gerekçeler ve lisans hakkının mutlak nitelikte bir hak olmadığı yönünde yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar¹¹⁹ doğrultusunda lisans hakkının nispi nitelikte bir hak olduğu kabul edilmelidir. Bununla beraber yine de tescilden sonra lisans alana tecavüz halinde dava açma hakkının verilmesi ve iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi lisans hakkının nispi nitelikte bir hak olması ile bağdaşmadığı da belirtilmelidir¹²⁰.

Öğretide bu durum tescil edilmiş lisans sözleşmelerinin lisans alana kuvvetlendirilmiş bir nispi hak sağladığı şeklinde açıklanmaktadır. Buna göre, lisans hakkı kira sözleşmelerinden doğan nispi hakkın tapu siciline şerh verilerek kuvvetlendirilmesine benzetilmekte ve üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir hâle geldiği savunulmaktadır¹²¹. Gerçekten de bu görüş eşya hukukunun genel prensiplerine uygun düşmektedir. Zira tescil, başlı başına lisans hakkının mutlak hak

¹¹⁶ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 597-598; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 209; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 46.

¹¹⁷ ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 209; ÜNAL, s. 162.

¹¹⁸ ÜNAL, s. 162; KARAN/KILIÇ, s. 346; ÖZEL, s. 62; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 72; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, §28. N. 33; MERAN, s. 182-183; OYTAÇ, s. 218; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 198; YASAMAN/ATALAY, KHK Şerhi, s. 746-747; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 212-213.

¹¹⁹ Birinci Bölüm, § 3, I, 2.

¹²⁰ ÜNAL, s. 163; GÜRZUMAR, s. Franchise Sözleşmeleri, s. 97.

¹²¹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisansın Hukuki Niteliği, s. 593 vd.; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 123; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 46; Aksi görüş için bkz. SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 161-162; Yazar kuvvetlendirilmiş nispi haklar açısından “numerus clausus” ilkesinin geçerli olduğunu ve kanunda açıkça belirtilmediği sürece lisans sözleşmesinin böyle bir hak yarattığından bahsedilemeyeceğini, ayrıca 556 sayılı KHK’da lisans sözleşmesine, kuvvetlendirilmiş nispi hakkın etkisinden daha geniş kapsamlı etki tanındığını belirtmektedir.

niteliğine sahip olmasını gerektirmez. Ancak sözleşme ilişkisinden doğan nispi nitelikteki bir hakkı kuvvetlendirilmiş nispi hak haline getirebilir¹²².

II- Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Türk Hukuk sisteminde genel anlamda lisans sözleşmesi, özel anlamda ise marka lisansı sözleşmesi yasal bir tanımla belirlenmemiş, bir bütün olarak düzenlenmemiş ve fakat varlığı öngörülmüştür¹²³. Hukukumuzda marka lisansı sözleşmesi 556 sayılı KHK'nın 20 ve 21. maddelerinde düzenlenmiştir.

Lisans sözleşmesinin hukuki niteliğini, sadece soyut bir biçimde karakterine, sistematik anlamına ve işlevine göre belirlemek yeterli olmaz. Hukuksal niteliğin belirlenmesi aynı zamanda Borçlar Hukukundaki sözleşme türlerinin sınıflandırılmasının da konusunu oluşturur¹²⁴. Bu anlamda sözleşmenin hukuki niteliği, sözleşmenin yorumu, sözleşmeye uygulanacak hükümler ve tarafların hak ve borçlarının tespit edilmesi açısından büyük öneme sahip olması¹²⁵ sebebiyle marka lisansı sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir¹²⁶.

Öğretide marka lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği konusunda görüş birliği yoktur¹²⁷. Geçmişte lisans sözleşmelerinin niteliği konusunda kira, hak satımı, ödünç veya adi ortaklık sözleşmesi olduğu yönünde değişik görüşler ileri sürülmüş olmasına rağmen günümüzde artık bu görüşler rağbet görmemektedir. Bugün artık, bu sözleşmelerin bağımsız nitelik taşıyan sözleşmeler oldukları kabul edilmektedir¹²⁸.

¹²² ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 212; Sicile tescil edilmiş marka lisansı sözleşmelerinin, lisans alana, etkisi kuvvetlendirilmiş nispi hak sağlayacağına dair hükümler içeren İsviçre Hukuku için bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 96.

¹²³ Alman ve İsviçre Hukuklarında da aynı durumun söz konusu olduğu hususuyla ilgili bkz. ÖZEL, s. 110.

¹²⁴ ÖZEL, s. 110.

¹²⁵ FİLİZ, s. 43.

¹²⁶ ÜNAL, s. 164.

¹²⁷ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 45.

¹²⁸ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 37.

Lisans sözleşmeleriyle ilgili genel kabul onun isimsiz bir sözleşme olduğu şeklindedir¹²⁹. Buna karşın 556 sayılı KHK'nın marka lisansı ile ilgili oldukça fazla hükme yer vermiş olması karşısında artık lisans sözleşmelerinin isimsiz sözleşme sayılmayacağı görüşü de ileri sürülmektedir. Sargın'a göre: "...*gerek 551 gerekse 556 sayılı KHK'da lisans sözleşmesine dair tanım verilmemle birlikte, lisans verilip verilmeyeceği hususu, kimin lisans vermeye yetkili olduğu, lisansın basit/münhasır/zorunlu ihtiyari niteliği, lisansın hak sahibine tanıdığı haklar, tescil şartı ve etkisi, üçüncü kişiler üzerindeki etkisi, lisansı endüstriyel mülkiyet hakkına dayalı olarak sona erebileceği bazı özelliklerle durumlar hükme bağlanmış olmakla, günümüz itibarıyla isimsiz olma vasfını kaybetmiş bulunmaktadır.*"¹³⁰.

Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince taraflar, hukuk düzeninin sınırları içerisinde diledikleri tip ve muhtevada sözleşme yapma serbestisine sahiptirler. Çeşitli sözleşme tiplerinin kanun tarafından düzenlenmesinin tarihi, hukuk uygulamasında kolaylık ve açıklık sağlama, devletin özel hukuk ilişkilerine kamu düzenini sağlama amacıyla müdahale edebilmesi gibi amaçları bulunmaktadır¹³¹. Türk Hukukunda da evrensel bir kural olan sözleşme özgürlüğü prensibi benimsenmiştir¹³². Bunun sonucu olarak Borçlar Kanunu'nun özel kısmında veya diğer kanunlarda düzenlenmiş isimli veya tipik olarak nitelendirilen sözleşmelerden farklı sözleşmelerin kurulabilmesi mümkündür ki bu sözleşmeler, isimsiz veya atipik sözleşmeler olarak nitelendirilmektedir¹³³. Diğer taraftan, ismi kanunda geçse bile hükümleri kanunda düzenlenmeyen sözleşmeler de isimsiz sözleşme olarak nitelendirilir¹³⁴. Bu anlamda meseleye marka lisansı sözleşmesinin KHK m. 20 ve m. 21 de düzenlenmiş olmaları yönüyle baktığımızda; söz konusu düzenlemede

¹²⁹ AYDINCIK, Şirin, Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2006, s. 72; OKTAY, Saibe, İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumlanması ve Boşlukların Tamamlanması, İÜHF, Yıl: 1995-1996, Cilt: LV, Sayı: 1-2, s. 274; ÖZEL, s. 111-112; ÜNAL, s. 165; ORTAN, s. 22; YÜKSEL, s. 81; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 741; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, §28. N. 25, vd.; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 109; ERDEM, s. 126-127; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 52.

¹³⁰ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 165-166, dn. 45; Aynı görüş için bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 191; Yazara göre; 556 sayılı KHK'da markayla ilgili lisans sözleşmesi konusunda oldukça ayrıntılı bir düzenleme yapılmış olduğundan (m.20-21) artık marka lisansı sözleşmesinin isimsiz (atipik) sözleşmeler arasında gösterilmesi doğru değildir.; Fikir ve sanat eserleri yönünden aynı doğrultuda bkz. TÜYSÜZ, s. 81.

¹³¹ YAVUZ, Cevdet, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul, 1997 s. 3-4.

¹³² FİLİZ, s. 42.

¹³³ KIRCA, Çiğdem, Franchise Sözleşmesi, Ankara, 1997, s. 47.

¹³⁴ KIRCA, s. 48; OKTAY, İsimli Sözleşmeler, s. 264.

marka lisansına ilişkin bazı kurallara yer verildiği, ancak sözleşmenin özgün bünyesinden çıkabilecek özel sorunları düzenlemediği, buna ek olarak lisans sözleşmesinin de bir bütün olarak Türk Hukukunda düzenlenmemiş olduğu¹³⁵ hususu da dikkate alındığında marka lisansı sözleşmesinin sadece ismi ile kanunda zikredilmiş olmasının onun kanunda düzenlenen (isimli-tipik) bir sözleşme olarak nitelendirilmesi için yeterli olmadığı görülmektedir¹³⁶. Belirtilen sebeplerle marka lisansı sözleşmesinin isimsiz bir sözleşme olduğu kabul edilmelidir.

İsimsiz sözleşmeler genellikle kabul gören görüşe göre; kendine özgü yapısı olan sözleşmeler (sui generis), karma sözleşmeler ve bileşik sözleşmeler olmak üzere üç alt sınıftan meydana gelmektedirler¹³⁷.

Bileşik sözleşmeler hukuki nitelik ve vasıfları itibariyle tamamen birbirlerinden ayrı olan sözleşmelerin, tarafların serbest iradeleriyle birbirlerine bağlı duruma sokulması olarak adlandırılmaktadır. Birleşik sözleşmelerin karakteristik vasfı onu teşkil eden sözleşmelerin ortak bir amaç etrafında toplanmış ve kendilerine özgü vasıfları değişmeden birbirlerine bağlanmış olmalarıdır. Örneğin bir süthanenin satışı ve süthaneyi satın alanın onu satana süresiz olarak süt teslim etmeyi taahhüt ettiği bir sözleşme kira sözleşmesi ve satım sözleşmesinin birbirine bağlandığı bir bileşik sözleşmedir¹³⁸. Marka lisansı sözleşmesinde, birbirinden farklı ve bağımsız iki veya daha fazla sözleşmenin birbirine bağlanması söz konusu olmadığı için marka lisansı sözleşmesinin bileşik sözleşme olduğu kabul edilemez¹³⁹.

Lisans sözleşmelerinin özellikle sui generis ve karma sözleşme oldukları yönünde öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. Karma sözleşmeler kanunun çeşitli sözleşme tiplerinde öngördüğü unsurların kanunun öngörmediği tarzda bir

¹³⁵ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 48, FİLİZ, s. 42.

¹³⁶ ÜNAL, s. 165; OKTAY, İsimsiz Sözleşmeler, s. 264; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 48; EKE, s. 61; KIRCA, s. 48.

¹³⁷ TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Cilt I, İstanbul, 1990, s. 69 vd.; OKTAY, İsimsiz Sözleşmeler, s. 272.

¹³⁸ YAVUZ, s. 19-21; Ayrıca bkz. OKTAY, İsimsiz Sözleşmeler, s. 275; TANDOĞAN, s. 75-76.

¹³⁹ ÜNAL, s. 166, Aynı yönde bkz. OKTAY, İsimsiz Sözleşmeler, s. 273; ÖZEL, s. 112, 127; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 49 vd.; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 53.

araya getirilmesiyle meydana gelen sözleşmelerken¹⁴⁰ kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmeler ise kanunda düzenlenmiş sözleşme türlerine ait unsurların tamamen veya kısmen bulunmadığı, kendine özgü unsurlardan oluşan sözleşmelerdir¹⁴¹.

Öğretide baskın görüş kanunda düzenlenen sözleşme türlerine ait unsurların kanunda öngörülmemiş bir şekilde bir araya gelmesi durumu marka lisansı sözleşmelerinde söz konusu olmadığından bu sözleşmelerin karma sözleşme tipi olarak da nitelendirilemeyeceği bu sebeple de marka lisansı sözleşmesinin kendine özgü (sui generis) bir sözleşme olduğu yönündedir¹⁴². Gerçekten de; gerek karma gerekse bileşik sözleşme niteliklerini taşımayan marka lisansı sözleşmesinin kendine özgü (sui generis) bir sözleşme tipi olduğunu kabul etmek daha yerinde olacaktır.

Bununla beraber lisans sözleşmelerinin karakteristik edimi olan kullanma hakkının devrine ait unsurlara başka sözleşmelerdeki unsurlar eklenmişse (örneğin satım sözleşmesi, şirket sözleşmesi vb.) bu durumda karma sözleşmenin varlığı düşünülebilir¹⁴³. Nitekim, İsviçre Hukukunda da hâkim görüş, lisans

¹⁴⁰ YAVUZ, s. 21; OKTAY, İsimli Sözleşmeler, s. 273; TANDOĞAN, s. 69 vd.; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 20; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 166, dn. 46.

¹⁴¹ YAVUZ, s. 24; HATEMİ, Hüseyin/SEREZON, Rona/ARPACI, Abdülkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 1992, s. 50 vd.; OKTAY, İsimli Sözleşmeler, s. 275; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 20; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 166, dn. 47.

¹⁴² OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 53, 54; ÖZEL, s. 113, 127; ÜNAL, s. 167, 168; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 741 dn. 2; ORTAN, s. 39; AYDINCIK, s. 73; YÜKSEL, s. 82; AYİTER, s. 107 vd.; YAVUZ, s. 25; Lisans sözleşmelerinin karma sözleşme olduğu görüşü için bkz. TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25 ; ERGÜN, Mevci, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmesi, Türkiye Noterler Birliği Dergisi, Yıl: 2001, Sayı: 110, s. 50; DİNÇER, Fatih, Markalar Hukukunda Marka Lisansı Üzerine Bir İnceleme, Hukuk ve Demokrasi Dergisi, Yıl: 2007, Sayı: 4, s. 48; KIRCA, s. 83; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 50, 51; EROĞLU, s. 123; GÜRZUMAR'a göre ise, karma sözleşme ve kendine özgü sözleşme arasındaki ayrım sun'î bir ayrım olup kanunda düzenlenmemiş bir sözleşmenin karma veya kendine özgü olarak nitelendirilmesi, bu sözleşmenin bir birleşik sözleşme olmadığını belirtmek için yapılan terminolojik tercihten öteye gitmemektedir. s. 20, dn. 126.

¹⁴³ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 54; Lisans sözleşmelerinin karma nitelikte sözleşmeler olduğu, sözleşmedeki tarafların karşılıklı edimlerdeki hususiyet nedeniyle, taraflar arasındaki karakteristik edim için herhangi bir kural öngörülemediği hakkında ayrıca bkz. SARGIN, Fügen, Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım, AÜHF, Yıl: 2001, Cilt: LV, Sayı: 2, s. 76.

sözleşmelerinin sui generis sözleşme olmakla birlikte bazı hallerde karma sözleşme niteliği kazanacağı yönündedir¹⁴⁴.

§ 4- SÖZLEŞMENİN TÜRLERİ

I- Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri

Lisans sözleşmeleri, sözleşmeden doğan hakkın içeriğine göre inhisari lisans ve basit (inhisari olmayan) lisans olmak üzere ikiye ayrılırlar. 556 sayılı KHK m. 21, hem inhisari lisansa hem de basit lisansa yer vermiştir. İnhisari lisans ve basit lisans, uygulamada sıklıkla karşılaşılan lisans türleri olup bir lisans sözleşmesinin söz konusu olduğu durumda bu iki türden birisiyle karşılaşılması muhakkaktır.

1- İnhisari Marka Lisansı Sözleşmeleri

Lisans alana, rakiplerine karşı önemli rekabet üstünlüğü elde etme olanağı tanıyan inhisari lisansta, lisans veren kişi aynı lisansı bir başkasına vermemeyi yükümlenmekte¹⁴⁵ olup lisans alan dışında hiç kimse markayı kullanamamaktadır¹⁴⁶. O kadar ki, marka sahibi de sözleşmede saklı tutmaması halinde markayı kullanamamaktadır¹⁴⁷.

Lisans sözleşmesinin inhisari olduğunun sözleşmede belirtilmesi gereklidir; aksi halde basit lisans sözleşmesinin varlığı kabul edilecektir¹⁴⁸. Ancak, tarafların yaptıkları sözleşmeyi inhisari lisans sözleşmesi olarak adlandırmalarına karşın, lisans verenin başka bir veya birden fazla kişiye de lisans vermesi halinin öngörülmesi durumunda, artık tarafların kanunun düzenlediği anlamda bir inhisari lisans sözleşmesi yapma yönünde iradelerinin birleşmediği sonucuna varılmalı, bu

¹⁴⁴ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 39.

¹⁴⁵ ŞİMŞEK, s. 76; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 12; Yazara göre söz konusu yükümlülük aynı yer, zaman ve konular için geçerlidir.

¹⁴⁶ CAMCI, Ömer, Endüstriyel Tasarım Davaları, İstanbul, 2000, s. 100; ÜNAL, s. 176; TOSUN, s. 54.

¹⁴⁷ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 41; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; ÖZEL, s. 49; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 12; ERGÜN, s. 50; KARAN/KILIÇ, s. 345; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 740; ORTAN, s. 152; AYİTER, s. 115-116; YÜKSEL, s. 86.

¹⁴⁸ Bkz. 556 sayılı KHK m. 21/2.

halde sözleşmenin inhisari lisans sözleşmesi olarak adlandırılmasının yahut lisansın inhisari olarak verildiğinin belirtilmesinin önemi olmamalıdır¹⁴⁹.

Öğretide inhisari lisans sözleşmesinin kurulmasından önce, üçüncü kişilerle basit lisans sözleşmesinin kurulmuş olmasının kural olarak, inhisari lisans sözleşmesinin hukuki yapısına aykırılık teşkil etmeyeceği¹⁵⁰ ancak buna rağmen, lisans veren tarafından önce tesis edilmiş lisans sözleşmeleri hakkında bilgi verilmemesi halinde, bu durumun lisans alan açısından fesih nedeni sayılabileceği¹⁵¹, buna karşılık, inhisari lisans sözleşmesinin yapılmasından sonra lisans verence yapılan basit veya inhisari nitelikteki lisans sözleşmesinin ise geçersiz olacağı kabul edilmektedir¹⁵².

Lisans veren, ülkenin tümü için geçerli olmak üzere tek bir kişiye inhisari lisans hakkı tanıyabileceği gibi, çeşitli bölgeler belirleyerek her bir bölgede ayrı kişilere inhisari lisans hakları tanıma yoluna da gidebilir¹⁵³. Bu durumda lisansın verildiği bölge veya mal veya hizmetler dışındaki bölge veya mal veya hizmetler için başkalarına markayı kullanma (inhisari/basit lisans) hakkı verilebilir¹⁵⁴.

Marka sahibi veya lisans veren aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisari lisans alan dışında hiç kimseye markayı kullanma hakkı veremez (556 sayılı KHK m. 21/III). İnhisari lisans alan da sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa bir

¹⁴⁹ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 54, Aksi görüş için bkz. SULUK, Cahit, *Tasarım Hukuku*, Ankara, 2003, s. 409; Yazara göre; sözleşmede lisansın inhisari olarak verildiğinin belirtildiği hallerde, lisans verenin diğer kişilere de lisans verebileceği yönünde bir hükmün bulunması halinde, lisansın inhisari olma özelliğini korunmalı ve fakat diğer kişilere lisans verebileceği yönünde hüküm geçersiz kabul edilmelidir.

¹⁵⁰ ÇİÇEKÇİ, s. 27; BAKIRCI, s. 55; Ayrıca bkz. ŞİMŞEK, s. 76; TOSUN, s. 55.

¹⁵¹ ORTAN, s. 153; BAKIRCI, s. 55; Aksi görüşte olan ONGAN'a göre ise; bu görüş inhisari lisansın niteliklerini dikkate almamaktadır. Kanun koyucunun inhisari lisansı getirirken sahip olduğu amaç göz önünde bulundurulduğunda inhisari lisans alan, lisans sözleşmesinde belirlenen yörede, yalnız kendisi yahut açıkça saklı tutması halinde lisans veren ile birlikte faaliyette bulunacaktır. Bunun dışında başka lisans alanların varlığı, inhisari lisansın niteliğine uygun düşmez. Bu sebepten dolayı, başka lisans alanların varlığı halinde, artık ilgili yörede inhisari lisans verilemesinin mümkün olmadığı sonucu kabul edilmelidir. s. 54; Ayrıca bkz. ÜNAL, s. 178.

¹⁵² BAKIRCI, s. 55.

¹⁵³ AYDINCIK, s. 60; YASAMAN/ALTAY, *KHK Şerhi*, s. 741; YILMAZ, *Marka Lisans Sözleşmeleri*, s. 41; ARKAN'a göre sözleşmede, lisansın belli bir bölge için verilmiş olduğunun açıklanmadığı hallerde, lisansın tüm Türkiye için verilmiş olduğu kabul edilmelidir. ARKAN, *Marka Hukuku*, Cilt II, s. 194.

¹⁵⁴ ÜNAL, s. 176.

başkasına markayı kullanma hakkı veremez (556 sayılı KHK m. 21/V). İnhisari lisan alan tek başına markayı kullanma hakkına sahip olmakla birlikte lisans sözleşmesi ile lisans alanın kullanma hakkının içeriği, şekli, zamanı ve marka kullanacağı bölge sınırlandırılabilir¹⁵⁵. Ancak lisans alanın, belli bir bölge içinde markalı malları piyasaya sunması, marka hakkının tüm Türkiye bakımından tükenmesine neden olur¹⁵⁶. Zira 556 sayılı KHK m.13 çerçevesinde marka hakkının tükenmesi ilkesi, ülkesel olarak uygulanmaktadır¹⁵⁷.

İnhisari lisans sahibi, kural olarak marka sahibinin markaya tecavüz halinde açabileceği davaları (556 sayılı KHK m. 61 vd) kendi adına açmaya yetkilidir¹⁵⁸ (556 sayılı KHK m. 21/VI). Ancak lisans sözleşmesinin tarafları, sözleşmede aksi kararlaştırılarak inhisari lisans alanı kendi adına dava açma hakkından mahrum bırakabilir¹⁵⁹. Sözleşmeyle bu haktan mahrum bırakılan inhisari lisans alanın hukuki durumu dava açma bakımından basit lisans alanın durumuyla aynı olduğu¹⁶⁰ için bu durumdaki inhisari lisans alan, noter vasıtasıyla yapacağı bir bildirimle, marka sahibinden gereken davayı açmasını talep edebilir. Marka sahibi, bu talebi kabul etmez veya bildirimden itibaren üç ay içinde dava açmazsa lisans alan kendi adına dava açabilir¹⁶¹ (556 sayılı KHK m. 21/VII). Lisans alan dava açabilmek için, marka sahibine yaptığı bildirimde de dava dilekçesine eklemeli, dava açtığını da marka sahibine bildirmelidir¹⁶² (556 sayılı KHK m. 21/VII, son cümle). Dava açma hakkı olmayan inhisari lisans alan ciddi bir zarar tehlikesi mevcut ise marka sahibine bildirimden itibaren işleyecek üç aylık süre dolmadan da ihtiyati

¹⁵⁵ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 41; ERDEM, s. 137; ORTAN, s. 152.

¹⁵⁶ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; KARAN/KILIÇ, s. 344; Buna karşılık, yazara göre, yabancı bir ülkede piyasaya sürülen mallar üzerindeki işlemler 556 sayılı KHK m. 9 çerçevesinde engellenebilecektir.

¹⁵⁷ ÇİÇEKÇİ, s. 27; Ülkesel tükenme prensibi, marka sahibinin hakkını tükettiği alanı ulusal sınırlarla sınırlamaktadır. Buna göre, mallar bir kez ulusal pazarın herhangi bir yerinde pazara sunulduktan sonra marka sahibi piyasaya sürülmüş mallar bakımından tüm ulusal pazarda marka hakkını tüketmiş olacaktır. Bkz. ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 95.

¹⁵⁸ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; ÜNAL, s. 177; ÖZEL, s. 176; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 13; YASAMAN/ALTAN, KHK Şerhi, s. 747; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 39; MERAN, s. 184.

¹⁵⁹ YASAMAN/ALTAN, KHK Şerhi, s. 747.

¹⁶⁰ YASAMAN/ALTAN, KHK Şerhi, s. 747.

¹⁶¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 125; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 40; ÜNAL, s. 177.

¹⁶² ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 125; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 40; ÜNAL, s. 177; YASAMAN/ALTAN, KHK Şerhi, s. 751 vd.; NOYAN, s. 542.

tedbir kararı verilmesi için mahkemeye başvurabilir¹⁶³ (556 sayılı KHK m.21/VII-c.3).

556 sayılı KHK'daki düzenlemede ve ülkemizdeki öğretide genel olarak inhisari lisans ve basit lisanstan söz edilmesine karşılık, özellikle Alman öğretisinde bağımlı inhisari lisans (münferit lisans) olarak da adlandırılan üçüncü bir durumun varlığı dikkat çekmektedir¹⁶⁴. Tek lisans da denen bu lisans türünde lisans veren de lisans alanda olduğu gibi kullanım hakkını elinde tutar. Lisans veren başkasına lisans veremez, ancak, kendisi de -lisans alan gibi- markayı kullanabilir. Diğer bir deyişle bu tip lisansta lisans veren lisans alandan başka hiç kimseye lisans veremeyecek, ancak kendi kullanım hakkını saklı tutabilecektir. Bu bağlamda lisans sözleşmesi devam ettiği sürece, farklı coğrafi alan, farklı konu ve zamanda dahi olsa ikinci bir kişi ile kesinlikle lisans sözleşmesi akdedilmeyecektir¹⁶⁵. Oysa, yukarıda da belirtildiği üzere, inhisari lisansta yer, konu, zaman farklılığı olduğunda bir başka sözleşme yapılabilmektedir.

İnhisari lisanslar açısından Avrupa Toplulukları Mahkemesi (ATM) tarafından kullanılan benzer bir diğer ayırım “ucu açık lisans”, “ucu kapalı lisans” biçiminde karşımıza çıkmaktadır¹⁶⁶. Buna göre, lisans verenin inhisari lisans alanın bölgesinde faaliyet gösterme hakkının bulunmadığı hallerde lisans veren, lisans alana üçüncü kişilerin paralel ithalât yoluyla inhisari lisans alanın bölgesine ithalât yapmaları da dâhil hiçbir kullanımın olmayacağını taahhüt etmişse ortada bir kapalı inhisari, aksi halde açık inhisari bir lisans sözleşmesi vardır¹⁶⁷. Bu bağlamda mesela, İngiltere’de yerleşik A otomobil firması B’ye, M markalı otomobili A’dan alıp

¹⁶³ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 125; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, §28. N. 40; ÜNAL, s. 177; YASAMAN/ALTAN, KHK Şerhi, s. 751; NOYAN, s. 542.

¹⁶⁴ ÖZEL, s. 49.

¹⁶⁵ BERKHAN, s. 44; ÖZEL, s. 50; Ayrıca bkz. Feyzan Hayal, Patent Lisans Sözleşmelerinin Roma Antlaşmasının 85. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi, BATİDER, Yıl: 1998, Cilt: XIX, Sayı: 3, s. 177.

¹⁶⁶ ÖZEL, s. 50; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 55.

¹⁶⁷ Plasseraud, Yves/Dehaut, Martine/Plasseraud Claude, Marques, Creation, Valorisation, Protection, Paris, s. 163 (ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 55’den naklen); Ayrıca bkz. ODMAN, s. 45; YÜKSEL’e göre, açık inhisari lisans Roma Antlaşması m. 85/1 ile tamamen bağdaşmaz durumda değilken kapalı inhisari lisans yapısı gereği 85/1. maddeye açıkça aykırı düşmektedir. s. 121; Aynı görüş için bkz. BAKIRCI, s. 137; TEKİNALP, Gülören/TEKİNALP, Ünal, Avrupa Birliği, İstanbul, 2000, , § 41. N. 71.

İtalya’da satma hakkı verirken, buna ek olarak kendisinin de İtalya’ya malı yani M markalı otomobili satmayacağını ve bu konuda B’den başkasına lisans vermeyeceğini taahhüt ederse bu ucu açık bir inhisari lisansdır. Bu ilişkide İtalya’ya başka firmalar başka ülkelerde ürettikleri M markalı otomobilleri satabilir. Ucu kapalı inhisari lisans ise A’nın ve hiç kimsenin İtalya’ya M otomobilini sevk edemeyeceğini taahhüt etmesidir¹⁶⁸.

2- Basit Marka Lisansı Sözleşmeleri

Basit marka lisansı sözleşmesi, lisans verenin sahip olduğu markanın kullanım hakkını lisans alana verdiği ancak bu hakkı verirken aynı zamanda, kendi kullanım hakkını ve/veya bir başka lisans sözleşmesi ile bir üçüncü kişiye vereceği aynı markayı kullandırma hakkını saklı tuttuğu lisans sözleşmesidir¹⁶⁹. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, basit lisans sözleşmeleri, lisans verenin lisans alana lisans konusu hakkın kullanımı konusunda yetki verirken, başkalarıyla aynı konuda lisans sözleşmeleri yapma yetkisini kendisinde saklı tuttuğu hallerde ortaya çıkar¹⁷⁰.

Kural olarak markayla ilgili lisans sözleşmeleri aksi kararlaştırılmış olmadıkça, inhisari nitelikte değildir¹⁷¹. Bu bağlamda basit lisans, kanun koyucunun tanıdığı olağan türü oluşturmaktadır¹⁷². Buna göre, lisans veren, markasını kullanmaya devam edebileceği gibi aynı markayla ilgili olarak başka kişilerle lisans sözleşmeleri de yapabilir¹⁷³ (556 sayılı KHK m. 21/II). Böylece adeta aynı lisans bir çok kişi arasında paylaşılmış olmaktadır¹⁷⁴.

Basit marka lisansı sözleşmesinde, lisans alan kendisine ait coğrafi bölgede markayı kullandıktan sadece birisidir ve marka sahibi markayı bizzat kullanabileceği gibi, lisans hakkını başkalarına da ya tanımıştır ya da tanıyabilir

¹⁶⁸ TEKİNALP/TEKİNALP, § 41. N. 70.

¹⁶⁹ ERDEM, s. 136; YÜKSEL, s. 85; ORTAN, s. 151; AYİTER, s. 115.

¹⁷⁰ ÖZEL, s. 49.

¹⁷¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194-195, ÖZEL, s. 49, YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 41; ÜNAL, s. 178; ORTAN, s. 151-152; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 12; YASAMAN/ALTAN KHK Şerhi, s. 747; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 28; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 93; KARAN/KILIÇ, s. 345.

¹⁷² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 28

¹⁷³ ARKAN, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 1999, s. 275; AYDINCIK, s. 61.

¹⁷⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 13; MERAN, s. 182; EROĞLU, s. 123.

durumdadır¹⁷⁵. Bu bağlamda, lisans veren üçüncü kişilere karşı inhisari hakkını sözleşme ile kullanmaktan feragat edip etmemekte serbesttir¹⁷⁶. Bu nedenle, basit lisans sözleşmesinde lisans alanın rekabet ve pazarlık gücü sınırlıdır¹⁷⁷.

Uygulamada bazen lisans alan, sözleşmeye konulan kayıt ile “en fazla korunan lisans sahibi” olma hakkını da alarak lisans verenin daha sonraki lisans sahiplerine kendisine tanınandan daha fazla hak tanımamasını garanti altına almaktadır¹⁷⁸. Böyle bir kaydın yararı, lisans alanın sonraki lisans alana tanınan haklar dolayısıyla kötü duruma düşmesini önlemede kendisini gösterir¹⁷⁹. Ancak bu kayıt, lisansın basit lisans olma özelliğini ortadan kaldırmamaktadır¹⁸⁰.

Markanın, basit lisans sözleşmesine istinaden birbirinden bağımsız çok sayıda kişi tarafından kullanılması ile markanın mal/hizmetlerin menşeyini gösterme fonksiyonuna zarar verme ve keza piyasaya farklı kalitede mal/hizmetlerin aynı marka altında sunulmasına yol açma tehlikesine karşı, 556 sayılı KHK’da, lisans verenin, lisans alan tarafından üretilen malın veya sunulan hizmetin kalitesini garanti edecek önlemler alması gereği hükme bağlanmıştır¹⁸¹ (KHK m. 21/VIII). Lisans alan, sözleşme ile belirlenen bu önlemlere uymak zorundadır. Lisans alan sözleşme hükümlerine uymazsa, tescilli bir markadan doğan haklar, lisans alana karşı dava yoluyla ileri sürebilir¹⁸².

¹⁷⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, §28. N. 27.

¹⁷⁶ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 40.

¹⁷⁷ ORTAN, s. 151; ERDEM, s. 136; YÜKSEL, s. 85; Yazar, basit lisansın etkisinin sadece sözleşme taraflarına etkili olacağını ve borç hukuku ilişkisi doğuracağını dolayısıyla da basit lisansın şahsi nitelikte olduğunu belirtmektedir.

¹⁷⁸ ERBAY, İsmail, Know-How Sözleşmesi, İstanbul, 2002, s. 110; CAMCI, Tasarım Davaları s. 102; MERAN, s. 182; BAKIRCI, s. 59; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 14; Bu kayıt gereği, lisans veren sonradan imzalayacağı lisans sözleşmelerinde, önceki lisans alana tanıdığı haklardan daha fazlasını yahut daha avantajlısını sonradan lisans alana sağlamayacağını yahut yeni yapacağı daha elverişli şartları önceki lisans alıcısına sağlayacağını garanti eder. Bu hususa ilişkin anlaşmanın, lisans sözleşmesi süresince geçerli olacağı kararlaştırılabileceği gibi, lisans sözleşmesi sona erdikten sonra belli bir süreyi kapsayacak şekilde olması da mümkündür. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 53.

¹⁷⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 27; BAKIRCI, s. 59.

¹⁸⁰ BERKHAN, s. 41; BAKIRCI, s. 59.

¹⁸¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 195; ÇİÇEKÇİ, s. 28; ÖZEL, s. 169; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 145; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 37, ÜNAL, s. 178-179; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 41.

¹⁸² ÖZEL, s. 169; ÜNAL, s. 179; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 195; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 144; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 35.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, basit lisans hakkı sahipleri, 3. kişiler tarafından marka hakkına tecavüz edilmesi durumunda, marka sahibinin 556 sayılı KHK çerçevesinde açma hakkına sahip olduğu davaları, kural olarak, kendi adlarına açma imkânına sahip değildirler. Bununla beraber KHK’da öngörülen belirli şartların gerçekleşmesi halinde basit lisans sahiplerinin de kendi adlarına dava açabilmeleri mümkündür¹⁸³ (556 sayılı KHK m. 21/VI-VII).

II- Kullanım Sahasına Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri

1- Üretim Lisansı/Satış Lisansı

Lisans sözleşmelerinin markaya özgü türünde, örneğin patent açısından söz konusu olabilecek kullanma lisansı, uygulamada pek rastlanmadığı¹⁸⁴ ve marka bakımından yapısı gereği uygun olmadığı halde¹⁸⁵, üretim lisansı, satış lisansı veya hem üretimi hem de satışı kapsayacak şekilde bir lisans verilmesi hallerindeki lisans türleri ile karşılaştırılabilir¹⁸⁶.

Lisans alanın, kendisi tarafından üretilecek mal üzerinde lisans verenin markasını koyma hakkına sahip olması durumunda bir üretim lisansı mevcut olmaktadır¹⁸⁷. Hizmet markalarında aynı zamanda hizmetin parçası olarak bir malın lisans alanca tüketiciye sunulduğu hallerde hizmet markası bakımından da bir üretim lisansının varlığı kabul edilir¹⁸⁸. Bu tür lisans sözleşmelerinde, lisans alana sadece lisans konusu malı üretim hakkı tanınırken, bunun dışında ürettiği ürünleri kullanma veya satışa sunma gibi bir hakkı bulunmamaktadır¹⁸⁹. Buna karşılık, lisans veren lisans alanca üretilen malları bizzat veya tayin ettiği bir kişi tarafından satın almak

¹⁸³ Konuyla ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. Dördüncü Bölüm, § 1, II.

¹⁸⁴ YÜKSEL, s. 87; ERDEM, s. 133.

¹⁸⁵ ÖZEL, s. 47; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 211, dn. 263; Lisans sözleşmeleri bakımından lisans konusu hakkın bizzat lisans alan tarafından kullanılmasını konu alan kullanma lisanslarında lisans alanın lisansa konu olan malı üretme, piyasaya sunma veya satma yetkisi yoktur.; Aynı doğrultuda bkz. YÜKSEL, s. 87.

¹⁸⁶ ÖZEL, s. 47.

¹⁸⁷ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 94.

¹⁸⁸ ÖZEL, s. 48; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 94; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 211, Örneğin, Pizza Hut franchise sisteminde, franchise sözleşmesi dâhilindeki lisans sözleşmelerinin üretim lisansı niteliğinde olduğu söylenebilir.

¹⁸⁹ İNCAZ, s. 142; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 94; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 56; ERDEM, s. 132; ORTAN, s. 135; YÜKSEL, s. 86; BAKIRCI, s. 55.

durumundadır¹⁹⁰. Ancak lisans veren bunu yerine getirmeyip satın almada temerrüde düşerse, lisans alana BK m. 92 uyarınca bizzat satış yapma yetkisinin tanınması gerekir¹⁹¹.

Satış lisansı sözleşmesinde ise, lisans alana sadece lisans konusu malı piyasaya sürmek veya bu amaçla elinde bulundurmak hakkı tanınmaktadır¹⁹². Lisans konusu malların üretimi, ya bizzat lisans verence ya da onun yetkili kıldığı bir üçüncü kişi aracılığı ile yapılmaktadır¹⁹³ ve genellikle mallar, lisans alan tarafından doğrudan doğruya lisans verenin veya üretimi yapan üçüncü kişinin stokundan alınarak piyasaya sürülmektedir¹⁹⁴. Ancak söz konusu malların marka lisansı alan tarafından, marka sahibinden ve/veya üçüncü bir şahıstan hukuka uygun olarak elde edildikten ve mülkiyet sahibi olduktan sonra bu mülkiyet hakkına dayanılarak piyasaya sunulması halinde ortada bir lisans sözleşmesinin bulunduğu bahsedilemez¹⁹⁵. Zira böyle bir durumda, markalı malların piyasaya sunulmasıyla birlikte marka hakkı tükenmiş olur¹⁹⁶.

2- İthal Lisansı/İhraç Lisansı

Bir ithal lisansının söz konusu olduğu durumlarda lisans alanın bulunduğu ülkede, ilgili mevzuata göre korunan lisans konusu ürünü yurt dışından ithal etme ve bunları piyasaya sürme hakkı tanınmakta¹⁹⁷ ve bunlar çoğu kez satış lisansı ile bir arada yürütülmekte¹⁹⁸. İhraç lisansında ise, lisans konusu ürünün yurt

¹⁹⁰ ÇİÇEKÇİ, s. 29; ORTAN, s. 135.

¹⁹¹ YÜKSEL, s. 86; BAKIRCI, s. 55; ÇİÇEKÇİ, s. 30; ERDEM, s. 132; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 56; ORTAN, 135; Yazara göre lisans sözleşmesinde, üretilen malların alımına ve satışına ilişkin açık hüküm bulunmaması halinde dahi, lisans alanın, malları satışa sunma ve kullanım hakkı bulunmaktadır.; Aynı görüş için bkz. ÖZEL, s. 48; Aksi görüş için bkz. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 56-57.

¹⁹² ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 56; BAKIRCI, s. 56; ERDEM, s. 133.

¹⁹³ İNCAZ, s. 143; YÜKSEL'e göre lisansın satışı için, lisans alanın üçüncü bir kişinin yardımından yararlanmasına herhangi bir engel olmamakla birlikte bu lisans genellikle alt lisans verilmesine elverişli değildir. s. 87.

¹⁹⁴ ORTAN, s. 139; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 211; ÇİÇEKÇİ, s. 30; ERDEM, s. 133; Konuyu patent lisansı açısından değerlendiren YÜKSEL'e göre lisans alan, malı kendi deposundan satıyorsa, mülkiyeti elde etmiş olması yüzünden patent serbest hâle geleceği için, işlemin bu durumda normal ticari satım olarak görülmesi gerekir. s. 87.

¹⁹⁵ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 94; ÇİÇEKÇİ, s. 30; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 56.

¹⁹⁶ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; ÇİÇEKÇİ, s. 30; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 211.

¹⁹⁷ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 57; ERDEM, s. 133.

¹⁹⁸ YÜKSEL, s. 88; İNCAZ, s. 142.

dışına ihraç edilmesi hakkı lisans alana verilir¹⁹⁹ ancak bunun için ihraç konusu malın ihraç edildiği ülkede korunmaya değer görülmesi gerekmektedir²⁰⁰.

III- Yöre ve Süre ile Sınırlı Oluşuna Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri

1- Yöre ile Sınırlı Marka Lisansı Sözleşmeleri

Lisanslar genellikle, belirli bir bölge ya da bölgelere ilişkin olarak verilirler²⁰¹. Yöre ile sınırlı marka lisansı sözleşmelerinde lisans alan lisans konusu markayı ancak lisans sözleşmesinde belirtilen alan içinde kullanma hakkını elde eder²⁰². Bu şekilde lisans veren, sınırlandırdığı kullanım alanı -lisanslı bölge- içinde markadan doğan inhisari hakkını lisans alana karşı ileri sürmeyeceğini yüklenmektedir²⁰³.

Bir lisans sözleşmesinin kapsamı tüm dünya, sadece bir ülke veya ülkenin belli bir bölgesi olabilir²⁰⁴. Sözleşmede lisansın belirli bir bölge için verildiği anlaşılmıyorsa, lisansın tüm ülke için verildiği kabul edilmelidir²⁰⁵.

Uygulamada, belirli bir bölge için sınırlandırılmış lisansın bir anlam taşımadığı görülmektedir; zira, belirli bir bölge ile sınırlı lisans verilmiş olduğu hallerde, lisans alan tarafından ilgili ürünler lisanslı bölgede hukuka uygun bir şekilde pazara konulduğu andan itibaren, lisans verenin ilk satışı kapsayan inhisari yetkisi ülke genelinde tükeneceğinden²⁰⁶, lisanslı ürünler üçüncü kişiler tarafından

¹⁹⁹ İNCAZ, s. 142; ORTAN, s. 138.

²⁰⁰ YÜKSEL, s. 88.

²⁰¹ BAKIRCI, s. 50; EKE, s. 65.

²⁰² ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 59; ERDEM'e göre, sözleşmede belirtilen alan dışında kullanım halinde, lisans veren lisans alana karşı marka üzerindeki mutlak hakkını ileri sürebilir. s. 133.

²⁰³ BAKIRCI, s. 50; ORTAN, s. 141.

²⁰⁴ YÜKSEL, s. 88; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 59; FİLİZ, s. 53; Ulusal bir koruma hakkının lisans alana belli bir ülkede ve belirlenen sınırlar içinde yararlanmak üzere verilmesi halinde bu "mıntıka, yöre lisansı" (Bezirklizenz), eğer patent tüm ülkeleri kuşatır nitelikte veriliyorsa, o "dünya lisansı" (Weltlizenz) olarak isimlendirilmektedir. ORTAN, s. 141.

²⁰⁵ BAKIRCI, s. 50; ORTAN, s. 141; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 59; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194; ÇİÇEKÇİ, s. 32; SULUK, s. 406; FİLİZ, s. 53.

²⁰⁶ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 194.

satın alınıp, bu lisans bölgesinin dışında satılabilecek ancak lisans veren hakkın tükenmiş olması karşısında bu durumu engelleyemeyecektir²⁰⁷.

2- Süre ile Sınırlı Marka Lisansı Sözleşmeleri

Marka lisansı sözleşmelerinde tarafların markadan doğan hakların kullanılması ve ondan yararlanılması konusunda belirli bir süre kararlaştırmaları mümkündür. Ancak herhangi bir sebeple lisans sözleşmelerinde sürenin öngörülmemiş olması halinde marka hakkına ilişkin olan lisans sözleşmesinin, markanın koruma hakkının sona ereceği tarihe kadar geçerli olduğu ve lisans hakkının bu süre sonunda kendiliğinden sona erdiği kabul edilmektedir²⁰⁸.

Lisans sözleşmesinin devamı süresince lisans alan tarafından, lisans sözleşmesi konusu marka kullanılarak üretilen malların, sözleşmenin sona ermesinden sonra da satılması ilke olarak kabul edilmektedir²⁰⁹. Keza, süre sonuna yaklaşıldığında üretimin hızlandırılması dahi, sözleşme şartlarına aykırılık teşkil etmediği sürece kabul edilmekte, ancak her halükarda, hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilecek davranışların dikkate alınması gerekmektedir²¹⁰.

IV- Lisans Alan Kişiyeye Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri

Lisans alanın şahsı veya işletmesine göre, marka lisansı sözleşmelerini kişiyeye bağlı lisans ve işletme lisansı olarak ikiye ayırmak mümkündür

²⁰⁷ ORTAN, s. 141; BAKIRCI, s. 51; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 59; ÇİÇEKÇİ, s. 31-32.

²⁰⁸ ERDEM, s. 134; ORTAN, s. 142, 274; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 60; YÜKSEL, s. 88; FİLİZ, s. 54; İNCAZ, s. 143; ÇİÇEKÇİ'ye göre ise, tescilli markanın koruma süresi sona ermesinden sonra dahi, lisans alanın markayı kullanmaya devam etmesi, lisans verence zimnen kabul edilmiş ise; taraflar arasındaki lisans sözleşmesinin, koruma süresi sona ermiş olmasına rağmen yenilenmeyen ve bu nedenle geçerli bir tescile dayanmayan bir markaya ilişkin olduğu ve buna göre sonuçlar doğurduğu kabul edilmelidir. s. 33.

²⁰⁹ ERDEM, s. 134; ORTAN, s. 142; YÜKSEL, s. 88; ÇİÇEKÇİ, s. 33.

²¹⁰ ORTAN, s. 142-143; ÇİÇEKÇİ, s. 33.

1- Kişiyeye Bağlı Marka Lisansı Sözleşmeleri

Kişiyeye bağli lisans, lisans alanın kişiliği göz önünde tutularak yapılan ve dolaysız olarak lisans alan kişiyeye bağli olan sözleşmelerdir²¹¹. Bu nedenle lisans alan, sözleşmeden doğan haklarını sözleşme veya mirasla üçüncü bir kişiyeye devredemez²¹². Özellikle lisans sözleşmesinin ortaklıksal bir yapı gösterdiği durumlarda bu nitelik önem kazanmaktadır²¹³.

Kişiyeye bağli lisans sözleşmesinde lisans alanın lisanstan doğan hakkı belli bir işletme (ya da teşebbüs) çerçevesi ile sınırlandırılmadığı için lisans alanın, ticari işletmesini sonradan üçüncü bir kişiyeye devretmesi halinde dahi söz konusu lisans, lisans alanda kalmaya devam eder²¹⁴. Lisans alan, yeni bir işletme açması durumunda dahi bu lisans hakkını burada da değerlendirme yetkisine sahiptir²¹⁵.

2- İşletmeye Bağlı Marka Lisansı Sözleşmeleri

İşletme lisansı, sadece belli bir işletmede üretilen mal ve/veya işletme tarafından verilen hizmet için söz konusu olan lisanstır. Ancak buradaki işletme kavramını sadece bir fabrika binası olarak değil, ekonomik bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir²¹⁶. Ancak lisans veren sözleşmenin yapılması sırasında bunu lisans alana ait belli bir fabrika kapasitesi göz önünde tutarak ve onunla sınırlı olarak verdiğini açıkça belirtebilir²¹⁷.

İşletme lisanslarında kişiliğin önemi olmadığı için lisans alanın ölmesi ya da işletmeden ayrılması durumunda dahi sözleşme devam eder²¹⁸. İşletme lisansları, hem basit hem de inhisari lisanlar açısından söz konusu olmaktadır.

²¹¹ ÖZEL, s. 51; YÜKSEL, s. 88; EKE, s. 65; ERDEM, s. 134.

²¹² YÜKSEL, s. 88; ORTAN, s. 143; ÇİÇEKÇİ, s. 34; ERDEM, s. 134.

²¹³ İNCAZ, s. 143; ORTAN, s. 143.

²¹⁴ ORTAN, s. 143; ÖZEL, s. 51; YÜKSEL, s. 88; ÇİÇEKÇİ, s. 34.

²¹⁵ ORTAN, s. 143; YÜKSEL, s. 88; ÇİÇEKÇİ, s. 34.

²¹⁶ ORTAN, s. 143-144; ÖZEL, s. 51; YÜKSEL, s. 88; ÇİÇEKÇİ, s. 34; ERDEM, s. 134.

²¹⁷ ORTAN, s. 144; ÇİÇEKÇİ, s. 34.

²¹⁸ EKE, s. 65.

Özellikle basit lisansın, şüphe halinde işletme lisansı olarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir²¹⁹.

V- Kaynağına Göre Marka Lisansı Sözleşmeleri

1- İsteğe Bağlı Marka Lisansı Sözleşmeleri

Marka, yasal açıdan sahibine tanınmış bir inhisari hakkı ifade etmektedir. Marka sahibi bunu kendi arzusuna göre değerlendirmek hakkına sahiptir. İlke olarak, marka sahibi bu hakkından yararlanıp yararlanmamak veya üçüncü bir kişiye devir edip etmemekte serbesttir²²⁰. İsteğe bağlı marka lisansı sözleşmesi denince anlaşılması gereken, lisans verenin kendi iradesi ile üzerinde mutlak hakka sahip olduğu markanın kullanımını, yine kendi iradesi ile o markadan yararlanmak isteyen kimseye vermesi amacıyla yapılan lisans anlaşmasıdır²²¹.

2- Zorunlu Marka Lisansı Sözleşmeleri

Lisans alanın kanundan kaynaklanan yetki ile karşı tarafı lisans sözleşmesi yapmaya zorlama imkânına sahip kılan lisanslara zorunlu lisans denmektedir²²². Zorunlu lisans, kural olarak, yalnız patent hakkına ilişkin lisans sözleşmeleri açısından söz konusu olabilmektedir²²³. Esasen patent lisansı sözleşmesi de bir özel hukuk sözleşmesi olması itibariyle tarafların serbest iradeleriyle teşekkül eder²²⁴. Ancak zorunlu lisans sisteminde bu serbestiden ayrılmak suretiyle, muayyen şartlara bağlı olarak üçüncü şahısların kendilerine zorunlu lisans verilmesini istemek hakkı ve patent sahibinin talep sahibine bu lisansı vermek mükellefiyeti doğmakta, başka bir ifade ile patent sahibi akit yapma mecburiyeti altına girmektedir²²⁵. Buna bağlı olarak zorunlu lisans sisteminde patent

²¹⁹ ORTAN, s. 144; ÖZEL, s. 51; YÜKSEL, s. 89; ÇİÇEKÇİ, s. 35.

²²⁰ ORTAN, s. 154-155; ERDEM, s. 137.

²²¹ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 57; EKE, s. 64.

²²² OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisans Sözleşmeleri*, s. 16; Ayrıca bkz. KAYA, ARSLAN, 551 Sayılı “Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi, İÜHFİM, Yıl: 1995-1996, Cilt: LV, Sayı: 1-2, s. 337.

²²³ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 57.

²²⁴ KAYA, A., s. 337.

²²⁵ AYİTER, s. 131.; KAYA, A., s. 337.

sahibi veya yetkili kıldığı kişi ile lisans alan arasında muayyen şartlarla zorunlu olarak bir ilişki kurulmaktadır²²⁶.

Patent haklarını düzenleyen 551 sayılı Patent KHK m. 99'dan itibaren zorunlu lisansları düzenlemekte ve kamu yararı nedeniyle de böyle bir zorunluluğun getirilebileceği açık hükme bağlanmaktadır (m.99/c). Tarafların menfaatlerini dengeleme zorunluluğu da zorunlu lisansların kaynağı olabilmektedir. Bu lisanslar hâkim kararı veya Patent Enstitüsünün kararı ile bir kurucu işlem ile verilebilmektedir. Yine patent kullanımında haksız rekabete yol açan patent sahibi mahkeme tarafından lisans verme teklifinde bulunmaya mahkûm edilebilmektedir²²⁷.

Kanunlarca kamu yararı veya adalet düşüncesiyle öngörülen zorunlu lisansa 556 sayılı KHK'da yer verilmemiş olmakla birlikte öğretide bir görüşe göre, marka sahibinin aksi yönde iradesine rağmen, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde lisans vermesi şart ise zorunlu lisans söz konusu olmaktadır²²⁸.

VI- Alt Lisans

Alt lisans, lisans alanın, lisans verenle yaptığı sözleşme hükümlerince kendine sağlanan yetkiler çerçevesinde, bir başkasına markayı kullanma hakkı vermesidir. Kural olarak bir lisans sözleşmesi ile lisans hakkı edinen kimsenin başka bir lisans sözleşmesi ile lisans vermesi, yani bir alt lisans vermesi mümkün değildir; ancak taraflar lisans sözleşmesinde bunun aksini kararlaştırabilirler (556 sayılı KHK m. 21/IV). Alt lisansla, lisans alan üçüncü kişiye karşı lisans veren; üçüncü kişi ise

²²⁶ KAYA, A., s. 337.

²²⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 16; Yazara göre Rekabet Kurulu, Rekabetin Korunması Hakkında Kanundan aldığı yetki ile sözleşme yapmaktan kaçınmanın rekabet sınırlaması teşkil ettiği hallerde, teşebbüse lisans verme zorunluluğu getirebilmekte, böylece, Rekabet Kurulu kararı ile de adeta zorunlu lisans sözleşmesi oluşturulmaktadır. s. 10-11.

²²⁸ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 29.

lisans alan olarak hukuki durum kazanmaktadır²²⁹. Bu ilişkide lisans verme yetkisinin kaynağı yasa olabileceği gibi sözleşme de olabilir²³⁰.

Alt lisans, basit lisansa özgüdür. Sözleşmede açıkça belirtilse bile inhisari lisansta lisans alan alt lisans veremez. Zira inhisari lisanstaki inhisar hakkı alt lisansa da engeldir. İnhisari lisansta lisans alana böyle bir hak tanınmışsa, o lisansı inhisari olarak nitelendirmek mümkün değildir. İnhisari lisansta, alt lisanstan çok lisansın devri söz konusu olabilir²³¹ (556 sayılı KHK m. 21/IV).

Lisans alan, ancak lisans verenle yaptığı sözleşme hükümlerince sağlanan yetkiler çerçevesinde alt lisans verebilir. Bu bağlamda lisans alanın yapacağı alt lisans sözleşmesinin üst sınırını, lisans alanın kendine lisans hakkı verenle yaptığı sözleşme oluşturmaktadır²³². Zira alt lisans açısından tipik olan özellik, kaderini paylaştığı ana lisansa bağlı olmasıdır. Bu bağlılık kendini sözleşmenin devamı ve geçerliliği açısından gösterir ve lisansın kapsamı açısından da geçerlidir²³³. Ayrıca lisans hakkına sahip olmayan ya da buna ilişkin yetkisi olmayan üçüncü kişiden iyi niyetli alt lisans hakkı kazanılması mümkün değildir²³⁴.

§ 5- MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ

Marka lisansı sözleşmesinin özellikleri aşağıdaki gibi belirlenebilir.

Marka lisansı sözleşmesi kural olarak karşılıklı iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme biçimidir²³⁵. Bu sözleşmede marka hakkına sahip olan kimse ile onun

²²⁹ POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2004, s. 441; ÖZEL, s. 51; ORTAN, s. 104; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 200; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 30; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 16-17; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 42-43; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 744-745; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 61; ÜNAL, s. 180; FİLİZ, s. 61; ÇİÇEKÇİ, s. 35; YÜKSEL, s. 95-96; MERAN, s. 182.

²³⁰ ÖZEL, s. 51; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 42; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 30; DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 361; MERAN, s. 182.

²³¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28, N. 30; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 42; ÖZEL, s. 59; ÜNAL, s. 180; ÇİÇEKÇİ, s. 35; SULUK, s. 407; MERAN, s. 182; Aksi yönde bkz. ORTAN, s. 107.

²³² ÜNAL, s. 181; ÖZEL, s. 52; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 16; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 200; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 745; ORTAN, s. 105; ÇİÇEKÇİ, s. 35; FİLİZ, s. 61; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 61.

²³³ AYDINCIK, s. 69; ÖZEL, s. 52; ORTAN, s. 105; ÜNAL, s. 181; ÇİÇEKÇİ, s. 35; FİLİZ, s. 61.

²³⁴ ÖZEL, s. 52; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 63; ÇİÇEKÇİ, s. 36; FİLİZ, s. 61.

²³⁵ EKE, s. 61; AYİTER, s. 109; BOSO, s. 860.

tarafından yetkili kılınan kimseler, kural olarak bir bedel karşılığında, markanın kısmen veya tamamen üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına izin verir²³⁶.

Uygulamada çok sık rastlanan bir durum olmamakla birlikte lisans sözleşmesinin bedelsiz olması halinde serbest lisanstan bahsedilir²³⁷ ki bu halde tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin varlığı söz konusudur²³⁸. Sıklıkla rastlanan durum ise lisans sözleşmesinin her iki tarafı da borç altına sokan bir sözleşme olmasıdır. Buna göre lisans sözleşmelerinde taraflardan birisi lisans vererek bir hakkın kullanımını devrederken, diğer taraf bunun karşılığında bir bedel ödeme borcu altına girmektedir. Ödenecek bedel genellikle belli bir miktar para iken bazen para yerine başka edimlerin de kararlaştırıldığı görülmektedir²³⁹.

Marka lisansı sözleşmesinde lisans veren üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu markayı, aralarındaki sözleşme hükümleri çerçevesinde lisans alana kullandırmayı borçlanmaktadır²⁴⁰. Bu bağlamda gerek basit gerekse inhisari nitelikte olsun mutlak bir hak olan marka hakkını konu alan lisans sözleşmelerinde marka hakkı üzerinde tasarrufta bulunulmamakta, sadece karşı tarafla borçlandırıcı bir ilişki içine girilmektedir²⁴¹.

Marka lisansı sözleşmesi niteliği gereği sürekli borç ilişkisi kuran bir sözleşmedir²⁴². Yukarıda da belirtildiği üzere lisans sözleşmesi borçlandırıcı bir işlemdir ve lisans alanın edimdeki menfaati belli bir zaman noktasında tükenmemekte ve fakat belli bir zamana yayılmaktadır²⁴³. Sahip olduğu marka

²³⁶ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 17; AYDINCIK, s. 75.

²³⁷ TEKİNALP, *Fikri Mülkiyet*, § 28. N. 31; ORTAN, s. 243; BOSO, s. 860; AYDINCIK'a göre lisansın bedelsiz olması durumunda bir bağışlama sözleşmesi söz konusu olmaktadır. s. 75, dn. 370; Aksi görüş için bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisans Sözleşmeleri*, s. 63.

²³⁸ FİLİZ, s. 32; OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisans Sözleşmeleri*, s. 63.

²³⁹ FİLİZ, s. 32; OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisans Sözleşmeleri*, s. 64; YASAMAN/ALTAY, *KHK Şerhi*, s. 746; ARKAN, *Marka Hukuku*, Cilt II, s. 199; ÜNAL, s. 150; SARGIN, *Milletlerarası Unsurlu*, s. 106; ORTAN, s. 243; YÜKSEL, s. 96.

²⁴⁰ ÜNAL, s. 150.

²⁴¹ OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisans Sözleşmeleri*, s. 66; OYTAÇ, s. 220; YASAMAN/ALTAY, *KHK, Şerhi*, s. 742; Aksi yöndeki görüş için bkz. TEKİNALP, *Fikri Mülkiyet*, § 28. N. 35.

²⁴² AYDINCIK, s. 74; ÇİÇEKÇİ, s. 18; ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 17.

²⁴³ FİLİZ, s. 32; OKTAY-ÖZDEMİR, *Lisans Sözleşmeleri*, s. 66.

hakkındaki kullanma hakkını devreden lisans veren, sözleşme ilişkisi boyunca lisans alanın edimdeki menfaatini gerçekleştirmekle yükümlüdür²⁴⁴.

§ 6- MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Her ne kadar 556 sayılı KHK'da marka lisansı ile ilgili oldukça fazla hükme yer verilmişse de marka lisansı ile ilgili genel kabul onun isimsiz bir sözleşme olduğu şeklindedir²⁴⁵. Buna karşın marka lisansı sözleşmesinin hukuki mahiyetinin ve lisans sözleşmesi ile ilgili boşlukların hangi hükümlerle doldurulacağı için benzer sözleşmelerle karşılaştırılması yerinde olacaktır.

I- Adi Kira ve Hasılat Kirası Sözleşmeleri ile Marka Lisansı Sözleşmesi

Lisans sözleşmeleri sürekli borç doğuran ve bir hakkın kullanılmasının devredildiği sözleşmelerden olduğu için, diğer kullandırma sözleşmelerinden olan adi kira ve hasılat kirası sözleşmeleri ile benzetilmektedir²⁴⁶.

Adi kira sözleşmesinin konusu, bir şeyin bir başkasına kullandırılmasıdır²⁴⁷. Marka lisansı sözleşmesinin konusu da markanın bir başkasına kullandırılması olması yönüyle her iki sözleşme de benzer özellikler taşımaktadırlar²⁴⁸. Ancak belli noktalar açısından adi kira sözleşmesi ile marka lisansı sözleşmesi birbirinden ayrılmaktadırlar.

Adi kira sözleşmesinin konusunu sadece maddi varlığı olan taşınır veya taşınmaz eşya oluşturur²⁴⁹. Buna karşın marka lisansı sözleşmesi, üzerinde mutlak

²⁴⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 66.

²⁴⁵ AYDINCIK, s. 72; OKTAY, İsimli Sözleşmeler, s. 274; ÖZEL, s. 111-112; ÜNAL, s. 165; ORTAN, s. 22; YÜKSEL, s. 81; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 741; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25, vd.; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 109; ERDEM, s. 126-127; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 52.

²⁴⁶ AYDINCIK, s. 89; ÇİÇEKÇİ, s. 18.

²⁴⁷ ZEVKLİLER, Aydın, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2004, s. 171.

²⁴⁸ ÜNAL, s. 170; ÖZEL, s. 118; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 190-191; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 92.

²⁴⁹ TUNÇOMAĞ, Kenan, Borçlar Hukuku, Cilt II: Özel Borç İlişkileri, İstanbul, 1977, s. 439; ZEVKLİLER, s. 175.

hak bulunan marka hakkının kullanımına yöneliktir. Burada lisans sözleşmesinin konusunu, üzerine marka konulmuş eşya veya herhangi bir biçimde cisimlendirilmiş marka değil, doğrudan doğruya hakkın kendisi oluşturmaktadır²⁵⁰. Diğer taraftan adi kira sözleşmesi kira hakkı sahibine sadece kullanma hakkı sağlarken marka lisansı sözleşmesi, lisans hakkı sahibine hem kullanma hem de yararlanma hakkı sağlamaktadır²⁵¹. Bir başka farklılık da sözleşmenin karşı edimi açısından yapılmaktadır. Buna göre marka lisansı sözleşmesinde marka herhangi bir bedel talep edilmeksizin kullanılabilir²⁵². Buna karşın adi kira sözleşmesinde ise ücret, BK'nın 248. maddesine göre sözleşmenin esaslı unsurlarından olup yokluğu halinde kira sözleşmesinden değil ariyet sözleşmesinden söz edilir²⁵³ (BKm. 299). Borçlar Kanununda kira sözleşmesine ait düzenlemede eğer aksine anlaşma yoksa, alt kiracı atanması mümkün iken, lisans sözleşmesinde böyle bir hakkın kural olarak lisans alana tanınmıyor olması da iki sözleşme arasındaki diğer bir farklılık olarak belirtilmektedir²⁵⁴.

Marka lisansı sözleşmesi adi kira sözleşmesine benzer özellikler taşımasına rağmen belirtilen farklılıklardan dolayı adi kira sözleşmesine ilişkin hükümler ancak mahiyetine uygun olduğu oranda ve kıyasen marka lisansı sözleşmesine uygulanabilir²⁵⁵.

Hasılat kirasının tanımı BK m. 270 de yer almaktadır. Buna göre hasılat kirası sözleşmesi, kiralayanın, kiracıya bir ücret karşılığı hasılat veren bir malın veya hakkın kullanımını bıraktığı bir sözleşmedir²⁵⁶. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere hasılat kirası sözleşmelerinde bir malın yanı sıra bir hakkın da başka bir kişiye kullanımının devri mümkündür²⁵⁷. Marka lisansı sözleşmesinde de lisans konusu

²⁵⁰ ÖZEL, s. 118; Aynı yönde bkz. ÇİÇEKÇİ, s. 18; ÜNAL, s. 170; TÜYSÜZ, s. 83.

²⁵¹ ÜNAL, s. 170; ÖZEL, s. 118; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56.

²⁵² YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 96; ORTAN, s. 243; ÖZEL, s. 118-154; ÜNAL, s. 170; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 106; YÜKSEL, s. 96; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199.

²⁵³ TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, Cilt II, s. 442; ZEVKLİLER, s. 274; AYDINCIK, s. 89.

²⁵⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56.

²⁵⁵ ÖZEL, s. 119; ÜNAL, s. 170; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 92; POROY/YASAMAN, s. 441; ERDEM, s. 127.

²⁵⁶ AKYOL, Şener, Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Know-How, Management-Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, II. Fasikül, İstanbul, 1997, s. 5; ÇİÇEKÇİ, s. 18; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 109; TÜYSÜZ, s. 82.

²⁵⁷ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 49; ÖĞÜZ, Tufan, Know-How Sözleşmesi, İstanbul, 2001, s. 36; ZEVKLİLER, s. 176; YAVUZ, s. 344; ÖZEL, s. 119; ÜNAL, s. 171.

markanın kullanım hakkının devri söz konusu olması dolayısıyla bu iki sözleşme tipi açısından benzerlik kurulmaktadır²⁵⁸.

Her ne kadar marka lisansı sözleşmesi ile hasılat kirası sözleşmesi arasında bir takım benzerlikler bulunsa da hasılat kirasının farklı amacı, ancak bazı koşullarda karşılaştırılabilecek tipik çıkar durumu ve lisans sözleşmelerinin bir çok türünü engelleyecek olan katılığından dolayı lisans sözleşmesinin hasılat kirası olarak nitelendirilmesi²⁵⁹ olanaksızdır. Bu sebeple lisans sözleşmelerine hasılat kirasına ilişkin hükümler doğrudan uygulanamazlar²⁶⁰.

Her şeyden önce hasılat kirasının konusu genelde zirai taşınmazlar veya işletmelerin kiralanması ve bunların semerelerinden faydalanılmasıdır²⁶¹ (BK m. 270/1). Marka lisansı sözleşmesinin konusu ise işletmelerin mal ve hizmetlerini ayırmak için kullanılan markadır. Bununla birlikte markanın herhangi bir semeresi de söz konusu değildir²⁶².

Hasılat kirasında kiralananın, kiralayan tarafından da kullanılabilirliği bulunmamaktadır. Oysa ki, marka lisansı sözleşmesinde lisans verenin, basit lisans sözleşmesinde markayı kullanma hakkı bulunmakta, hatta inhisari olan lisans

²⁵⁸ ZEVKLİLER, s. 177; EKE, s. 62; ÖZEL, s. 119; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 191; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 742; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 63; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 92; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 55; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 49; TÜYSÜZ, s. 82; BOSO, s. 861; ORTAN, s. 24; Yazara göre, lisans sözleşmesinin hasılat kirası ya da benzer sözleşme tiplerine bağlı olarak değerlendirilmesinin nedeni BK m. 270'de hasılat kirasının konularına nelerin girdiği sayılırken, hakların da buraya sokulmuş olmasındandır.

²⁵⁹ Lisans sözleşmelerinin hasılat kirasının bir türü olduğu hakkındaki görüşleri için bkz. CANSEL, Erol, İsviçre Hukuku, Fransız Hukuku ve Alman Medeni Kanununun ile Mukayeseli Olarak Türk Hukukunda Hasılat Kirası, Ankara, 1953, s. 28; ARSEVEN, Haydar, Nazari ve Tatbiki Alamenti Farika Hukuku, İstanbul, 1951, s. 126-127; BİLGE, Necip, Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara, 1962, s. 7; HATEMİ/SEREZON/ARPAÇI, s. 257; YAVUZ, s. 344.

²⁶⁰ ÖZEL, s. 121, AYİTER, İhtira Hukuku, s. 109-110; ORTAN, s. 23; BAKIRCI, s. 106; TÜYSÜZ, s. 82.

²⁶¹ ZEVKLİLER, s. 176-177; YAVUZ, s. 342 vd.; CANSEL, s. 7; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 64; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56; AYİTER, s. 110; ÜNAL, s. 171.

²⁶² ÜNAL, s. 171; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 63; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56; ÖZEL, s. 120.

sözleşmesinde dahi, lisans verenin hakkını saklı tutması halinde markayı kullanmak hakkı devam etmektedir²⁶³.

Marka lisansı sözleşmesinde marka herhangi bir karşılık ödenmeden de kullanılabilirken²⁶⁴ hasılat kirasında ise ücret sözleşmenin esaslı unsurlarındandır²⁶⁵. Diğer taraftan hasılat kirası sözleşmesinin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değilken marka lisansı sözleşmesinin geçerliliği 556 sayılı KHK m. 15/II uyarınca yazılı şekle tabidir²⁶⁶.

Marka lisansı sözleşmesinin hasılat kirası sözleşmesine benzer özellikler taşımasına rağmen yukarıda belirtilen farklılıklardan dolayı hasılat kirasına ilişkin hükümler ancak mahiyetine uygun olduğu oranda ve kıyasen marka lisansı sözleşmesine uygulanabilir²⁶⁷.

II- Satım Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi

Marka lisansı sözleşmesinin iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olması, ayrıca inhisari lisansta marka sahibinin markayı kullanmaması ve satım sözleşmesinde olduğu gibi hak sahibinin, sözleşmenin konusuna ilişkin tüm kullanma ve yararlanma hakkını elde etmesi gibi özellikleri nedeniyle satım sözleşmesine²⁶⁸ ve hatta hak satımına benzetilmektedir²⁶⁹. Ancak, satım sözleşmesi

²⁶³ ÇİÇEKÇİ, s. 19.

²⁶⁴ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 96; ORTAN, s. 243; ÖZEL, s. 154; ÜNAL, s. 171; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 106; YÜKSEL, s. 96; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 143-117.

²⁶⁵ ZEVKLİLER, s. 183 vd.; YAVUZ, s. 350 vd.; TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, Cilt II, s. 722.

²⁶⁶ DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 361, 370; ÇİÇEKÇİ, s. 36; BOZKURT-YAŞAR, s. 38; ÜNAL, s. 181; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 744; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 196; POROY/YASAMAN, s. 441; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 68; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 32; ÖZEL, s. 62; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 67; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 67-68; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 212; MERAN, s. 182; ERGÜN, s. 51; SULUK, s. 408, CAMCI, Tasarım Davaları, s. 100.

²⁶⁷ ÜNAL, s. 171; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 50; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 64; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56; ÖZEL, s. 122; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 191; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 742; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 109-110; ORTAN, s. 24-25; TÜYSÜZ, s. 82; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 92; MERAN, s. 181; POROY/YASAMAN, s. 441; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 208; ERDEM, s. 127.

²⁶⁸ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmesi, s. 64; ÜNAL, s. 172; ÖZEL, s. 122; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 742-743; AYİTER, s. 110; ORTAN, s. 25-26; AYDINCIK, s. 90; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 56.

hükümlerinin marka lisansı sözleşmesine uygulanabilmesi hasılat kirasına göre daha elverişsizdir²⁷⁰.

Marka lisansı sözleşmesi ile satım sözleşmesi arasında çok önemli farklılıklar bulunmaktadır. Satım sözleşmesinde kural olarak belirlenen zamanda iki tarafın da edimini yerine getirdiği bir ani edimli borç ilişkisi söz konusu olduğu halde, lisans sözleşmesinde ise tarafların kararlaştırdığı bir süreye bağlı veya süresiz olarak yapılan sürekli bir borç ilişkisi söz konusudur²⁷¹. Ayrıca satım sözleşmesinin aksine sürekli bir borç ilişkisi doğurması nedeniyle lisans sözleşmesinde tarafların sadakat borcu bulunmaktadır; bu durum satım sözleşmesinde yalnızca TMK m. 2 anlamında söz konusu olabilir²⁷². Diğer taraftan satım sözleşmesinde sözleşmenin konusu tamamen devredilirken²⁷³ marka lisansı sözleşmesinde ise sözleşme konusu markanın özü devredende kalmakta sadece kullanma ve yararlanma hakkı devredilmektedir²⁷⁴.

Satım sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki bu önemli farklılıklara karşın özellikle inhisari lisans sözleşmelerinde iki sözleşme arasında benzerlik kurulabileceğinden²⁷⁵ ayıba ve zapta karşı tekeffül hükümlerinin mahiyetine uygun olduğu oranda ve kıyasen uygulanabileceği kabul edilmelidir²⁷⁶.

²⁶⁹ Lisans sözleşmesinin hak satımı olarak değerlendirilemeyeceği yönündeki görüş için bkz. AYDINCIK, s. 90; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 57.

²⁷⁰ ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 208, dn. 245; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 50; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 64; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 110.

²⁷¹ AYDINCIK, s. 90; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 65; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 55-57; ÜNAL, s. 172; AYİTER, s. 110; ÖZEL, s. 122; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 743; ORTAN, s. 26; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 50; FİLİZ, s. 36; ÇİÇEKÇİ, s. 20; BOSO, s. 861; TÜYSÜZ, s. 83.

²⁷² ÜNAL, s. 172; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 57; AYİTER, s. 110; ORTAN, s. 26; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 65; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 50; EKE, s. 63.

²⁷³ YAVUZ, s. 44; ZEVLİLİLER, s. 51.

²⁷⁴ ÜNAL, s. 172; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 50; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 57; FİLİZ, 36; ÇİÇEKÇİ, s. 19.

²⁷⁵ FİLİZ, s. 36; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 743.

²⁷⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 51; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 110-111; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 57; ÜNAL, s. 172-173; ÖZEL, s. 122; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 65; ORTAN, s. 26-27; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 208; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 92; Aksi yöndeki görüş için bkz. AYDINCIK, s. 91; EKE, s. 62; ERDEM, s. 127.

III- Adi Ortaklık Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi

Borçlar Kanunu m. 520'ye göre; adi ortaklık iki veya daha fazla kimsenin, emeklerini veya mallarını ortak bir amaca erişmek için birleştirdikleri sözleşme türüdür²⁷⁷. Söz konusu ortak amaç unsuru adi ortaklık için olmazsa olmaz nitelikte bir öğedir²⁷⁸. Adi ortaklık sözleşmesinde bulunan bu unsur, lisans sözleşmelerinde de bir noktaya kadar gözlenmektedir. Zira lisans sözleşmesi de sürekli borç ilişkisi olması nedeniyle, taraflar arasında bir güven ilişkisi ve bir amaç birlikteliği doğurmaktadır²⁷⁹. Bu yüzden marka lisansı sözleşmesinin, adi şirket sözleşmesine benzer özellikler taşıdığı belirtilmektedir²⁸⁰.

Bu iki sözleşme karşılaştırıldığında tespit edilen ilk husus, lisans sözleşmelerinin iki tarafa borç yükleyen bir anlaşma olmasına karşılık adi ortaklık sözleşmesinde bu durumun söz konusu olmamasıdır. Adi ortaklık sözleşmesinin kurulduğunu ve buna ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini ileri sürebilmek için, ortakların ortak amaca erişmek için birlikte hareket etme yükümlülüğünün bulunması gerekir. Ayrıca taraflar, faaliyet ve çalışma sonucu ortaya çıkan kâr ve zararı paylaşma iradesini taşımalıdır²⁸¹. Oysa marka lisansı sözleşmesinde, taraflar kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmekte ve taraflar arasında karşılıklı edimlerin niteliğinden doğan bir gerilim ilişkisi bulunmaktadır²⁸². Bu nedenle marka lisansı sözleşmelerini adi ortaklık sözleşmesi olarak nitelendirmek oldukça zordur²⁸³.

Ancak Türk öğretisinde adi ortaklık sözleşmesine ilişkin hükümlerin lisans sözleşmelerine uygulanabileceği de belirtilmektedir. Buna göre bazı hallerde

²⁷⁷ AKYOL, s. 4; FİLİZ, s. 36; ÇİÇEKÇİ, s. 20.

²⁷⁸ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 51.

²⁷⁹ AYDINCIK, s. 91.

²⁸⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 59; ÜNAL, s. 173; ÖZEL, s. 123; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 66 vd.; ORTAN, s. 27 vd.; ÇAMLIBEL-TAYLAN, s. 208; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 111-112; ARKAN, Cilt II, s. 191; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 743.

²⁸¹ AYDINCIK, 91-92; YAVUZ, s. 857; TÜYSÜZ, s. 84; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 51; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 59; ÜNAL, s. 173; ÖZEL, s. 123; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 66 vd.; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 743; ERBAY, s. 131.

²⁸² AKYOL, s. 4.

²⁸³ AYDINCIK, s. 92; BAKIRCI, s. 106; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 51; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 59; ÜNAL, s. 173; ÖZEL, s. 123; EKE, s. 64; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 66 vd.; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 743.

ortaklık sözleşmesine ilişkin öğelerin lisans sözleşmelerinde hasılat ve satım sözleşmesine ilişkin hükümlere nazaran daha ağır bastığı kabul edilmektedir. Buradaki en önemli husus taraflar arasındaki “affectio societatis”²⁸⁴ unsurunun varlığıdır. Taraflar arasında ortak bir amaç için girişilen birlikte çalışma ilişkisinin çok kuvvetli olduğu hallerde ortaklık benzeri bir ilişkiden yahut gerçek bir ortaklık ilişkisinden bahsedildiği görülmektedir²⁸⁵.

IV- Franchise Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi

Franchise sözleşmesi, franchise verenin, kendine ait üretim, işletme ve pazarlama sistemini oluşturan fikri ve sınai unsurlar üzerinde, franchise alana kullanma (lisans) hakları tanıyarak, onu kendi işletme organizasyonuna (yani söz konusu sisteme göre faaliyet gösteren işletmeler zincirine) entegre etmek ve onu bu sisteme dayanan ticari faaliyeti sırasında devamlı olarak destekleme borcu altına girdiği, franchise alanın ise, hem (söz konusu sistemin içerdiği ve franchise verenin belirlediği ilkelere uymak ve kendisine kullanma hakkı verilen fikri ve sınai unsurlardan yararlanmak kaydıyla) bu sisteme dahil mal ve hizmetlerin sürümünü kendi nam ve hesabına yapmayı ve desteklemeyi, hem de franchise verene belli bir ücret ödemeyi taahhüt ettiği, sürekli borç ilişkisi kuran, kanunda düzenlenmemiş ve tam iki tarafa borç yükleyen bir çerçeve sözleşmedir²⁸⁶.

Öğretide franchise sözleşmesinde lisans sözleşmesine ait bazı unsurların varlığı kabul edilmektedir²⁸⁷. Franchise sözleşmesi, lisans sözleşmesinde olduğu gibi markanın franchise veren tarafından franchise alana kullanırılmasını konu

²⁸⁴ Affectio Societatis ilkesi, ortakların müşterek amaca ulaşabilmeleri için gayret ve özen sarfetme mükellefiyeti olarak tanımlanabilir. Bu konu hakkındaki ayrıntılı bilgi için bkz. POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, İstanbul, 2003, s. 35.

²⁸⁵ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 52; Aynı görüş için bkz. ORTAN, s. 28 vd.; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 111-112; YÜKSEL, s. 81; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 25; YASAMAN/ALTAY, s. 743; Yazara göre lisans sözleşmesinin sinallagma özelliklerini taşımaması, fakat “affectio societatis” unsurunu taşıması halinde adi ortaklık; aksi takdirde hasılat kirası sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olacaktır.; OKTAY-ÖZDEMİR’e göre ise; taraflar aralarındaki sıkı bir işbirliğinin gerekliliğine inanmakta iseler bu durumda lisans sözleşmesi ile birlikte adi şirket sözleşmesi de yapabilirler. OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 60.

²⁸⁶ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmesi, s. 10; Ayrıca bkz. KIRCA, s. 19; TEKİNALP/TEKİNALP, § 28. N. 54; SABAN, Nuray, Franchising ve Vergilendirme, İstanbul, 1997, s. 1-77.

²⁸⁷ Bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmesi, s. 26; KIRCA, s. 68-69.

edinir. Diğer taraftan her iki sözleşmede de hak sahiplerinin kural olarak kontrol ve talimat hakkı bulunmaktadır. Başka bir benzer durum ise franchise alanın, lisans alan gibi sözleşmenin diğer tarafına ücret ödemesidir²⁸⁸.

Uygulamada franchise sözleşmelerinin büyük çoğunluğu, franchise alanın, franchise verene ait markayı kullanabileceğine²⁸⁹ (hatta kullanmak zorunda olduğuna²⁹⁰) dair kayıtlar içermektedir. Ancak, özellikle Alman öğretisinde, franchise alanın franchise verene ait markayı kullanma hakkına sahip olduğunu belirten her franchise sözleşmesinde mutlaka bir marka lisansının bulunduğu şeklinde bir sonuca varmanın doğru olmadığı belirtilmektedir²⁹¹.

Her ne kadar lisans sözleşmesi unsurlarının franchise sözleşmesi için zorunlu unsurlar olduğu belirtilmişse de²⁹² franchise sözleşmesinin bu zorunlu unsurlar haricinde sözleşmenin niteliğini belirleyen başka unsurları da bulunduğundan lisans sözleşmesi ile franchise sözleşmesinin birbirinden bağımsız sözleşmeler olduğu kabul edilmelidir²⁹³. Buna göre; lisans sözleşmesinde lisans veren, sadece markadan yararlanmayı sağlamakla yükümlüken franchise sözleşmesinde franchise veren, franchise alana kullanım hakkını vermiş olduğu sistemi sürekli olarak geliştirmek, franchise alanı sürekli olarak korumak yükümlülüğündedir²⁹⁴. Diğer taraftan her franchise sözleşmesinin içeriğinde marka lisansı sözleşmesinin kesin olarak var olduğu da söylenemez. Zira somut olayda marka lisansının var olup olmadığının tespit edilmesinde, marka hakkının tükenip tükenmediğinin kıstas olarak kabul edilmesi yerinde olacaktır. Nitekim, franchise alan, dağıtım konusu malları, markayla işaretlenerek ticarete konu olduktan sonra elde ediyorsa, malları satmak ve/veya dağıtmak için marka lisansına ihtiyaç

²⁸⁸ KIRCA, s. 69.

²⁸⁹ Uygulamada hizmet markalarının kullandırılmasının daha çok franchise sözleşmeleri yoluyla gerçekleştirildiği yönündeki görüş için bkz. CAMCI, Ömer, Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları, İstanbul, 1998, s. 62.

²⁹⁰ Karşı görüş için bkz. KIRCA, s. 69; Yazara göre Franchise sözleşmelerinde markadan yararlanmanın sağlanması borcu, franchise verenin asli edim yükümlülüklerini yerine getirmek için üstlendiği bir yan edim yükümlülüğüdür ve sözleşmenin hukuki nitelendirilmesinde esas alınmaz.

²⁹¹ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmesi, s. 104 vd.; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 57.

²⁹² KIRCA, s. 70; ÇİÇEKÇİ, s. 21.

²⁹³ ÖZEL, s. 126; KIRCA, s. 70.

²⁹⁴ KIRCA, s. 70; ÇİÇEKÇİ, s. 21-22; BOSO, s. 862.

yoktur²⁹⁵. Ancak marka hakkı tükenmeden (556 sayılı KHK m. 13) yapılacak satım için, franchise alanın aynı zamanda marka lisansı alan olması gerekmektedir²⁹⁶.

Her iki sözleşme arasındaki farklılıklardan bir diğeri ise lisans sözleşmesinde lisans verene sık sık tanınan talimat ve denetim yetkilerinin franchise verenin, franchise alan karşısında sahip olduğu (ve esas itibariyle detaylı bir şekilde organize edilmiş olan sistem bütünlüğünün korunmasına yönelik) talimat ve denetim yetkilerine nazaran çok daha sınırlı olmasıdır²⁹⁷.

Sonuç olarak franchise sözleşmeleri, lisans unsurunu da içinde barındıran daha geniş bir haklar ve yükümlülükler demeti olarak ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, lisans sözleşmesi için öğretiler ve uygulamada kabul edilmiş hükümler, franchise sözleşmesine somut olay ve tarafların menfaati dikkate alınarak kıyasen uygulanabilir²⁹⁸.

V- Know-How Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi

Know-how, işletmelerin ekonomik faaliyetlerinde (malların üretiminde, satımında, hizmetlerin sunulmasında, organizasyon ve idare gibi işletmeye ilişkin faaliyetlerde) kullanılan teknik, ticari, idari, mali veya başka bir alana ait bilgidir²⁹⁹. Bu bilgiler gizli olabileceği gibi, gizlilik niteliği bulunmayan sadece deney ve tecrübeye dayanan bilgi de olabilir. Bu sebeple gizli know-how-gizli olmayan know-how ayrımı yapılmaktadır³⁰⁰. Know-how sözleşmesi ise, taraflardan birine diğer tarafa belirli bir bilgi ve deneyimi açıklama ve kullanımına izin verme, buna karşılık know-how alana belirli bir bedel ödeme borcu yükleyen sözleşmelerdir³⁰¹.

²⁹⁵ GÜRZUMAR, s. 98, 105; ÇİÇEKÇİ, s. 22.

²⁹⁶ ÇİÇEKÇİ, s. 22.

²⁹⁷ GÜRZUMAR, s. 25-26; KIRCA, s. 70-71.

²⁹⁸ KIRCA, s. 71; ÖZEL, s. 126.

²⁹⁹ BAŞ, Mustafa, Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi, Ankara, 2000, s. 33; Ayrıca bkz.; ILGAZ, Deniz, "Know-How" ve Ticari Sırlar (Teknoloji Transferi ve Fikri Haklarla İlgili Lisans Anlaşmaları), Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2000, Cilt: 8, Sayı: 1-2, s. 155; KIRCA, s. 71, 132.

³⁰⁰ GÜRZUMAR, s. 98 vd.; KIRCA, s. 132; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 33.

³⁰¹ ERBAY, s. 67; KIRCA, s. 71-72; AKYOL, s. 1; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 98; Know-how lisans sözleşmeleri ise; sahibine fiili bir durum sağlayan ve know-how teşkil eden bilgi ve deneyimlerin sözleşme ile 3. kişilere süreye bağlı yahut süresiz olarak belirli bir bedel

Marka lisansı sözleşmesi gibi know-how sözleşmesinin de konusunun gayri maddi bir malın kullanılması olması sebebiyle bir benzerlik taşıdığı³⁰² söylenebilirse de söz konusu sözleşmeleri sadece bu yönden karşılaştırmak suretiyle sonuca ulaşmak doğru olmayacaktır.

Buna göre, marka lisansı sözleşmesinin konusunu teşkil eden marka, özel kanunla korunan ve herkese karşı ileri sürülebilen bir mutlak hak niteliğinde olmasına karşın know-how sözleşmesinde, sözleşme konusu olan bilgi, beceri ve tecrübe hukuken korunmaz. Zira markanın aksine, know-how bir hak teşkil etmez³⁰³. Diğer taraftan, lisans sözleşmesinin daima sürekli borç ilişkisi doğurmasına rağmen know-how sözleşmesinin ani ifalı sözleşme olarak da ortaya çıkabilmesi mümkündür³⁰⁴.

Ayrıca know-how sözleşmesinin konusu olan bilgilerin geri verilmeye elverişli olmaması ve bu nedenle sözleşme bittikten sonra kullanılmasının engellenememesi sebebiyle de know-how sözleşmesi lisans sözleşmesi olarak nitelendirilemez. Bu halde know-how sözleşmesinin kendine özgü (sui generis) sözleşmelerden olduğunun kabulü gerekmektedir³⁰⁵.

VI- İntifa Sözleşmesi ve Marka Lisansı Sözleşmesi

Bir şeyin kullanım hakkının devrini düzenleyen intifa sözleşmesi ile markanın kullanım hakkının devrini düzenleyen marka lisansı sözleşmesi birbirine çok benzemektedir. Ancak intifa hakkı bir aynı hakken lisans sözleşmesinden doğan hak sözleşmeden doğan bir haktır. Ancak, inhisari lisans sözleşmelerinde özellikle

karşılığında aktarılmasını konu eden sözleşmelerdir. Bkz. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 35.

³⁰² KIRCA, s. 73; AKYOL, s. 9.

³⁰³ ERBAY, s. 143, ÖĞÜZ, s. 81; AKYOL, s. 5; KIRCA, s. 72; ILGAZ, s. 171.

³⁰⁴ ERBAY, s. 143, ÖĞÜZ, s. 82.

³⁰⁵ KIRCA, s. 73; ERBAY, s. 138; ÖĞÜZ, s. 41; ÇİÇEKÇİ, s. 23; Know-how sözleşmesinin bir çeşit lisans sözleşmesi olduğu görüşü hakkında bkz. BAŞ, Teknik Bilgi, s. 70; Know-how sözleşmesinin konusunun gizli bilgi ve belgeler olması halinde lisans sözleşmesi, gizli olmayan bilgi ve belgeler olması durumunda vekalet sözleşmesinin bir türü olarak sayılması gerektiği görüşü hakkında bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 100-101.

lisans verenin kullanma hakkını saklı tutmadığı durumlarda lisans alanın durumu intifa hakkı sahibinin durumuna çok yaklaşılmaktadır³⁰⁶.

Diğer taraftan iki sözleşme arasında benzerliğin sadece inhisari lisanslara özgü olduğu; basit lisanslar için ise böyle bir benzerliğin söz konusu olmadığı, dikkat çekmektedir. Gerçekten de basit lisans sözleşmelerinde, lisans konusu hak birden fazla kişi tarafından aynı anda kullanılabilirken, aynı mal üzerinde birbirinden bağımsız olarak birden fazla kişinin aynı anda intifa hakkı sahibi olması mümkün değildir³⁰⁷. Diğer taraftan intifa hakkı bir aynı hak iken; lisans sözleşmesinden doğan hak, bir alacak hakkıdır³⁰⁸.

§ 7- MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN YAPILMASI

I- Marka Lisansı Sözleşmesinin Tarafları

Marka lisansı sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olup tarafları gerçek ya da tüzel kişiler olabilir. Bununla beraber marka lisansı sözleşmesinin taraflarını belirlerken sözleşmenin lisans sözleşmesi mi yoksa alt lisans sözleşmesi mi olduğu hususunun ayırt edilerek buna göre inceleme yapılması daha yerinde olacaktır.

1- Lisans Sözleşmesinin Tarafları

Lisans sözleşmesinin taraflarını lisans alan ve lisans veren oluşturmaktadır³⁰⁹. Lisans konusu hakkın sahibi olan gerçek veya tüzel kişi sözleşme ehliyeti bulunmak koşuluyla lisans sözleşmesinin lisans veren tarafını oluştururken, sözleşme ehliyetine sahip herhangi bir gerçek veya tüzel kişi de sözleşmenin lisans alan tarafını oluşturur³¹⁰. Lisans sözleşmesi yapmak için kanunda

³⁰⁶ FİLİZ, s. 37; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 60; BOSO, s. 862.

³⁰⁷ AYDINCIK, s. 92; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 60; OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 607; Aksi görüş için bkz. ORTAN, s. 84.

³⁰⁸ BOSO, s. 862.

³⁰⁹ FİLİZ, s. 47; ÖZEL, s. 57; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 744.

³¹⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 61; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 60; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 39.

özel bir şart aranmadığı için bu sözleşme de sözleşme ehliyeti bakımından genel hükümlere tabi olmaktadır³¹¹.

Lisans konusu markanın tek bir kişiye ait olmadığı, birden fazla kişiye ait olduğu durumlarda da marka hakkı lisans sözleşmesine konu edilebilir. Sınai hakları düzenleyen bazı yasalarda bu halde, sözleşmenin geçerli bir şekilde yapılabilmesi için hak sahibi her bir kimsenin rızasının olması açıkça hükme bağlanmıştır³¹². Marka lisansı sözleşmeleri ile ilgili olarak ise mevzuatta bu yönde açık bir hüküm bulunmamakla beraber, burada da, hak sahiplerinin ortak hareket etmesinin aranması gerektiği kabul edilmelidir³¹³.

Uygulamada lisans verenin sözleşmenin yapılması sırasında markaya ilişkin bir tasarruf yetkisi olduğu hususu sözleşmede açıkça belirtilmektedir³¹⁴. Ancak bu hükmün varlığına rağmen eğer lisans veren konumundaki kimsenin gerçekte tasarruf yetkisi yoksa lisans alan iyiniyetli olsa bile herhangi bir hak elde edemeyecektir. Bu halde tasarruf yetkisine sahip olmayan lisans veren ile yapılacak sözleşme geçerliliğini koruyacak ve fakat lisans verenin sözleşmeden doğan borcunu ifa edememesi halinden bahsedilecektir³¹⁵.

2- Alt Lisans Sözleşmesinin³¹⁶ Tarafları

Marka lisansı sözleşmesi yukarıda da belirtildiği üzere lisans verenle lisans alan arasında yapılır. Lisans alan, sözleşmeyle lisans hakkını edinen, diğer bir deyişle markayı kullanma yetkisini elde eden kimsedir. Lisans veren ise, markanın sahibi olabileceği gibi, marka üzerinde “markanın kullanımını devredilmek” anlamında tasarruf yetkisini haiz olan kimse de olabilir. Bu bağlamda lisans alana alt lisans verme yetkisinin tanındığı lisans sözleşmelerinde “lisans alan” konumunda

³¹¹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 61; ORTAN, s. 103.

³¹² Bkz. 551 sayılı KHK m. 85/3; 554 sayılı End. Tas. KHK m. 13/3.

³¹³ Ayrıca bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt I, s. 58; ÇİÇEKÇİ, s. 40; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 61; ORTAN, s. 104; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 60; Yazara göre lisans verenin yanında sözleşmenin lisans alan tarafının da birden çok kişi tarafından meydana gelmesi olanaklıdır. Dikkat edilmesi gereken nokta bu halde her bir kişiye ayrı ayrı lisans verilmesinin söz konusu olmadığıdır.

³¹⁴ ORTAN, s. 103; YÜKSEL, s. 95; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 39.

³¹⁵ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 61; ORTAN, s. 103.

³¹⁶ Alt lisans sözleşmesi ile ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. Birinci Bölüm, § 4, VI.

bulunan kişi, sahip olduğu “alt lisans verme” yetkisini kullanarak bir üçüncü kişiye lisans hakkı tanıyabilir. Bu alt lisans sözleşmesinin tarafları ise, alt lisans veren ve alt lisans alan olarak adlandırılabilir. Alt lisans veren, ana lisans sözleşmesinde lisans alan konumundadır³¹⁷.

Alt lisans, lisans alan tarafından lisans veren adına tanınmışsa, sözleşmenin tarafı lisans veren olduğu için ortada gerçek anlamda bir alt lisans bulunmamaktadır. Bununla beraber, alt lisans sözleşmesi, lisans alan adına yapılmasına karşın lisans bedelinin lisans verene ödeneceğinin kararlaştırıldığı hallerde, lisans verenin bu hukuki ilişkiye taraf olduğu ve fakat sözleşme ilişkisine taraf olmadığı, zira bu durumda ortada bir üçüncü kişi yararına sözleşmenin söz konusu olduğu kabul edilmektedir³¹⁸.

II- Marka Lisansı Sözleşmesinin Şekli

Marka lisansı sözleşmesini düzenleyen 556 sayılı KHK'nın 20 ve 21. maddeleri sözleşmenin şekline ilişkin herhangi bir hükme yer vermemiştir. Bununla beraber KHK m. 15 kapsamında, markanın hukuki işlemlere konu olmasına ilişkin olarak tescilli bir marka üzerindeki sağlar arası işlemlerin, yazılı şekilde yapılması gerekmektedir. Bu nedenle marka lisansı sözleşmesinin de yazılı şekilde yapılması gerekmektedir. Aranılan bu şekil şartı geçerlilik şartı olup ispat şartı değildir. Bu nedenle yazılı şekil şartına uyulmadan yapılan lisans sözleşmeleri geçerlilik kazanmayacaktır³¹⁹.

Mülga olan 556 sayılı KHK'nın Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmek m. 23'de lisans sözleşmelerinin “lisans alan ve verenin, imza ve beyanlarını, lisansa konu olan malları, marka tescil numarasını, ücretini, süresini belirtir noter tasdikli ve müstenidatlı lisans sözleşmesi”nin verilmesini zorunlu kılmaktaydı. Bu maddenin

³¹⁷ YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 745; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 30; ÜNAL, s. 183; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 200; MERAN, s. 182.

³¹⁸ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 62.

³¹⁹ DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 361, 370; ÇİÇEKÇİ, s. 36; BOZKURT-YAŞAR, s. 38; ÜNAL, s. 181; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 744; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 196; POROY/YASAMAN, s. 441; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 68; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 32; ÖZEL, s. 62; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 67; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 67-68; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 212; MERAN, s. 182; ERGÜN, s. 51.

556 sayılı KHK m. 15/II hükmünden farklı olarak yazılı şekli yeterli görmeyerek sözleşmenin noterden tasdikini arıyor olması 556 sayılı KHK'ya aykırılık taşıyordu. Bu madde 02.10.2002 tarih ve 24894 sayılı Resmi Gazete'de yer alan yönetmelik m. 15 ile tadil edilerek "lisans alan ve verenin imza ve beyanlarını, lisansa konu olan mal ve/veya hizmetleri, marka tescil numaralarını, ücretini, süresini belirtir lisans sözleşmesi"nin verilmesini zorunlu kılarak Kanun Hükmünde Kararname ile uygun hâle getirilmiştir³²⁰.

Marka lisansı sözleşmesi kural olarak ivazlı ve iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olduğu için BK m. 13/1 gereği hem lisans alan hem de lisans verenin imzalarını taşımalıdır³²¹. Ayrıca marka lisansı sözleşmesi, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu m. 5 ile getirilen istisna kapsamında kanunca resmi şekle veya özel bir merasime tabi tutulan bir işlem olmadığından ve teminat sözleşmesi niteliği bulunmadığından güvenli elektronik imza ile de akdedilebilir³²².

556 sayılı KHK m. 22 esasınca devir, lisans, intikal, haciz, rehin ve marka sahibi hakkındaki değişikliklerle ilgili hukuki işlemler marka başvurularına da uygulanır. Bu yüzden bir marka başvurusunun lisans sözleşmesine konu olması halinde de sözleşmenin yazılı şekilde yapılması gerekir³²³.

Diğer taraftan 556 sayılı KHK m. 60'da, ortak markada lisans verilmesinin, markanın sicile tescil edilmesi halinde geçerli olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla genel kural olarak, lisans sözleşmesinin yazılı şekilde olması yeterli ve gerekli görülmüş iken, ortak markada, lisans sözleşmesinin marka siciline tescil

³²⁰ BOZKURT-YAŞAR, Sevgi, s. 34; Aynı yönde bkz. ÜNAL, s. 182; Marka yönetmeliğinin mülga m. 23 hükmünün normlar hiyerarşisinde kendinden üst sıradaki 556 sayılı KHK m. 15'e aykırı olduğu için zaten hükümsüz olduğu yönündeki görüş için bkz. YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 744; ÖZEL, s. 62; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 32; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri s. 69; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 197; KARAN/KIRAÇ, s. 347.

³²¹ BOZKURT-YAŞAR, s. 35; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68.

³²² BOZKURT-YAŞAR, s. 35.

³²³ ÜNAL, s. 182; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 737-738; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 33; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 191; CAMCI, Tasarım Davaları, s. 100.

edilmesi şartı aranmıştır. Diğer bir deyişle ortak marka üzerinde lisans verilmesinde sicile tescil bildirici değil, kurucu niteliktedir³²⁴.

III- Marka Lisansı Sözleşmesinin Tescili ve Etkisi

556 sayılı KHK'nın marka hakkına ilişkin hükümlerinde hem marka hakkının tesciline hem de marka hakkı üzerinde sağlanan lisans hakkının tesciline olanak tanınmıştır³²⁵. Dolayısıyla lisans sözleşmesinin geçerli olarak kurulmasından sonra sicile tescil edilmeleri de imkan dahilindedir. Ancak bu tescil açıklayıcı nitelikte olup bunun yapılmamış olması hiçbir şekilde sözleşmenin geçerliliğini etkilemez³²⁶. Bununla beraber ortak markanın lisans sözleşmesine konu olabilmesi için lisansın marka siciline tescil edilmesi gerekir (556 sayılı KHK m. 60)³²⁷.

556 sayılı KHK m. 21/X'da "Lisans sicile kaydedilmediği sürece, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez" hükmüne yer vermektedir. Buna göre tescilin etkisi, lisansın iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi noktasında kendini gösterecektir. Sicile tescil edilmiş lisans, marka hakkını sonradan devralmış herkese karşı ileri sürülebilecek iken, marka hakkını lisansın tescilinden önce devralmış kimselerin iyiniyetli olmaları halinde onlara karşı ileri sürülemeyecektir³²⁸. Bununla beraber lisans sözleşmesi tescil edilmiş olmasa bile sözleşmenin varlığını bilen veya bilebilecek durumda olan üçüncü kişilere karşı lisans hakkının ileri sürülmesi mümkün olmaktadır³²⁹.

³²⁴ ÇİÇEKÇİ, s. 37; ÜNAL, s. 182; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 33; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 213; ÜLGEN/TEOMAN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER-ERTAN, s. 411.

³²⁵ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68.

³²⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68; ÖZEL, s. 62; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 72; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 746-747; ÜNAL, s. 186; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 198; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 33; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 213; BOZKURT-YAŞAR, s. 36.

³²⁷ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt I, s. 128, dn. 29; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68, dn. 236.

³²⁸ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68; ARKAN, Ticari İşletme, s. 274; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 73; ÖZEL, s. 62; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 746-747; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 198; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 33; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 213; BOZKURT-YAŞAR, s. 35; YÜKSEL/YÜKSEL-MERMÖD, s. 72; ÜNAL, s. 186; MERAN, s. 183.

³²⁹ ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 213; BOZKURT-YAŞAR, s. 36; ÜNAL, s. 186; ÇİÇEKÇİ, s. 44; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 73; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 198; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68.

Marka lisansının tescil edilebilmesi için TPE'ye verilmesi gereken belgeler Mar. Yön. m. 20'de gösterilmiştir. Lisansın sicile tescilinin hangi tarafça istenebileceğine ilişkin bir hüküm 556 sayılı KHK'da bulunmamaktadır. Marka hukukumuzun kaynaklarından biri olan Avrupa Topluluk Markasına ilişkin 40/94 sayılı Tüzük m. 22.5. ise tescilin, lisans veren veya lisans alan tarafından istenebileceği belirtilmektedir. Bu hüküm doğrultusunda Türk Hukuku açısından da tescil talep etme yetkisinin hem lisans alan hem de lisans veren tarafına tanınması uygun olacaktır³³⁰. Ayrıca 556 sayılı KHK m. 16/IV'da markanın devrine ilişkin düzenlenen hüküm kıyasen uygulanarak, sözleşmenin her iki tarafının da tescil talebinde bulunabileceği sonucuna varılabilir³³¹.

556 sayılı KHK'da lisansın sicile kaydından sonra durumun ilan olunacağına ilişkin bir hüküm yer almamıştır. Hâlbuki markanın rehin ve haczinde, durumun sicile kaydedilerek, yayımından söz edilmektedir³³² (556 sayılı KHK m.18, m.19). Ancak Mar. Yön. m. 20'nin "Lisansın sicile kaydı ve yayınlanması için..." hükmü nedeniyle lisansın sicile tescilinden sonra yayınlanması da mümkündür³³³.

§ 8- MİLLETLERARASI UNSURLU LİSANS SÖZLEŞMELERİNE UYGULANACAK HUKUK

Günümüzde uluslararası nitelikli lisans sözleşmelerinin yaygınlaşması ile bu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların nasıl çözüme bağlanacağı meselesi önem kazanmıştır. Lisans sözleşmeleri özel hukuk sözleşmeleri olup, irade serbestisine dayanmaktadır. Her iki tarafın arzusuna tabi olmayan işlerden olmadıkları için de tahkime elverişlidirler. Uygulamada lisans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde tahkim, taraflara pek çok açıdan avantaj

³³⁰ Aynı yönde bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 197; ÖZEL, s. 63; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 68; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 72; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 746; MERAN, s. 183; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 33; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 68-69; ÜNAL, s. 185; BOZKURT-YAŞAR, s. 37; ÇAMLIBEL-TAYLAN, s. 213; SULUK, s. 403.

³³¹ Aynı yönde bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 197; ÖZEL, s. 63; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 72.

³³² ARKAN, s. Marka Hukuku, Cilt II, s. 198; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 73.

³³³ ÜNAL, s. 187.

sağlatmadır. Her ne kadar tahkim devlet yargısına göre daha masraflı olsa da süratli oluşu ve gizliliğin esas alınması tahkimi daha cazip kılmaktadır³³⁴.

Lisans sözleşmesinde tahkim kaydının bulunmaması halinde ise sözleşmeden doğacak uyuşmazlıklar devlet yargısında çözüme kavuşturulacaktır. Burada önem arz eden konu uyuşmazlığa uygulanacak hukukun tespitidir. 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunu'nun 1. maddesi uyarınca yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilere uygulanacak hukuk bu kanun tarafından düzenlenmiştir. Aynı maddede Anayasa'nın 90. maddesi ile uyumlu olarak milletlerarası anlaşmalar saklı tutulmuştur. Aynı kanunda yabancılık unsurlu lisans sözleşmelerine, sözleşmeden doğan borç ilişkilerine uygulanacak hukuku düzenleyen 24. madde uygulanacaktır³³⁵.

Bununla beraber MÖHUK çerçevesinde, lisans sözleşmelerine dair bağlama kurallarını incelemeye geçmeden önce, üzerinde durulması gereken husus, bu sözleşmeyle ilgili veya bu sözleşmenin kapsamına dâhil bazı konuların, sözleşmenin, markanın kullanım yetkisini veren bir hukuki muamele olarak sahip olduğu özel yapı nedeniyle, sözleşme hukukunun uygulama alanı dışında tutulacak olmasıdır. Bu bağlamda marka lisansı sözleşmesi, marka hakkı ile iç içe geçmiş ve doğrudan bu hakların varlığını etkileyen ya da bu hakların korunmasıyla ilgili bazı konuları itibariyle, sözleşme hukuku alanına dâhil edilmeyebilecektir³³⁶.

I- Koruyan Ülke Hukuku “Lex Loci Protectionis”e Tabi Olan Hususlar

Fikri mülkiyet haklarının korunmasında ülkesellik prensibi geçerli olduğundan, koruyan ülke “lex loci protectionis”in³³⁷ sınırları dâhilinde bu gayrı maddi haklara koruma sağlanmaktadır³³⁸. Örneğin markalı bir mal tescil edildiği

³³⁴ BOSO, s. 875.

³³⁵ BOSO, s. 876.

³³⁶ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 170.

³³⁷ “Lex loci protectionis”, ticari marka ve patentin bir endüstriyel mülkiyet hakkı olarak doğduğu ve bu nedenle korumanın talep edilebildiği ülkedir. Bkz. SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 176; Ayrıca bkz. TEKİNALP, Gülören, Patent Lisansı Sözleşmesine Uygulanacak Bağlama Kuralı, İÜHF, Yıl: 1969-1970, Cilt: XXXV, Sayı: 1-4, s. 259.

³³⁸ BOSO, s. 878.

ülkelerde korunur. Kural olarak bir ticari markanın endüstriyel mülkiyet hakkı olarak varlık kazanabilmesi ve bu ad altında korunabilmesi, ilgilinin başvurusu üzerine onun kaydedilmesi şartına bağlıdır. Milletlerarası sözleşmeler bir yana bırakılacak olursa, normalde her ülke için ayrı müracaat yapılır ve ilgili ülke tarafından bahşedilen hak, sadece talebin yapıldığı ve hakkın verildiği bu ülke içinde geçerli olur³³⁹.

Bununla beraber endüstriyel mal varlığı üzerindeki hakkın tescil dışı kazanımı ve korunmasına imkân veren hukuk sistemleri de mevcuttur. Nitekim ticari markalar üzerinde öngörülen ve tescile açıklayıcı nitelik tanıyarak, ticari marka üzerindeki hakkın, bu ticari markanın iş hayatında ilk defa kullanılması ile doğmasına izin veren “ilk kullanım sistemi”, buna paralel olarak, ticari marka korumasının, kullanımı sonucu ilgili çevrede marka olarak algılanmaya başlamasıyla kazanılacağını öngörür ve ayrıca ticari markayı ilk kullanana tescil yoluyla oluşan hak sahipliği karinesini çürütme ya da tescile itiraz etme imkânı veren bir koruma da sağlar. İlk kullanıma bağlı olarak, tescilsiz ticari marka koruması sağlayan bu ülkeler bakımından koruyan ülke hukuku, onu ticari marka hakkı olarak tanıyan bu ilk kullanım yeri hukuku olacaktır. Dolayısıyla, endüstriyel mülkiyet hakları, hâlâ milli haklardır ve bu haklar, söz konusu hakkı bahşeden ülkenin, yani, koruyan ülke “lex loci protectionis”in ülkesel sınırları dâhilinde bir koruma sağlamaktadır. Bu çerçevede “lex loci protectionis”, endüstriyel mülkiyet hakkına dair ilk müracaatın yapıldığı “menşe ülkesi”nden farklı bir ülke de olabilmektedir³⁴⁰.

Bu prensip gereği olarak, bir ticari marka için korumanın talep edilebileceği her koruyan ülke hukuku, kendi ülkesel sınırları dâhilinde, hangi şartlarda gayri maddi bir mal üzerinde bir hakkın doğacağına, üzerinde ne tür tasarruflarda bulunabileceğine ve hakkın nasıl sona erebileceğine bizzat kendisi karar verir. Bu bağlamda aynı anda birden fazla yerde bulunabilme niteliğine haiz gayri maddi malların varlığı, meydana getirilmesi, kapsamı ve sona ermesi, münhasıran korumanın talep edildiği ülkenin, yani “lex loci protectionis”in gayri

³³⁹ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 171.

³⁴⁰ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 171-172.

maddi mallar üzerindeki kurallarına tabidir. Bu nedenle bir ülkede kullanılan bir ticari markanın diğer ülkelerde ticari marka korumasından yararlanıp yararlanılamayacağı, her bir ülkenin kendi hukukuna göre belirlenir³⁴¹.

Fikri mülkiyet haklarının ana prensibi olan mülkiyet prensibi gereği marka hakkının varlığına ve kapsamına, hak sahibi kişilerin belirlenmesine, bir hak devrinin veya bir kullanma hakkı tanınması yani lisans sözleşmesinin geçerli olabilmesinin ön koşullarının tespitine, üçüncü kişilerin sicil kaydına dayalı iyi niyet iktisabının korunmasına, münhasır lisansların üçüncü kişilere etkilerine ve özellikle lisans alanın ihlal davalarını açma konusundaki sıfatına ve de gerek marka lisansı gerek marka hakkının devri, gerekse de diğer fikri mülkiyet hakkı sözleşmeleri için gerekli tescil formalitelerine, ticari markanın hangi hallerde iptal edileceği, hükümsüz veya batıl olduğunun tayini, sicilden terkini korumanın talep edildiği ülke hukukuna tabi olması gereken hususlardır³⁴².

II- Sözleşme Hukukunun Kapsamına Dâhil konulara Uygulanacak Hukuk

MÖHUK. m. 24’de sözleşmeden doğacak borç ilişkilerine uygulanacak hukuk düzenlenmiş, maddenin 1. fıkrasında sözleşmeden doğan borç ilişkilerinin tarafların açık olarak seçtikleri kanuna tabi olduğu belirtilmiştir. Lisans sözleşmeleri bir borçlar hukuku sözleşmesi olduğundan milletlerarası borçlar hukukunda genellikle uygulanan ilkelerden hareketle bir sonuca varmak gerektiğinde, borç akitlerinde uygulanan irade serbestisi esasının, lisans sözleşmelerinde de uygulanması, bu sebeple de sözleşmeyi birinci derecede tarafların kararlaştırdıkları kanunun idare edeceği tabiidir³⁴³.

Öğretide taraflardaki bu irade serbestisinin sınırsız olmadığından bahisle MÖHUK. m. 24/1’de belirtilen kanunun “açık” olarak seçilmesi gerektiği hususu tartışılmıştır. Buna göre, kanunda kullanılan “açık” ifadesine, kanun koyucunun iradesini aşan bir anlam yüklenemeyeceği ve fakat maddenin lafzi yorumunun

³⁴¹ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 172.

³⁴² ERDEM, s. 173; BOSO, s. 878.

³⁴³ TEKİNALP, G., s. 257, Ayrıca bkz. ERDEM, s. 147; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 187; BOSO, s. 880.

tarafların zımni hukuk seçimini reddettiğinden bu hükmün milletlerarası toplum, özellikle ticaret hayatının ihtiyaçları ve icapları ile uygulamalarına paralellik arz etmediği ve günümüz milli hukuk düzenlemeleri³⁴⁴ ve de milletlerarası sözleşmeler ile benimsenen zımni hukuk seçiminin kabulü yönündeki eğilimi yansıtmadığı, bu nedenle de burada gerçek olmayan bir kanun boşluğu kabul edilerek söz konusu boşluğun, zımni irade ile yapılan hukuk seçimini tanınacak şekilde doldurulabileceği belirtilmektedir³⁴⁵.

Bu durumda, Türk Hukuku bakımından, lisans sözleşmelerinin taraflarının, yabancı bir hukukun yetkili kılınmasına dair iradelerini dolaylı yoldan açıklayan ve sözleşmenin şartları ile diğer koşullarından mantiki bir belirlilikle ortaya çıkan bir davranışın, fiilin, zımni hukuk seçimi olarak kabulü gerekir³⁴⁶. Bununla beraber, hukuk seçiminde, farazi iradenin reddi gerekmektedir. Zira farazi irade sözleşmenin taraflarının hukuk seçme iradelerini ortaya koymadığından irade muhtariyeti ya da hukuk seçiminin kapsamında değerlendirilemez³⁴⁷.

MÖHUK. m. 24/2 hükmüne göre sözleşme taraflarının hukuk seçiminde bulunmamaları halinde borcun ifa yeri hukuku, sözleşmeden doğan borç ilişkilerine uygulanacaktır. İfa yerinin birden fazla olduğu karşılıklı edimleri içeren sinallagmatik sözleşmelerde ise, “karakteristik edim kriteri” devreye girecektir. Lisans sözleşmesini karakterize eden edimin tayin edilememesi durumunda da sözleşmenin esasına, yine aynı maddeye göre, en sıkı irtibatlı yer hukuku uygulanacaktır³⁴⁸.

Görüldüğü üzere taraflarca açık olarak hukuk seçiminin yapılmadığı hallerde, marka lisansı sözleşmesinin esasına uygulanacak hukukun tespitinde karakteristik edimin tespit edilmesi büyük önem arz etmektedir. Ancak lisans,

³⁴⁴ Bkz. BK m. 1/II.

³⁴⁵ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 197; ERDEM, s. 156; Ancak sözleşmedeki bu zımni seçimin şüpheye yer vermeyecek şekilde anlaşılması gerekmektedir. Yani tarafların bir hukuk seçme konusundaki iradelerinin mevcut olduğu belirlenebilmekte ise, onların o hukuk nizamını seçmiş oldukları kabul edilmelidir. Zira burada, zımni irade beyanına dayanıldığı iddia edilse dahi, taraf iradelerinin bir hukuk seçimini isteyip kabul ettikleri açıkça anlaşıldığından, Kanun’un aradığı anlamda “açık” bir hukuk seçimi bulunmaktadır.

³⁴⁶ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 198.

³⁴⁷ TEKİNALP, G., s. 258; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 198.

³⁴⁸ ERDEM, s. 156; BOSO, s. 880; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 222.

milletlerarası teknoloji transferinde o kadar çeşitli tiplerle ortaya çıkmaktadır ki, en önemli kıstas konumundaki karakteristik edim, devamlı yer değiştirmektedir. Bu değişiklikler ise, tabii olarak bağlama sebebini de etkilemektedir³⁴⁹.

Lisans sözleşmelerinin son derece karmaşık yapılı olmaları ve tarafların karşılıklı olarak bir çok edimi yüklenmeleri ve de bu edimlerin ağırlıklarının çoğu zaman birbirine denk olmaları sebebiyle bu sözleşmelerde hangi tarafın ediminin daha ağırlıklı olduğunun tespiti oldukça zordur. Bununla beraber, marka lisansı sözleşmesinde marka lisansını devreden tarafın edimi ağırlıklı edim olarak kabul etmek daha isabetlidir. Zira, öncelikle marka hakkı bir fikri mülkiyet hakkıdır ve fikri mülkiyet haklarının özellikleri de dikkate alındığında lisans veren taraf, bu lisansın konusu olan marka hakkının sahibi durumundadır ve bu hakkın elde edilmesi başlı başına önemli bir hukuki olaydır. Lisansı veren taraf, bir hakkın kullanımını veren taraf olması itibariyle de ağırlıklı edim borçlusudur. Aynı zamanda lisans veren günümüzde gittikçe sadece parayı alan pasif taraf olmaktan çıkarak, lisansı alan tarafa teknik yardımda bulunma, eleman yetiştirme, teknoloji transfer etme, kalite kontrolünde bulunma vb. gibi çeşitli edimlerle aktif bir konuma gelmektedir³⁵⁰.

Öğretide bir görüş³⁵¹ karakteristik edim teorisinin “sui generis” nitelikli bir sözleşme olan lisans sözleşmeleri bakımından bir çözüm getirmekten uzak olduğunu, bu sözleşmelerin günümüz karmaşık yapılı ticari muameleleri karşısında, karakteristik edimin, teorisinin belirlediği kıstaslar dâhilinde tespitinin mümkün olmadığını ve bu nedenle pratikte, uygulama alanı bulamayacak bir çözüm öngördüğünü, bu bağlamda bu tür sözleşmelerin her iki tarafının da, biri olmaksızın diğerinin varlık kazanamadığı, birbiriyle çok yakın bir ilişki içinde bulunan karşılıklı edimleri yerine getirmek durumunda olmaları olgusunun sözleşmeye karakterini veren tek bir asli edimin belirlenebilmesini imkânsız kıldığını belirtmektedir.

³⁴⁹ TEKİNALP, G., s. 259.

³⁵⁰ ERDEM, s. 183-184.

³⁵¹ SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 233.

Karakteristik edim tespit edildikten sonra da konuya ilişkin zorluklar bitmemektedir. MÖHUK. m. 24 karakteristik edimin ifa yeri hukukundan bahsetmektedir. Bu düzenleme nedeniyle, sözleşmenin esasına çoğunlukla karakteristik edim borçlusunun hukuku değil, bu hukukun dışında bir hukuk ve genellikle de lisans alanın hukuku uygulanacaktır³⁵².

Öğretide bir görüş³⁵³ mevcut düzenleme nedeniyle, taraf menfaatine değil de, işlem menfaatine önem veren ifa yeri kuralı ile en yakın irtibatlı yer hukukunun sözleşmeye uygulanamayacağını, lisans sözleşmesinin niteliğine en uygun çözümün karakteristik edim borçlusunun mutad meskeni olduğunu ve bu sebeple de MÖHUK. m. 24'ün geniş yorumlanmasının lisans sözleşmeleri açısından bir gereklikten öte bir zorunluluk olduğunu, böylece hakimin, karakteristik edimin, ifa yerinden başka olması durumunda dahi lisans verenin mutad meskeni hukukunu sözleşme ile daha yakın irtibatlı gördüğünde doğrudan bu hukuku uygulayabileceğini savunmaktadır.

³⁵² BOSO, m. 881; İfa yeri “lex fori”ye göre vasıflandırılacaktır. Türk Hukuku açısından Borçlar Kanunu'nun 73. maddesi uygulanacaktır.

³⁵³ ERDEM, s. 186; Ayrıca bkz. YÜKSEL, s. 123.

İKİNCİ BÖLÜM

TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

§ 1- LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Marka lisansı sözleşmesi, lisans verenin sahip olduğu marka hakkından lisans alanın yararlanmasını yükümlendiği, lisans alanın da bunun karşılığında genellikle bir ücret ödemeyi üstlendiği atipik bir sözleşme biçiminde ortaya çıkar³⁵⁴. Buna karşın günümüzde lisans sözleşmelerinde, lisans verenin ana borcu sadece bir kaçınma borcu olmayıp, lisans verene aynı zamanda bir takım olumlu yükümlülükler de yüklemektedir³⁵⁵.

Lisans verenin yalnızca kaçınma borcunun olduğu kabul edildiğinde³⁵⁶ sahibi olduğu (veya üzerinde tasarruf yetkisinin bulunduğu) markayı, lisans alanın kullanmasına göz yumması, ona karşı münhasır yetkisine dayanarak kanuni yollara başvurmaması söz konusudur. Diğer yandan, lisans verenin aynı zamanda olumlu yükümlülüklerinin de varlığından bahsedildiğinde, artık lisans verenin sözleşme süresince devam edecek bazı yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır³⁵⁷.

I- Lisans Alanın Marka Hakkından Yararlanmasını Sağlama Yükümlülüğü

Lisans verenin marka lisansı sözleşmesinden doğan ilk ve en önemli yükümlülüğü, lisans sözleşmesinin konusu olan markadan doğan hakları lisans alana

³⁵⁴ ÖZEL, s. 128.

³⁵⁵ ORTAN, s. 173; ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 74; YASAMAN/ALTAY, *KHK Şerhi*, s. 737; YÜKSEL, s. 106; AYİTER, *İhtira Hukuku*, s. 117; EKE, 59, 68; ERDEM, s. 140-141; *Lisans Sözleşmelerinde yüklenilen edimin olumlu olması gerektiği görüşü için bkz. OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri*, s. 142.

³⁵⁶ Türk öğretisinde ÇAMLIBEL-TAYLAN, lisans verenin “lisans alanın markayı kullanmasına katlanma yükümlülüğü altında bulunduğu” dikkat çekerek lisans sözleşmesini bu olumsuz edimi esas alarak tanımlamaktadır. s. 207.

³⁵⁷ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 74.

kullandırma yükümlülüğüdür³⁵⁸. Kullandırma izni sadece iznin bahşedilmesini değil aynı zamanda kullanmaya bizzat veya başkası aracılığıyla engel olmama, güçlük çıkarmama, katlanma, lisans alanı üçüncü kişilerin hak iddialarından kurtarma borçlarını da kapsar ve bu konularda satım sözleşmesinin zapta karşı tekeffül hükümleri (BK m. 189 vd.) -uyarlanarak- uygulanır³⁵⁹.

1- Lisans Verenin Garanti Yükümlülüğü

Marka lisansı sözleşmesinde, lisans verenin asli yükümlülüğü olan markanın kullanılmasını sağlama yükümlülüğünün yerine getirilebilmesi için öncelikle bir markanın var olması ve bu varlığın hem sözleşmenin yapıldığı sırada hem de devam ettiği müddetçe sağlanması gerekir. Zira markanın konu olduğu lisans sözleşmesinin varlığı markanın varlığına bağlıdır. Daha sonra ise markanın kullanılması için gerekli vasıtaların lisans alana verilmesi gerekir³⁶⁰.

A- Marka Hakkının Varlığına İlişkin Garanti Yükümlülüğü

Marka lisansı sözleşmesinde, lisans verenin asli yükümlülüğü olan markanın kullanılmasının sağlanabilmesi için taraflar arasındaki sözleşmede, marka hakkının hukuk düzeninde geçerli olarak mevcut olması, sözleşmenin en önemli noktalarından birisini oluşturur. Bu noktada, lisans verenin lisans sözleşmesini imzalaması ile markanın geçerli olduğunu ve geçerli kalacağını garanti ettiği kabul olunmaktadır³⁶¹. Lisans verenin bu konudaki sorumluluğundan söz edebilmek için, sözleşmede bu konuya ilişkin açıkça bir hüküm getirilmiş olmasına gerek yoktur³⁶².

³⁵⁸ ERDEM, s. 141; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 74; ÖZEL, s. 130; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 141; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 198-199; ÇAMLIBEL-TAYLAN, s. 213; EKE, s. 68; ÜNAL, s. 193; ORTAN, s. 174; FİLİZ, s. 68; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 35; Yazara göre kullandırma izni tasarrufi nitelik taşımaktadır.

³⁵⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 35.

³⁶⁰ ÜNAL, s. 193.

³⁶¹ ONGAN, Burak, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Lisans Verenin Garanti Yükümlülüğü, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl: 2006, Sayı: 8, s. 831; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 75; Bir marka lisansı sözleşmesinde lisans veren, lisans sözleşmesinin yapıldığı sırada lisans konusu markanın marka siciline tescil edilmiş olduğunu, diğer bir deyişle markanın şekli varlığını tekeffül borcu altındadır.

³⁶² BAKIRCI, s. 88; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 831.

Hukuken şekli olarak (da) varlığını sürdürmesi gereken bir marka üzerinde lisans sözleşmesi yapılmasına rağmen markanın sicilde kayıtlı olmaması sebebiyle şeklen bir varlığa sahip olmadığı hallerde, marka lisansı sözleşmesi, BK m. 20 uyarınca objektif imkânsızlık gereği geçersiz olacaktır³⁶³. Ancak, bu durumda, lisans verenin, marka hakkının şeklen mevcut olmadığı konusundaki bilgisi olmadığına ya da lisans alanın bu konuda bilgisi olduğuna ilişkin itirazda bulunması mümkündür³⁶⁴.

Lisans sözleşmesinin yapılması sırasında sözleşmenin konusunun imkânsız olması nedeniyle lisans verenin ayıba karşı tekeffülünden söz edilmemekte, buna karşın bu durumda culpa in contrahendo'dan kaynaklanan ve kusurun derecesine göre saptanan bir sorumluluk altında olduğu kabul edilmektedir³⁶⁵. Özellikle lisans verenin tacir olması halinde, söz konusu durum, lisans verenin ihmali kabul edilmekte ve bu halde de sorumlu olduğu sonucuna varılmaktadır³⁶⁶.

Sözleşmenin yapılması sırasında henüz mevcut olmamakla birlikte, beklenen bir marka konusunda sözleşme yapılması da mümkündür. Bu durumda marka şeklen bir hak olarak ortaya çıkmış değildir. Fakat hukuken böyle bir sözleşmenin yapılması mümkün ve geçerlidir. Bu konudaki sözleşmelerde, lisans verenin sözleşmede aksine bir hüküm yer almadığı sürece lisans alana karşı sorumluluğu, yani sözleşmenin ifa edilememesi nedeniyle tazminatla yükümlü olması kabul edilmemektedir. Ancak, lisans verenin sözleşmenin yapılması sırasında tescil talebinin reddedileceğine ilişkin ciddi engellerin bulunduğu konusunda bilgi sahibi olmasına rağmen lisans alanı haberdar etmemesi, lisans verenin sorumluluğunu doğuracaktır³⁶⁷.

³⁶³ ERGÜNE, Mehmet Serkan, Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkânsızlık, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara, 2006, s. 205; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 132; ORTAN, 185; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 832; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 123; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 74; ÖZEL, s. 131; ÇİÇEKÇİ, s. 47; YÜKSEL, s. 109.

³⁶⁴ ORTAN, 185-186; FİLİZ, s. 73; AYDINCIK, s. 162.

³⁶⁵ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 136; ERGÜNE, s. 207; ORTAN, 185-186; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 832; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 123; ÖZEL, s. 131; ÇİÇEKÇİ, s. 47.

³⁶⁶ ERGÜNE, s. 207, dn. 16; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 832; GÜRZUMAR, s. Franchise Sözleşmeleri, s. 136; ÇİÇEKÇİ, s. 47.

³⁶⁷ ORTAN, s. 186; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 832; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 76.

Ancak belirtmek gerekir ki, lisans sözleşmesinde lisans vereni bu tür sorumluluktan kurtaracak hükümlere yer verilmesi de mümkündür. Bu halde, söz konusu hükümlerin geçerliliği genel hükümler çerçevesinde değerlendirilmelidir. BK m. 99/1 gereği lisans verenin hile veya ağır kusurunun olduğu hallerde, lisans veren sorumluluktan kurtulamayacaktır³⁶⁸.

B- Marka Hakkının Kullanımına İlişkin Garanti Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesi, bilindiği üzere, bir devir sözleşmesi olmayıp, kullanma ve yararlanma hakkının sağlanmasına ilişkin bir sözleşmedir. Bu sözleşme taraflar arasında uzun süreli bir ilişki meydana getirir. Söz konusu süre içinde lisans veren sadece bu hakkı sağlamakla kalmayıp, lisans alanın bundan yararlanabilmesi için lisans konusunu oluşturan markanın devamı bakımından gerekli tüm önlemleri almalıdır³⁶⁹. Aşağıda lisans verenin bu yükümlülüklerinden bazılarına temas edilecektir. Ancak, belirtmek gerekir ki, bu yükümlülükler sözleşme, kanun ya da doğruluk ve güven kurallarının gereği olarak doğmakta olup tarafların bu hususlarda anlaşmaları gerektiğinden sayılarının sınırlandırılması mümkün değildir.

a- Yıllık Harçları Ödeme Yükümlülüğü

Kural olarak lisans konusu marka hakkının yıllık aidatlarını ödeme yükümlülüğü lisans verenin üzerindedir. Öğretide, inhisari lisans bakımından, lisans alanın lisans konusunun fiili ve ekonomik sahibi gibi görünmesi sebebiyle bu yükümlülüğü kendisinin yerine getirmesi gerektiği ileri sürülmesine karşın³⁷⁰, baskın görüş ödeme yükümlülüğünün lisans verene ait olduğunu belirtmektedir. Ancak tarafların anlaşarak bu yükümlülüğü lisans alana bırakmaları da mümkündür³⁷¹.

Lisans verenin belirtilen ödeme yükümlülüğüne uymayarak marka hakkının sicilden silinmesine sebep olması durumunda lisans verenin lisans alana karşı tazminat ödemekle yükümlü olduğu kabul edilmektedir. Aynı şekilde yıllık

³⁶⁸ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 831.

³⁶⁹ ERDEM, s. 142; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 842.

³⁷⁰ YÜKSEL, s. 107.

³⁷¹ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 843.

aidatları ödeme yükümlülüğünün lisans alanın üzerinde olması durumunda, ödeme yükümlülüğüne uymayarak marka hakkının sicilden silinmesine sebep olan lisans alan lisans verene tazminat ödemekle yükümlü olacaktır³⁷².

b- Marka Hakkından Vazgeçmeme Yükümlülüğü

Lisans veren, markanın kullanılmasını sağlama borcu altında olduğu için, lisans sözleşmesi devam ettiği sürece marka hakkının ortadan kalkmaması için gerekli tedbirleri almalı ve marka hakkının sona ermesini doğurabilecek fiillerden de uzak durmalıdır³⁷³. Lisans sözleşmesinin konusunun ortadan kalktığı bir durum olarak, markanın sona erme nedenlerinden birisi de marka hakkından vazgeçmedir. 556 sayılı KHK m. 46 gereğince marka sahibi marka hakkından her zaman vazgeçebilir³⁷⁴.

Marka hakkından vazgeçme, marka sahibinin, kullanma süresi dolmadan, marka hakkını, markanın kullanıldığı malların tamamına veya bir kısmına ilişkin olarak, kendi rızası ile terk etmesi, markayı herkesin serbest kullanımına bırakması demektir. Vazgeçme işlemi TPE'ye yazılı olarak yapılan bir beyan ile sicile tescil tarihi itibarıyla gerçekleşir ve kural olarak marka hakkı sahibinin bu beyanda bulunmak suretiyle hakkından vazgeçmesi her zaman mümkündür³⁷⁵ (556 sayılı KHK m. 45, m. 46).

Ancak 556 sayılı KHK m. 46/3 de marka sahibinin, marka siciline kaydedilmiş hakların ve lisans sahiplerinin izni olmaksızın marka hakkından vazgeçilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu sebeple marka lisans hakkı sahibi izin vermediği sürece marka sahibi marka hakkından vazgeçemez³⁷⁶. Vazgeçme

³⁷² ORTAN, s. 230.

³⁷³ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 142; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 85; ÖZEL, s. 133; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199.

³⁷⁴ ÖZEL, s. 133.

³⁷⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 29. N. 47; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 86; ÖZEL, s. 133; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s.74; ÜNAL, s. 194; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 843-844; "Vazgeçme" yerine "feragat" teriminin kullanılmasının daha yerinde olacağı hakkındaki görüş için bkz. ÇİÇEKÇİ, s. 46.

³⁷⁶ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 86; ÖZEL, s. 133; ARKAN, Marka Hukuku Cilt II, s. 174; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 29. N. 48; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 213; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 844; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 142; ÜNAL, s. 194.

açısından lisansın inhisari veya basit biçimde olması, durumda bir değişiklik doğurmayacak, herhalde lisans sahiplerinin izni gerekecektir³⁷⁷.

Belirtmek gerekir ki yasa hükmündeki koruma tedbirine ilişkin durum sadece marka siciline kaydedilmiş lisans hakları için söz konusudur. Bu bağlamda sicile kaydedilmemiş lisansların lisans alanları açısından getirilmiş bir koruma tedbiri yoktur. Bu bakımdan, lisans alanların sözleşmeye hüküm koyarak kendilerini güvence altına alabilecekleri belirtilmektedir³⁷⁸. Diğer taraftan, lisans alanların lisans hakları marka siciline tescil edilmiş olsa bile, lisans verenin marka hakkından vazgeçmesi halinde, lisans alanın buna onay vereceği hususunda yapılan sözleşme hükmünün geçerliliği, sözleşme hükümlerinin yorumlanması çerçevesinde vazgeçme hakkının dürüstlük kuralına uygun olup olmadığının tespiti yoluyla gerçekleşecektir³⁷⁹.

Marka hakkından vazgeçmeyle ilgili olarak ortaya çıkabilecek başka bir sorun ise, lisans sahibi ile yapılan sözleşmede vazgeçme hakkını saklı tutan marka sahibinin, bu hakkını kullanmasına, alt lisans alanın karşı çıkıp çıkmayacağı hususudur. 556 sayılı KHK’da sadece “lisans alan”dan söz edilmiş olması sebebiyle böyle bir duraksama ile karşılaşılabilir. Ancak, alt lisans sözleşmesinin ana lisans sözleşmesinden daha geniş hakları kapsamı mümkün olmayacağından dolayı, alt lisans alanın böyle bir karşı çıkma hakkının olmayacağı kabul edilmelidir³⁸⁰.

c- Markayı Yenileme Yükümlülüğü

Marka hakkının koruma süresi başvuru tarihinden itibaren 10 yıldır ve bu koruma süresinin 10 yıllık dönemler için belirli bir süre ile bağlı olmaksızın uzatılabilmesi mümkündür. Markanın yenilenmemesi halinde ise marka hakkı sona

³⁷⁷ ÖZEL, s. 134; Aksi yönde görüş için bkz. ORTAN, s. 176-177; YÜKSEL, s. 107-108; FİLİZ, s. 162.

³⁷⁸ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 844; Diğer taraftan öğretide bir görüşe göre ise 556 sayılı KHK m. 46/3 deki düzenleme olmasaydı bile lisans alanın izni olmadıkça marka sahibinin marka hakkından vazgeçemeyeceği sonucuna ulaşılabirdi. Zira marka hakkından vazgeçilmesiyle marka hakkı, dolayısıyla da markanın konu olduğu lisans hakkı ortadan kalmaktadır. Bu durum ise lisans verenin kullandırma borcuna aykırıdır. ÜNAL, s. 194.

³⁷⁹ ÖZEL, s. 134.

³⁸⁰ ÖZEL, s. 134; Aksi görüş için bkz. ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 831; Zira alt lisans alan da, esas itibarıyla, bir lisans alanıdır ve düzenlemede yer verilen maddenin geniş yorumlanması ile alt lisans alanların da lisans alan kavramı içine girdiği kabul edilmelidir.

erer³⁸¹. Lisans sözleşmesinin koruma süresi (on yıl) için veya koruma süresi içinde belli bir süre içinde yapılmış olması halinde, marka hakkı devam ettiği için lisans hakkı da devam eder. Diğer bir deyişle, lisans hakkı etkilenmez. Bununla beraber, lisans sözleşmesinin devam ettiği süre içerisinde koruma süresinin dolması ve markanın yenilenmemesi halinde marka hakkı sona erecektir. Bu durum ise lisans hakkını etkiler³⁸². Lisans sözleşmesinin süresinin koruma süresinden daha uzun olduğu hallerde koruma süresinin uzatılması lisans veren açısından bir yükümlülük oluşturmaktadır. Koruma süresinin uzatılması için gerekli olan başvuruyu lisans alanın da yapması mümkündür. Ancak bu durum, lisans verenin söz konusu yükümlülüğünde bir değişiklik meydana getirmez³⁸³.

Markanın koruma süresinin sona ermesine rağmen yenilenmemesi, lisans verenin yararlanmanın sürdürülmesi yükümlülüğüne aykırılık teşkil eder. Bu durumda lisan verenin kusuru halinde³⁸⁴ borca aykırılık nedeniyle uğranılan zararın tazmini gerekecek (BK m. 97 vd.), kusurun olmaması halinde³⁸⁵ ise sözleşme, sonraki imkânsızlık nedeniyle sona erecek (BK m. 117) ve fakat lisans verenin sorumluluğundan söz edilemeyecektir. Ancak bu son durumda lisans verenin lisans bedelinin, koruma süresini aşan bir süreyi de kapsamaması durumunda, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre lisans alana iadesi gerekecektir³⁸⁶.

2- Markanın Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi

Marka lisansı sözleşmesinin yapılışı sırasında, marka siciline kayıtlı olduğu için hukuken şekli anlamda var olan, ancak, gerçekte, maddi hukuk

³⁸¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 26. N. 9; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt I, s. 67; ÖZEL, s. 135; ÜNAL, s. 194-195; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 845; ÇİÇEKÇİ, s. 46.

³⁸² ÜNAL, s. 195; ÖZEL, s. 135; Lisans sözleşmesinde, sözleşmenin süresinin koruma süresinin sona ermesi ile birlikte sona ereceği yönünde bir hüküm konması mümkündür. Ancak, bu yönde bir hüküm bulunmaması halinde bile, kabul edildiği üzere lisans sözleşmesi, marka hakkının koruma süresinin sonunda sona erecektir. ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 845, dn. 65.

³⁸³ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 851.

³⁸⁴ BK m. 98 esasına göre, borçlunun sorumluluğu için kusurun derecesi önemli değildir. Her nevi kusur borçlunun sorumlu tutulmasına yetecektir. Ayrıca bkz. OĞUZMAN, M. Kemal, Borçlar Hukuku Dersleri: Borçların İfası, İfa Edilmemesi, Sona ermesi, İstanbul, 1979, s. 131.

³⁸⁵ Borçlar Kanunu kusursuzluğun ispat külfetini borçluya (bu durumda lisans verene) yüklemiş olduğu için borçlu aslında kusurlu olmamakla beraber kusursuzluğunu ispat edemediği takdirde, yine de imkansızlıktan sorumlu olacaktır. Bkz. OĞUZMAN, s. 109; Borçlunun kusursuzluğunu nasıl ispat edeceği hususu için ayrıca bkz. OĞUZMAN, s. 130 vd.

³⁸⁶ ÖZEL, s. 135; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 845-846.

açısından bir varlık taşımayan (başka bir ifade ile marka sicilindeki kaydı geçersiz olan) marka, BK m. 20/I gereğince ve sözleşme öncesi objektif (ve hukuki) imkânsızlık nedeniyle batıl sayılacaktır³⁸⁷. Ancak bu durumda taraflar için doğacak hukuki sonucu saptayabilmek için, markanın hükümsüzlüğünün taraflarca bilip bilinmediği ya da bilinip bilinmeyişi konusunda herhangi bir yükümlülüğün olup olmadığının araştırılması gerekecektir³⁸⁸.

Öğretide, lisans verenin söz konusu durumdaki sorumluluğunun yalnızca “culpa in contrahendo”ya dayandırılması gerektiği savunulurken³⁸⁹ diğer bir görüş sorumluluğun, BK m. 28 uyarınca, sadece lisans verenin hilesine dayandırılması gerektiği fikrini öne sürmüştü³⁹⁰, bir başka görüş ise sorumluluğun her iki esasa da dayandırılabilceğini, yani sorumluluğun ya culpa in contrahendoya ya da hileye dayandırılabilceğini iddia etmiştir³⁹¹.

Belirtmek gerekir ki, lisans verenin sorumluluğunun BK m. 28 anlamında hileye de dayandırılabilceği görüşü, maddi hukuka göre mevcut olmayan bir münhasır hakka ilişkin, mutlak olarak batıl olan bir lisans sözleşmesinin BK m. 31'deki bir yıllık sürenin geçmesiyle geçerli hâle gelebileceği şeklinde bir yanlışlığı da beraberinde getirecektir. Aynı durum BK m. 24/I-4'deki temel hatasının uygulanması açısından da geçerlidir³⁹². Bu sebeple söz konusu halde lisans verenin sorumluluğunun “culpa in contrahendo”ya dayandırılması gerektiği yönündeki görüş daha isabetlidir.

Markanın hükümsüzlüğüne karar verilmesi, marka üzerindeki tescille kazanılan hakkı -kural olarak- geçmişe etkili biçimde sona erdirir (556 sayılı KHK m. 44/I). Bununla beraber hükümsüzlüğün geriye dönük etkisinin bazı istisnaları da öngörülmüştür (556 sayılı KHK m. 44/II).

³⁸⁷ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 133; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 76; ERGÜNE, s. 207; Zira, sicildeki tescil, aslında gerçek hak durumunu yansıtmamaktadır.

³⁸⁸ ORTAN, s. 188; AYİTER, s. 124; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 136; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 76.

³⁸⁹ Bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 136; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 189; ERGÜNE, s. 211 vd.

³⁹⁰ AYİTER, İhtira Hukuku, s. 124.

³⁹¹ ORTAN, s. 188; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 835; ÖZEL, s. 144 vd.

³⁹² GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 136; ERGÜNE, s. 212.

Hükümsüzlüğün geriye etkili olmadığı ilk durum “bir markaya tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar” iken bizi daha yakından ilgilendiren ikincisi ise “markanın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler”dir. Bu nedenle ortada uygulanmış bir lisans sözleşmesinin varlığı söz konusu ise, markanın hükümsüzlüğü geriye etkili olmayacak, lisans sözleşmesi -sadece uygulanmış kısım açısından- geçerli olacaktır³⁹³.

Getirilen düzenleme gereği uygulanacak hukuki kuralları tespit edebilmek için her şeyden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeden neyin kastedildiği belirlenmelidir; zira bu şartları taşıyan ve taşımayan sözleşmelerin geçerliliği belirlenen sonuca göre tespit edilecektir³⁹⁴. Öğretide uygulama ile kastedilen “tasarruf” işleminin gerçekleşmesi ve buna dayanılarak markanın fiilen kullanılmasına başlanmış veya buna ilişkin hazırlıkların yapılmış olduğu, bir marka lisansının söz konusu olduğu hallerde, lisans sahibinin malı üretmiş veya üretme sürecini başlatmış ya da markalı ambalajı bastırması gerektiği, aksi takdirde tasarruf işlemi gerçekleştirilmiş olsa bile, bu anlamda uygulama yoksa hükmün tatbik edilemeyeceği, bu sebeple vaat veya borçlanma aşamasında kalan sözleşmelerin hükümsüzlük kararından etkileneceği belirtilmektedir³⁹⁵.

“Yapılmış ve uygulanmış” olma koşuluna uymayan ve hükümsüzlükten etkilenen lisans sözleşmesi, hükümsüzlük kararı geriye etkili olacağından, başlangıçtaki imkânsızlık sebebiyle geçersiz olacaktır. Taraflar, geçersiz bir sözleşme gereği yerine getirdikleri edimleri sebepsiz zenginleşme hükümleri doğrultusunda birbirinden talep edebileceklerdir³⁹⁶ (BK m 61 vd.).

Ancak 556 sayılı KHK’da yukarıda belirtilen genel hükümlerin hakkaniyete uygun sonuç vermeyebileceğinden hareketle m. 44’de “hal ve şartlara göre, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkündür” hükmüne yer vermiştir.

³⁹³ ÖZEL, s. 140; ERGÜNE, s. 216; ÇİÇEKÇİ, s. 49; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 77; BAKIRCI, s. 92.

³⁹⁴ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 834.

³⁹⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 29. N. 38.

³⁹⁶ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 835.

Buna göre; lisans verenin kusuru sebebiyle lisans sözleşmesinin konusu imkânsızlaşmış ve bu sebepten dolayı lisans alan lehine tazminat hakkı doğmuş ise, lisans alanın hükümsüz kılınan yahut tescil edilmeyen marka hakkından yararlanmak yolu ile elde ettiği menfaatler lisans alana lazım gelen tazminat miktarından düşülecektir³⁹⁷. Bu durum, lisans alanın bir taraftan zarara uğrarken bir taraftan da elde ettiği bir takım çıkarların mahsup edilmesi ilkesinin bir gereğidir³⁹⁸. Bütün bunlarla beraber, lisans alan sözleşme konusu marka hakkının hükümsüzlüğünü gerektiren durumu sözleşme yapıldığı sırada biliyor ise, TMK m. 2 gereğince lisans verenden herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaktır.

II- Üçüncü Kişilerin Marka Lisansı Üzerindeki Etkilerini Engelleme Yükümlülüğü

Lisans sözleşmelerinde, sadece koruma hakkının lisans alana tanınması değil, aynı zamanda sözleşme konusu hakkın üçüncü kişiler tarafından kısmen veya tamamen kısıtlanmayacağı hususu da kabul edilmiş olmaktadır³⁹⁹. Saf bir lisans sözleşmesinde, lisans verenin, lisans alana tanıdığı kullanma hakkının üçüncü kişilerin haklarıyla kısıtlanmasından sorumlu olduğu, genel olarak kabul edilmektedir⁴⁰⁰. Bu bağlamda, lisans veren üçüncü kişinin üstün hakkına dayanarak ileri sürebileceği ve lisans konusu markanın kısıtlanmasına/ortadan kaldırılmasına neden olacak nispi ret nedenlerine karşı da tekeffül borcu altındadır⁴⁰¹.

Öğretide, üçüncü kişilerin marka hakkını ihlal etmesi durumu “hukuki ayıp” olarak nitelendirilip “hukuki ayıp” ve “zapta karşı tekeffül” kurumlarının farklı kurumlar olduğu değerlendirilerek “hukuki ayıp”ların, BK m. 194 hükmünün lafzı nedeniyle, aslında yalnızca ayıba karşı tekeffül kapsamında ele alınması gerektiği belirtilmekle beraber⁴⁰² somut olayda üçüncü kişilerin kullanma hakkını kısıtlayan ve/veya ortadan kaldıran etkilerine lisans sözleşmelerinde “hasılat kirası

³⁹⁷ ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 836; Aynı doğrultuda bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 189; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 136; ERGÜNE, s. 212.

³⁹⁸ ÖZEL, s. 147.

³⁹⁹ ÇİÇEKÇİ, s. 51.

⁴⁰⁰ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 143.

⁴⁰¹ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 81; Aynı doğrultuda bkz. ORTAN, s. 237; ONGAN, Garanti Yükümlülüğü, s. 846.

⁴⁰² YAVUZ, s. 96.

hükümlerinin adi kiraya yaptığı gönderme ile- BK m. 275 atfı aracılığıyla BK m. 253'deki zapta karşı tekeffül hükümlerinin kıyasen uygulanması mümkündür⁴⁰³. Bununla beraber, üçüncü kişinin lisans konusu üzerindeki etkisi, onun bir subjektif hakkına dayanmakla birlikte, aynı zamanda kamu hukukundan doğan bir yasaklama veya sınırlama tarzında ortaya çıkması durumunda⁴⁰⁴ ise ortada teknik anlamda bir hukuki ayıp bulunduğu kabul edilebilir ve Borçlar Kanunu'nun ayıba karşı tekeffül hükümleri (m. 194 vd., m. 249) kıyasen uygulanabilir. Ancak, üçüncü kişinin somut olaydaki etkisi ister (bir kamu hukuku sınırlamasıyla çakışarak) teknik anlamda bir "hukuki ayıp", isterse de bir kısmi zapt teşkil etsin lisans alana ücretin indirilmesini talep hakkı verilmesi gerekir⁴⁰⁵.

Lisans sözleşmelerinde, üçüncü kişilerin lisans konusuna yaptıkları etkiler bahsinde, lisans konusu marka üzerinde üçüncü kişilere tanınmış olan lisanslar da dikkate alınmaktadır. Lisans sözleşmesinin yapılışı sırasında, üçüncü kişilerin de, lisans alanın hakkı ile zamansal ve bölgesel açıdan çatışan lisans haklarına sahip olmaları ve bu durumun da lisans veren tarafından gizlenmesi halinde, hile hükümlerine başvurmak suretiyle, lisans verenin (culpa in contrahendo) sorumluluğundan söz edilmektedir. Bunun için ise, somut olayın özelliklerine veya iyiniyet ve dürüstlük kuralına göre, üçüncü kişilerin lisans haklarından haberdar olmak, lisans alan için, yapacağı sözleşme açısından önemli olduğu halde, lisans verenin susması ve durumu lisans verene bildirmemesi bile yeterli addedilmektedir. Eğer lisans alana tanınan lisans hakkı bir inhisari lisans ise, lisans verenin, sözleşmenin yapılışı sırasında mevcut olan üçüncü kişilere ait lisans hakları nedeniyle sorumlu tutulabilmesi, kendiliğinden anlaşılabilir bir sonuçtur. Çünkü böyle bir durumda, lisans veren, inhisari lisans alana, lisans konusunu tek başına

⁴⁰³ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 144; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 82.

⁴⁰⁴ Hukuki ayıbın, sözleşme konusunun değerini veya ondan beklenen yararları azaltan kamu hukukundan doğan sınırlama ve yasaklamalar olduğu hususunda bkz. YAVUZ, s. 96.

⁴⁰⁵ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 144; Yazara göre; lisans verenin sorumluluğu, somut olayda zapta karşı tekeffüle kıyasen tayin ediliyorsa, BK m. 190 ve m. 191'deki üçüncü kişinin davasını ihbar mükellefiyeti, somut lisans sözleşmesindeki üçüncü kişi etkisinin bünyesine uygun düştüğü ölçüde, lisans alana da kıyasen uygulanabilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, lisans sözleşmesinin yapıldığı sırada, üçüncü kişilerin lisans konusu markanın üzerindeki haklara yaptıkları etkilerde bulunabilme olanaklarının hukuken mevcut olması, somut olayda, koşulları dolmuşsa, lisans alana BK m. 28'deki hile hükmüne başvurma imkânını da verecektir. Bu durumda lisans alan, (tazminat hakkının yanı sıra) BK m. 31/I gereğince, hileyi öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde, sözleşme ile bağlı olmadığını karşı tarafa bildirecektir. s. 144-146.

kullanma olanağı tanıyacağı şekilde bir taahhütte bulunmuştur. Öte yandan bu durumda, lisans alanın, daha önceden lisans hakkı ile donanmış bulunan üçüncü kişiye karşı bir talepte bulunamayacağı da tabiidir. Bunun yanı sıra, lisans alan tanınmış olan kullanma hakkının basit olması, yani sonradan yapılan sözleşmenin bir basit lisans sözleşmesi olması durumunda da, lisans verenin aynı gerekçelerle sorumlu tutulabileceği, çünkü bu durumda da, somut olayın özelliklerinden veya sözleşmeden aksi sonuç çıkarılamıyorsa, sonradan yapılan sözleşmedeki basit lisans alanın, lisans konusu üzerinde başkalarına önceden tanınmış lisans haklarının mevcut olduğunu bilseydi, sözleşmeyi aynı şartlarla yapmayacağı ileri sürülmektedir⁴⁰⁶.

Bu arada önceden yapılan lisans sözleşmelerinin ilgili sicilde kayıtlı olmasının, lisans verenin sonradan yaptığı sözleşmedeki lisans alana karşı olan sorumluluğunu ortadan kaldırıp kaldırmayacağı meselesi ortaya çıkmaktadır. 556 sayılı KHK m. 21 çerçevesinde bu soruya olumlu cevap verilebilir; dolayısıyla marka siciline kayıtlı bir lisans sözleşmesinin varlığını, sicile bakmayı ihmal ettiği için gözden kaçıran lisans alanın eğer lisans verenin özel bir garantisi yoksa, artık lisans vereni sorumlu tutamayacağı kabul edilebilir⁴⁰⁷.

Lisans sözleşmesi yapıldıktan sonra, lisans konusu marka üzerinde üçüncü kişilere lisans hakları tanınmasının etkileriyle ilgili olarak ise; eğer ortada bir basit lisans sözleşmesi varsa, lisans alan, lisans verenin, lisans konusu marka üzerinde üçüncü kişilere de kullanma hakkı tesis etmesine katlanmak zorundadır. Ancak bu durumda, lisans verenin üçüncü kişilere aynı marka üzerinde lisans hakları tanıma hak ve yetkisinin sınırsız olmadığını da belirtmek gerekir. Buna karşın söz konusu olan bir inhisari lisans sözleşmesi ise, lisans alan, sözleşme yapıldıktan sonra lisans konusu marka üzerinde üçüncü kişilere de lisans hakları tanıyan lisans vereni, akdin müspet ihlali nedeniyle (BK m. 96 vd.) sorumlu tutabilir ve hatta koşulları dolmuşsa, sözleşmeyi haklı sebeple ve derhal feshetme olanağına da kavuşur⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 146.

⁴⁰⁷ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 147; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 83.

⁴⁰⁸ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 147.

III- Lisans Verenin Diğer Yükümlülükleri

Marka lisansı sözleşmesinin esaslı unsurunu teşkil etmemekle birlikte, gerek markanın fonksiyonlarının gereği gibi yerine getirilmesi ve gerekse ticari hayattaki bir takım gereksinimlerin giderilmesi amacıyla, lisans alana bir takım yan yükümlülüklerin de yüklenmesi mümkündür⁴⁰⁹. Bu yan yükümlülükler sözleşme, kanun ya da doğruluk ve güven kurallarının gereği olarak doğarlar. Sözleşmenin taraflarının bu hususlarda anlaşmaları gerektiğinden sayılarının sınırlandırılması mümkün değildir⁴¹⁰.

Lisans sözleşmesinin sürekli bir borç ilişkisi yaratması nedeniyle, tarafların sözleşmenin diğer tarafına zarar verecek ya da aradaki güven ilişkisini zedeleyecek her türlü davranışı gerçekleştirmekten kaçınması gerekir. Önceden öngörülmesi mümkün olmayan bu tür yükümlülüklerin somut olaya göre değerlendirilmesi gerekir⁴¹¹. Bu doğrultuda, lisans verenin lisans verdiği kimseye karşı giriştiği amansız bir rekabet yahut lisans konusunun korunması için gerekli olan hukuki yardımın lisans alana sağlanmamış olması gibi haller sözleşmeden doğan güven ilişkisine aykırı hareketler olarak kabul edilebilecektir⁴¹².

Bunların yanında yine, teknik eleman gücünü ya da teknik desteği lisans alana sunma yükümlülüğü, lisans alana ait işçileri eğitme yükümlülüğü, ıslah ve yeni gelişimleri bildirme yükümlülüğü, marka ihlallerine karşı takip yükümlülüğü, lisans alana en elverişli olanakları sağlama yükümlülüğü, malın kalitesini denetleme yükümlülüğü de lisans verene ait diğer yan yükümlülüklerdendir⁴¹³.

§ 2- LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I- Lisans Alanın Bedel Ödeme Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesinde, lisans verene, lisans konusundan yararlanma yetkisinin verilmesine karşılık olarak lisans alanın ana edimi kural olarak “lisans

⁴⁰⁹ ÇİÇEKÇİ, s. 53.

⁴¹⁰ ORTAN, s. 229; ERDEM, s. 143; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 101.

⁴¹¹ ORTAN, s. 242; YILMAZ, s. 93.

⁴¹² ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 102.

⁴¹³ ÇİÇEKÇİ, s. 53 vd.; EKE, s. 68.

bedeli” ödemesidir⁴¹⁴. Marka lisansı sözleşmesinde lisans alanın bedel ödeme borcu, lisans sözleşmesinin iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olmasının bir sonucudur. Genelde lisans alan tarafa yüklenen borç bir bedelin ödenmesidir. Lisans bedeli nakit olarak karşılanabileceği gibi, lisans alanın bir karşı edimde bulunması şeklinde de belirlenebilir⁴¹⁵. Lisans bedelinin bir miktar paranın ödenmesi olarak kararlaştırıldığı hallerde, zamanla bedelin indirilmesi ya da artırılması konusunda da anlaşma yapılması mümkündür⁴¹⁶.

Öğretide, lisans bedelini sözleşmenin esaslı unsuru sayarak, lisans bedeli üzerinde uzlaşmaya varılamamış olması durumunda sözleşmenin kurulmamış olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, sözleşmenin kurulmuş olduğunu kabul etmek için en azından lisans bedelinin saptanmasını sağlayacak ölçülerin sözleşmede yer alması gerektiği belirtilmektedir⁴¹⁷. Buna karşın, diğer görüşe göre ise, lisans bedelinin taraflarca kararlaştırılmamış olması veya bedelin kararlaştırılmasına ilişkin belirli ölçütlerin saptanmamış olması halinde lisans verenin TTK m. 22 hükmüne dayanarak münasip bir ücret isteme hakkını kullanmak suretiyle anlaşmayı ayakta tutabileceği savunulmaktadır⁴¹⁸.

Kural olarak, lisans bedeli ve ödeme şartları hususunda tarafların sözleşme serbestisi içinde oldukları kabul edilse de, şartların varlığı halinde lisans alanın gabin hükümlerine (BK m. 21) dayanma hakkı göz ardı edilmemesi

⁴¹⁴ ÖZSUNAY, Ergun, Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Rotary) İlişkin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı-Cumhuriyet Döneminde Hukuk-, İstanbul, 1973, s. 669; AKYOL, s. 13; ÖZEL, s. 130, 154; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 93; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 35; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 143; ERDEM, s. 144; ORTAN, s. 243; YÜKSEL, s. 96; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 119; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 214; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 102; ÇİÇEKÇİ, s. 60; EKE, s. 69; KIRCA, s. 83; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 91; SARGIN, Milletlerarası Unsurlu, s. 106; BAKIRCI, s. 83; DİNÇER, s. 49.

⁴¹⁵ KAHYAOĞLU, Emin Cem, Patent Lisans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Borçları, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, İstanbul, 2002, s. 436; EKE, s. 70; YÜKSEL, s. 140; Yazara göre; yeri geldiğinde bir lisans değişimi ya da hükümsüzlük davası açmaktan feragat etmek de marka hakkının kullanılmasının karşılığı olarak kararlaştırılmış olabilir.

⁴¹⁶ ÖZEL, s. 155; YÜKSEL, s. 196; ORTAN, s. 245; KAHYAOĞLU, s. 436.

⁴¹⁷ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 669; BAKIRCI, s. 56; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 102; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 215; AYDINCIK, s. 168.

⁴¹⁸ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199; ÇİÇEKÇİ, s. 60; ORTAN, s. 244; Bununla beraber, tarafların olası çatışmalarını önlemek için, hiç değilse lisans bedelinin saptanmasını sağlayacak ölçüleri sözleşmede belirlemelerinde yarar vardır.; TÜYSÜZ’e göre ise; lisans bedeli, lisans sözleşmesinin esaslı unsuru olmadığından, lisans alanın belli bir bedel ödeme borcu, sözleşmede kararlaştırılmamışsa veya işin niteliğinden böyle bir borcun bulunduğu sonucu çıkarılamıyorsa, bulunmayacaktır. s. 104.

gerekir⁴¹⁹. Bedelin belirlenmesinde, lisansın inhisari veya basit lisans olması, sözleşme süresi, sözleşme konusu markanın teknik ve ekonomik bakımdan önemi, lisans konusunun geliştirilmesi ve korunması, lisans veren ve lisans alanın birlikte çalışmaları, vergi konusu, politik etkiler, sözleşmenin taraflarının piyasadaki durumları birer faktör olarak ortaya çıkar⁴²⁰.

Bununla beraber lisans bedelinin ödeme yükümlülüğü, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı müddetçe, lisans alanın aldığı lisans hakkından yararlanmasına veya fayda sağlamasına bağlanmamalıdır. Lisans alanın, kendi kusuru veya kendi şahsında doğan bir umulmadık hal neticesinde lisansın kullanımını kısmen veya tamamen gerçekleştirememesi halinde dahi kira sözleşmelerine ilişkin BK m. 252 ve hasılat kirasına ilişkin BK m. 274 hükümleri kıyasen uygulanarak sözleşmede karşı edim olarak kararlaştırılan lisans bedelini ödemesi gerekir⁴²¹.

Diğer taraftan, istisnai olarak lisans alanın bir bedel ödemek zorunda olmadan da markayı kullanabileceği serbest lisanslara rastlanabilmektedir⁴²². Lisans verilmesi işleminin temelinde taraflar arasındaki teknik-ekonomik anlamdaki işbirliği yatıyor olması sebebiyle doğrudan olmasa da bir karşı edimin varlığı gerekmektedir; bu sebeple lisansın, lisans alanın herhangi bir alandaki özel bir yeteneği, kapasitesi sebebiyle herhangi bir bedel olmadan verilmesi hali bir serbest lisans olarak değerlendirilmemelidir. Zira, bu halde dolaylı da olsa bir karşı edim söz konusudur⁴²³.

Öğretide bir görüşe göre, lisans bedelinin hiç kararlaştırılmamış olduğu hallerde eğer sözleşmede bedel alınmayacağına dair açık bir kayıt yoksa, hemen bir

⁴¹⁹ ORTAN, s. 244; FİLİZ; s. 63.

⁴²⁰ KAHYAOĞLU, s. 436; AYDINCIK, s. 168.

⁴²¹ AYDINCIK, s. 170-171.

⁴²² ÜNAL, s. 202; AYDINCIK, s. 166; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 43, 96; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 117; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 31; ORTAN, s. 243; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 119; ERDEM, s. 144.

⁴²³ KAHYAOĞLU, s. 437; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 104.

serbest lisansın varlığından söz edilmemeli, bu durumda zımni olarak uygun bir bedel üzerinde anlaşılması gerektiği varsayılmalıdır⁴²⁴.

1- Lisans Bedelinin Belirlenmesi Yöntemleri

Lisans bedeli bakımından geleneksel ayrımlar içerisindeki en yaygın ayrım “sabit lisans bedeli” ile “parça ya da satışa göre saptanan lisans bedeli” ayrımıdır. Lisans verilmesine karşılık, lisans alanın karşı edimi olarak lisans bedeli bakımından genellikle bu iki tipten birisi seçilir. Uygulamada, “parça ya da satışa göre belirlenen lisans bedeli” tipi daha yaygındır. Bununla beraber, kimi zaman her iki tipinde bir araya geldiği karma usul de göze çarpmaktadır⁴²⁵.

A- Sabit Lisans Bedeli

Sabit lisans bedeli yönetiminde taraflar sözleşme imzalanmadan önce yahut en geç imzalanması aşamasında lisansın verilmesi karşılığında ödenecek olan götürü bir para miktarı üzerinde anlaşılır. Anlaşılan bu para miktarının ödenmesi tek bir seferde gerçekleştirilebileceği gibi dönemsel ödemeler ile de gerçekleştirilebilir⁴²⁶.

Lisans bedelinin sabit olarak belirlenmesinde lisans verenin avantajı, lisans alanın performansıya bağlı olmaksızın sabit bir bedel elde etmesi, kendisini garanti altına almasıdır. Buna karşılık lisans alan, başlangıçta sabit bir bedel ödeyerek lisansa konu olan markanın fiyatını önceden belirlemekte, sonradan meydana gelen gelişmelerden etkilenmemektedir⁴²⁷. Bu bağlamda, bu şekilde

⁴²⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 117; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 43; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 199; ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 674; SULUK, s. 409.

⁴²⁵ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 672; ODMAN, s. 44; Lisans ücretlerinin ödenme usulleriyle ilgili ayrıca bkz. UYGUNER, Muzaffer, Lisans Ücretleri ve Ödeme Usulleri, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Yıl: 1969, Sayı: 41, s. 15-17.

⁴²⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 105; ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 672; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 119; AKYOL, s. 13; ORTAN, s. 148; FİLİZ, s. 63; ÖZEL, s. 157; AYDINCIK, s. 166, dn. 733; BAŞ, Teknik Bilgi, s. 64; Yazar, ödenecek lisans bedelinin ve bu bedelin ödenme süresinin sözleşmenin niteliğini yakından ilgilendirdiği görüşündedir.

⁴²⁷ KAHYAOĞLU, s. 436-437; AKYOL, s. 13.

hesaplanan bedel, lisans alan tarafından beklenen karlılığın sağlanamaması durumu için, risk teşkil etmektedir⁴²⁸.

Lisans sözleşmesinin, taraflarca öngörülen süreden önce sona ermesi halinde, bir defada ödenmiş olan lisans bedelinin iade edilip edilmeyeceği, iade edilecekse ne kadarının iade edileceğinin sözleşmede kararlaştırılmış olması tarafların menfaatine olacaktır⁴²⁹. Bununla beraber, sözleşmede bu yönde herhangi bir düzenleme bulunmaması halinde, sözleşmenin genel içeriğine göre, bir defada ödenen götürü lisans bedelinin fonksiyonunun saptanması ve buna istinaden lisans bedelinin iadesi hakkında karar verilmesi gerekmektedir⁴³⁰.

B- Parça ya da Satışa Göre Saptanan Lisans Bedeli

Hesaplama açısından diğer yöntemlere göre daha kolay olan bu lisans bedeli hesaplama yönteminde⁴³¹ lisans konusu kullanılarak üretilen yahut satılan her bir parça başına taraflar ödenmesi gereken sabit bir miktar kararlaştırabilecekleri gibi, her bir parçanın değeri üzerinden bir yüzde de kararlaştırabilirler (örneğin satış fiyatının ve cironun belli bir yüzdesinin göz önünde tutulması halinde olduğu gibi)⁴³². Lisans alanın lisans verene ödeyeceği lisans bedeli, satılan mal sayısı ile taraflar arasında belirlenen birim başına bedel çarpılarak bulunur⁴³³.

Parça başına sabit bir lisans bedelinin ödenmesine ilişkin görünümeler daha nadirdir⁴³⁴. Zira parça başına sabit bir lisansın belirlenmesi, uzun süreli lisans sözleşmelerinde lisans verilen markanın konusu olan ürün ya da hizmetin ücretinin artması durumunda lisans verenin aleyhine işleyecektir⁴³⁵. Buna karşın, lisans

⁴²⁸ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 105-106; KESKİN, s. 68; ARKAN'a göre ise, bu tür hesaplama, gerek lisans alan, gerekse lisans veren açısından elverişli sayılmaz. Bkz. ARKAN, *Marka Hukuku*, Cilt II, s. 148.

⁴²⁹ ÇİÇEKÇİ, s. 39; ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 106.

⁴³⁰ ÇİÇEKÇİ, s. 39.

⁴³¹ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 107; ÇİÇEKÇİ, s. 39.

⁴³² ERBAY, s. 214; ÖZSUNAY, *Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar*, s. 672; ORTAN, s. 146; YILMAZ, *Marka Lisans Sözleşmeleri*, s. 94; KAHYAOĞLU, s. 437; ÇİÇEKÇİ, s. 38; FİLİZ, s. 68.

⁴³³ ONGAN, s. 107; ÖZEL, s. 157.

⁴³⁴ ÖZSUNAY, *Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar*, s. 672.

⁴³⁵ ÇİÇEKÇİ, s. 38; ERBAY, s. 214; ÖĞÜZ, s. 96.

bedelinin, lisans altında üretilen ve satılan mamullerin satış hacmine göre, belirli bir yüzde olarak belirlenmesine ilişkin çözümler daha yaygındır⁴³⁶.

C- Karma Lisans Bedeli

Uygulamada bazen, sözleşme serbestisi çerçevesinde, “sabit lisans bedeli” ile “parça ya da satışa göre saptanacak lisans bedeli” sistemlerinin bir arada kullanıldıkları göze çarpmaktadır⁴³⁷. Örneğin, lisans konusu malın üretim veya satış miktarı ne olursa olsun ilk başta ödenecek sabit bir bedel üzerinde anlaşılacak parça başına bir bedelin de bunu eklenmesini kararlaştırmak mümkündür⁴³⁸.

Bu hesaplama şekli, hem lisans verenin çıkarlarına uygun olmakta, hem de lisans alanın götürü lisanstan doğabilecek kötü yanlarına engel olmaktadır. Ancak, karma tip lisans sözleşmesinin zamanından önce sona ermesi halinde götürü bedelin (sözleşmenin yorumlanmasına göre), lisans alanın her durumda her verene karşı borçlandığı bir miktar mı, yoksa parça bedeline ilişkin bir avans olarak mı değerlendirilmesi gerektiği konusunda bir karara varmak gerekecektir⁴³⁹.

Bu sayılan lisans bedeli çeşitleri geleneksel ayırım çerçevesinde belirlenen başlıklar olup bunların yanında bazı lisans sözleşmelerinde, tarafların, asgari bir lisans bedelinin ödenmesi üzerinde uyuşmaya vardıkları görülür. Bu hesaplama şeklinde parça ve ciro temeline dayalı olarak belirlenmiş bir takvim süresi için, lisans alanın fiilen elde ettiği yararlar dikkate alınmaksızın lisans verene belirli bir bedelin ödenmesi söz konusudur⁴⁴⁰.

Lisans sözleşmesinde “asgari bir lisans bedeli ödenmesi”nin kararlaştırılması, pratik yönden lisans alanı “asgari bir satış”ı sağlama mükellefiyeti altına sokar. Bazen, lisans sözleşmesinde lisans alanın belirli bir süre içerisinde,

⁴³⁶ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 673.

⁴³⁷ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 673; ORTAN, s. 149.

⁴³⁸ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 108; Lisans sözleşmesi ile transferi kabul ve taahhüt edilen teknoloji karşılığında taraflar her araç, yedek parça vs. karşılığı %6 ‘royalty’ (teknoloji transfer ücreti) ve ayrıca 4 çeşit taksitte 6.700.000 dolar ödenmesini kabul etmişlerdir. Bkz. KARAYALÇIN, Yaşar, Lisans Sözleşmesi, Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler “Hukuki Mütalâalar” (1988-1991), IV, Ankara, 1992, s. 179.

⁴³⁹ ORTAN, s. 149.

⁴⁴⁰ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 675; ORTAN, s. 149; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 108.

sözleşmede gösterilen miktarın üzerinde satış yapmasını öngören hükümlere yer verilmesi de mümkündür⁴⁴¹.

Böyle bir durumda, taraflara yüklenemeyen bir sebepten dolayı üretim/satış yapılamaması durumu söz konusu olabilir. Bu halde, lisans alanın asgari lisans bedelini ödememesinin gerekli olup olmadığı sorunu ortaya çıkacaktır. Sorunun çözümü için her somut olay, kendi özellikleri içerisinde değerlendirilmeli ve sözleşmedeki ilgili hükmün amacı tespit edilmelidir. Yapılacak değerlendirme sonucu lisans alanın asgari lisans bedelini ödemesi veya ancak yaptığı üretim/satış oranında bir bedel ödemesi veya bu iki farklı sonucun arasında bir çözüme ulaşılması mümkündür⁴⁴².

2- Lisans Bedelinin Ödenmesine İlişkin Hususlar

A- Ödeme Anı

Lisans veren ile lisans alan sözleşme serbestisi çerçevesinde lisans bedelinin ödeme yer ve zamanını⁴⁴³ kendi istemleri doğrultusunda belirleyebilirler. Uygulamada, ileride doğması olası uyuşmazlıkların önlenmesi amacıyla genellikle lisans sözleşmesinde bu konuda hükümlere yer verilmektedir⁴⁴⁴.

Taraflar edimin hangi süre içinde veya vâdede ifa edileceğini tayin etmişlerse, alacak sürenin sona ermesiyle muaccel olur. Alacaklı ancak bu süre içinde edim ifa edilmemişse, onun ifasını isteyebilir⁴⁴⁵. Bununla beraber taraflarca herhangi bir süreye bağlanmamış alacağın ifası BK m. 74'e göre derhal istenebilecektir⁴⁴⁶.

⁴⁴¹ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 676; ERBAY, s. 218.

⁴⁴² ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 109

⁴⁴³ Ödeme zamanı, en çok kullanılan anlamı ile BK m. 74 vd.'da ifade edildiği üzere, alacaklının borcun ifasını talep yetkisini haiz olacağı anı ifade eder. Bu ana, borcun vâdesi denir. Bu andan sonradır ki borçlu, alacaklının ifa talebine uymak zorundadır. İfa anının gelmesine borcun muaccel olması denir. Alacaklı ancak bundan sonradır ki alacağını dava edebilir. Alacak için zamanaşımı ise bu andan itibaren işlemeye başlar. OĞUZMAN, s. 49; Aynı yönde bkz. TUNÇOMAĞ, Kemal, Borçlar Hukuku, Cilt I: Genel Hükümler, İstanbul, 1969, s. 404.

⁴⁴⁴ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 109.

⁴⁴⁵ TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, Cilt I, s. 405; OĞUZMAN, s. 51 vd.

⁴⁴⁶ TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, Cilt I, s. 408; OĞUZMAN, s. 51; BK m. 74'de yer alan "hemen" ve "derhal" kelimelerinin dürüstlük kaidelerine (objektif hüsnüniyete) göre yorumlanması ve

Lisans bedelinin ödenmesi hususunda, doğma anı ile talep edilebilirlik anının iyi anlaşılması gerekmektedir; kural olarak, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa bedelin doğum anı talep edilebilirlik anıyla aynıdır⁴⁴⁷.

Lisans bedelinin ödenme anı, çoğu defa ödeme türü ile sıkı bağlantı içindedir. Mesela, lisans bedeli kârın belirli bir yüzdesi olarak belirlenmiş olması durumunda, öncelikli olarak kârın belirlenmesi gerekmektedir⁴⁴⁸. Kârın tespit edilmesinden önce lisans ödeme borcunun henüz doğmadığı kabul edilmelidir⁴⁴⁹.

Lisans bedelinin parça başına göre belirlenmesi halinde, alacağın doğum anı ile genel olarak talep edilebilirlik anı birbiriyle örtüşmez. Lisans bedelinin parça başına göre belirlenmesi halinde, kural olarak lisans alan öncelikli olarak, üretilen parça miktarını bildirmesi gerekir. Olağan olan lisans alan hesabı yaparak lisans verene bildirdikten sonra, lisans veren lisans bedelini talep edebilir⁴⁵⁰. Buna karşın, sabit bedel söz konusu olması durumunda, kural olarak, borç derhal muaccel olacak ve ödenmesi gerekecektir⁴⁵¹.

B- Zamanaşımı

Her alacak hakkı gibi, lisans verenin lisans bedelini talep etme hakkı da zamanaşımına uğrayabilir. Lisans verenin lisans bedelinin ödenmesine ilişkin talep hakkının tabi olduğu zamanaşımı, bedelin ödenmesinin tek seferde yahut dönemsel edimler şeklinde yapılıp yapılmamasına göre farklılık arz etmektedir⁴⁵².

Kural olarak, bir defada ödenmesi kararlaştırılan lisans bedeli, BK m. 125'e göre, genel zamanaşımı süresi esas alınarak 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Bunu karşın, belirli dönemlerde ödenmesi kararlaştırılan lisans bedeline ilişkin talepler, BK m. 126/I uyarınca 5 yıllık zamanaşımına tabidir. Ayrıca, lisans bedeli

borçluya ifa için muhtaç olduğu zamanın bu esas çerçevesinde tanınması gerektiğine öğretide işaret edilmektedir.

⁴⁴⁷ ERBAY, s. 220; ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 110.

⁴⁴⁸ ERBAY, s. 220.

⁴⁴⁹ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 110.

⁴⁵⁰ ERBAY, s. 220.

⁴⁵¹ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 110.

⁴⁵² ERBAY, s. 220; ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 110.

ile birlikte talep edilen gecikme ve temerrüt faizleri de BK m. 126'ya göre, 5 yılda zamanaşımına uğrar⁴⁵³.

C- Lisans Alanın Bedel Ödeme Borcunda Temerrüdü

Lisans alanın lisans bedelini hiç ödememesi veya sözleşmede kararlaştırıldığı şekilde ödememesi durumunda, kural olarak BK m. 96 vd. hükümleri uygulama alanı bulacağı gibi hiç kuşkusuz lisans verenin BK m. 106 vd. maddelere dayanarak sözleşmeyi sona erdirmesi de mümkündür⁴⁵⁴.

Öğretide lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği, hesaplama ve denkleştirme sorunlarının karmaşıklığı yüzünden adaletsizliğe yol açtığı, bu sebeple de sözleşmenin geçmişe etkili olacak şekilde sonra erdirilmesi, yani dönme müessesesinin lisans sözleşmesinin niteliğine uymadığı, bu nedenle de BK m. 108'de belirtilen dönme hakkının "fesih" olarak uygulanarak sözleşmenin ileriye etkili olarak sona erdirilebileceği belirtilmektedir⁴⁵⁵.

Belirtmek gerekir ki, lisans alanın lisans bedelini ödemediği temerrüde düşmesine rağmen lisans konusu haklarını kullanıyor olması halinde, lisans veren mutlak hakkını lisans alana karşı ileri süremez; çünkü bu halde lisans alanın lisans verenin sahip olduğu hakkı ihlal ettiği kabul edilmez. Lisans alanın sözleşme konusu üzerinde sürdürdüğü kullanımın hakka tecavüz sayılabilmesi için sözleşmenin feshedilmiş olması gerekmektedir⁴⁵⁶.

II- Lisans Alanın Kullanma Yükümlülüğü

Lisans alanın, lisans konusu markayı kullanma yükümlülüğünün olup olmadığı meselesi, üzerinde görüş birliğine varılamayan konulardan birisidir. Zira, genel hukuk kaidelerine göre, bir hak sahibinin hakkını kullanmak konusunda bir

⁴⁵³ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 699; ERBAY, s. 220; OĞUZMAN, s. 208; TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, Cilt I, s. 721-722.

⁴⁵⁴ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 697; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 118; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 110.

⁴⁵⁵ ORTAN, s. 296; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 118; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 110; OĞUZMAN, s. 149; Aksi görüş için bkz. AYİTER, İhtira Hukuku, s. 130; AYDINCIK, s. 200

⁴⁵⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 111.

yükümlülüğü bulunmamaktadır. Dolayısıyla lisans alanın da böyle bir yükümlülüğünün bulunmadığı ileri sürülebilir. Nitekim 556 sayılı KHK'nın hükümlerinde de lisans sahibinin, böyle bir yükümlülüğünün bulunduğu çıkarılamamaktadır⁴⁵⁷.

Lisans alanın böyle bir yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı konusunda bir hükme varılabilmek için, yayın sözleşmesi ya da adi kira ve hasılat kirası sözleşmeleri ile paralellik kurulmak istenmektedir⁴⁵⁸.

Lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığının tespitinde taraflar arasındaki sözleşme esas alınmalı, onun yorumlanması neticesinde elde edilecek sonuca göre bir karara varılmalıdır. Buna göre, sözleşmede yer alan hükümlerin incelenmesi, tarafların sözleşme yapmadaki iradeleri ve ekonomik amaçları göz önünde bulundurularak bir sonuca varılması gerekmektedir⁴⁵⁹.

Markanın kullanılması, lisans sözleşmesi ya da işin niteliği gereği bir yükümlülük haline gelebilmektedir. Nitekim 556 sayılı KHK m. 14/I de marka sahibine markayı kullanma yükümlülüğü getirilmiş ve markanın tescil tarihinden itibaren 5 yıl içinde haklı bir neden bulunmaksızın kullanılmaması veya kullanıma 5 yıllık bir süre için ara verilmesi halinde markanın iptal edileceği hükme bağlanmıştır. Markanın, marka sahibinin izni ile üçüncü bir kişi aracılığı ile kullanılması halinde ise markayı kullanma yükümlülüğü yerine getirilmiş olacaktır (556 sayılı KHK m. 14/II-c).

Lisans sözleşmesinde, lisans alanın markayı kullanma yükümlülüğüne ilişkin açık bir hükmün yer almadığı durumlarda lisans sözleşmesinin türüne göre ayırım yapılarak sonuca varılmalıdır.

⁴⁵⁷ ERDEM, s. 145; ORTAN, s. 247-248; ERBAY, s. 221.

⁴⁵⁸ AYİTER, İhtira Hukuku, s. 119-120; ORTAN, s. 248; YÜKSEL, s. 105; EKE, s. 70.

⁴⁵⁹ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 113-114; ORTAN, s. 249.

1- İnhisari Lisans Sözleşmesinde

İnhisari lisans sözleşmesinde, kural olarak, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir⁴⁶⁰. Gerçekten de, inhisari lisans alanı lisans veren, üçüncü kişilere söz konusu marka hakkı üzerinde lisans hakkı tanıyamamakta ve aynı zamanda, kural olarak, kendisi de marka hakkını kullanamamaktadır. Dolayısıyla lisans verenin iktisadi çıkarlarının tamamıyla lisans alanın marka hakkını kullanmasına bağlı olduğu ve özellikle de lisans bedelinin parça ya da satışa göre belirlendiği hallerde, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün varlığı kabul edilmelidir.

Diğer taraftan inhisari lisans sözleşmesinde lisans verenin kullanma hakkını saklı tuttuğu hallerde lisans alan açısından kullanma yükümlülüğünün olmayabileceği ileri sürülmektedir. Bu durumda lisans bedeli de sabit bir bedel olarak belirlenmiş ise, inhisari lisans alanın markayı kullanma yükümlülüğü altında olmadığı kabul edilebilir⁴⁶¹.

2- Basit Lisans Sözleşmesinde

Basit lisans sözleşmesinde ise, lisans veren başka kimselere de lisans verebildiği gibi, marka hakkını kendisi de kullanabilir. Bu halde, lisans verenin lisans alan beklediği ekonomik yarar, lisans alanın kullanımıyla sınırlı değildir. Dolayısıyla lisans alan açısından herhangi bir kullanma yükümlülüğünün olmadığı sonucuna varılmalıdır⁴⁶².

⁴⁶⁰ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 98; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 201; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 216; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 120; ORTAN, s. 250; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 114; YÜKSEL, s. 105; ÖĞÜZ, s. 101; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 143; ERBAY, s. 221-222; ERDEM, s. 145; ÇİÇEKÇİ, s. 62.

⁴⁶¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 201-202; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 98; ÇİÇEKÇİ, s. 62-63; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 216; Bu halde lisans alanın kullanma yükümlülüğü daha az öneme haiz olmaktadır. Bununla beraber, lisans veren lisans yoluyla bir üretim veya dağıtım ağı kurmayı amaçladığı durumlarda, lisans alanın markayı kullanmaması sistemin oluşmasına, malın veya hizmetin yaygınlaşmasına engel teşkil edeceğinden bu hallerde lisans alanın kullanma yükümlülüğü söz konusu olacaktır.; Aksi yönde görüş için bkz. AYDINCIK, s. 174; Yazara göre; sözleşmede bu yönde açık bir hüküm yoksa ve sözleşmenin yorumlanmasından da böyle bir sonuca ulaşılamıyorsa, gerek inhisari lisans gerekse basit lisans açısından, böyle bir yükümlülüğün varlığından söz edilemez.; Aynı görüş için bkz. AKYOL, s. 18.

⁴⁶² ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 114; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 201; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 120; ORTAN, s. 252; YÜKSEL, s. 105; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri,

Bununla beraber, basit lisansta, sözleşme hükümlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesinden, lisans alanın markayı kullanma zorunluluğunun bulunduğu sonucuna da varılabileceği, buna göre, lisans bedelinin parça başına ya da satışa göre belirlendiği lisans sözleşmelerinde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olduğu kabul edilmektedir⁴⁶³. Buna karşın, basit lisansta, lisans bedeli olarak sabit bir bedel tespit edilmişse, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olmadığı belirtilmelidir⁴⁶⁴.

III- Lisans Alanın Diğer Yükümlülükleri

Marka lisansı sözleşmesinde lisans alanın lisans bedelini ödeme ve kullanma yükümlülüklerinin yanı sıra, öğretide başka bir takım yükümlülüklerine de temas edilmiştir. Bunlar arasında hesap verme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü, reklam yapma yükümlülüğü ve kalitenin sağlanması yükümlülüğü gibi yükümlülükler bulunmaktadır.

1- Hesap Verme Yükümlülüğü

Hesap verme yükümlülüğü lisans bedelinin, parça başına veya satışa göre belirleneceği hallerde, lisans verenin lisans alanın defter ve kayıtlarındaki lisans bedeline ilişkin konuları inceleme ve denetleme hakkına sahip olmasını, lisans alanın gerçekleştirmiş olduğu satış ve işlemler ile ilgili olarak tüm ekonomik sonuçları hakkında lisans vereni bilgilendirmesini ifade eder⁴⁶⁵. Buna karşın, lisans bedelinin sabit/götürü olarak kararlaştırılması halinde, ödenmesi gereken meblağın önceden kesin olarak belli olduğu için, hesap verme yükümlülüğü söz konusu olmaz⁴⁶⁶.

s. 97; ÖĞÜZ, s. 100-101; ERBAY, s. 223; ERDEM, s. 145; ÇİÇEKÇİ, s. 64; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 216; EKE, s. 71.

⁴⁶³ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 114-115; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 201; ORTAN, s. 252-253; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 97-98; ERBAY, s. 223; ÇİÇEKÇİ, s. 64; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 215-216; AYDINCİK, s. 173; Aksi yönde görüş için bkz. ÖĞÜZ, s. 100-101; KAHYAĞLU, s. 439.

⁴⁶⁴ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 201; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 98; ÇİÇEKÇİ, s. 64; ORTAN, s. 252-253; Yazara göre, şüphe halinde bu yükümlülüğün varlığı kabul edilmelidir.

⁴⁶⁵ ÇİÇEKÇİ, s. 69; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 103; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 121.

⁴⁶⁶ ERBAY, s. 226; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 121.

Taraflar arasında belirli şartlarla, örneğin satışların belirlenen bir noktaya gelmesi veya belirlenenden fazla artış göstermesi halinde, buna bağlı olarak, lisans bedelinde artışın ortaya çıkması durumunda lisans alanın hesap verme yükümlülüğünün önemi ortaya çıkacaktır⁴⁶⁷. Lisans verenin, bu denetimi, inceleme amacına uygun bir zamanda⁴⁶⁸ yapması, sözleşmede buna ilişkin bir sürenin saptanmamış olması halinde, lisans verenin lisans alana buna ilişkin zamanı tespit ederek bildirmesi gerekmektedir⁴⁶⁹.

Lisans alanın bu yükümlülüğü ihlal etmesi halinde, lisans verenin lisans alana karşı sahip olduğu haklar, BK m. 96 vd. hükümlerine göre belirlenmelidir. Somut olayın özelliklerine göre bu yükümlülüğün, ana yükümlülük olarak belirlenmesi ya da bunun lisans bedelinin ödenmesi yükümlülüğüne çok yakın bir bağlılık içinde bulunması halinde, lisans verene BK m. 106-108 hükümlerine dayanarak seçimlik hak olarak ileriye dönük bir fesih hakkı verilmesi yerinde olacaktır⁴⁷⁰.

2- Sır Saklama Yükümlülüğü

Marka lisansı sözleşmesinde, taraflar arasındaki güven ilişkisinin bir sonucu olarak, lisans alan, sır saklama yükümlülüğü altındadır. Lisans alanın bu borcu sözleşmede açıkça düzenlenmemiş olsa da sır saklama yükümlülüğü, genel sadakat borcu kapsamında ele alınan bir borç olarak yine de kabul edilmelidir⁴⁷¹.

Lisans verenin sır saklama yükümlülüğündeki “sır” kavramı, herhangi bir şekilde kamuya açıklanmamış her türlü bilgi ve olaydır. Zira lisans verenin üretim, işletme, pazarlama vs. bilgileri bu anlamda sır olabilecek niteliktedir⁴⁷².

⁴⁶⁷ ÇİÇEKÇİ, s. 69.

⁴⁶⁸ ÖZSUNAY, Lisans Bedeline İlişkin Sorunlar, s. 680; ERBAY, s. 227; Uygun süre ise, her somut olayın özelliklerine göre o alandaki ticari uygulamalara ve dürüstlük kuralına göre belirlenir.

⁴⁶⁹ ORTAN, s. 258.

⁴⁷⁰ ÇİÇEKÇİ, s. 69; ERBAY, s. 227-228; ORTAN, s. 259.

⁴⁷¹ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 163; AKYOL, s. 17; KIRCA, s. 160; ÖĞÜZ, s. 99; KAHYAOĞLU, s. 441; BAKIRCI, s. 109.

⁴⁷² ÇİÇEKÇİ, s. 73.

Buna göre, lisans alan, lisans konusu gizli bilgiyi gizli tutup 3. kişilere açıklamama yükümlülüğü altına girmektedir⁴⁷³.

Lisans alan, sadece sözleşme kapsamında bilgisine sunulan sırları değil, aynı zamanda bu sözleşmenin gerektirdiği güven ilişkisi nedeniyle elde etmiş olduğu ve/veya öğrenmiş olduğu ve açıklanmamasında lisans verenin menfaatinin bulunduğu sırları da saklamak yükümlülüğü altındadır⁴⁷⁴.

Lisans alanın sır saklama yükümlülüğünü ihlal etmesi, bu yükümlülüğün tarafların anlaşmasından kaynaklandığı hallerde doğrudan borca aykırılık hükümlerine göre sorumluluğuna yol açar (BK m. 96; m. 97/II). Tarafların lisans alanın sır saklama yükümlülüğüne ilişkin anlaşma yapmadığı hallerde, lisans alan, taraflar arasında lisans sözleşmesinin kurulduğu durumda akdin müspet ihlali, sözleşmenin kurulmadığı hallerde ise culpa in contrahendo sebebiyle sorumlu olur⁴⁷⁵. Bununla beraber sır saklama borcunun lisans alanın asli yükümlülüklerinden olmasa dahi, lisans sözleşmesinde taraflar arasındaki güven ilişkisinin önemli olması ve sır saklama borcunun ihlali halinde bu güven ilişkisinin sarsılacak olması nedeniyle, lisans verene, haklı sebeple ve derhal sözleşmeyi ileriye yönelik feshetme hakkının verilmesi de mümkündür⁴⁷⁶.

3- Reklam Yapma Yükümlülüğü

Uygulamada lisans sözleşmelerinde lisans alanın lisans konusu hakkında reklam yapma borcu altına girdiğine rastlanmaktadır. Genellikle lisans alanın markayı kullanım yükümlülüğü ile birlikte değerlendirilen bu yükümlülüğün, her somut olayın özelliklerine göre dikkate alınması gerekmektedir⁴⁷⁷.

Lisans alan marka lisansı sözleşmesiyle bir yandan malın ya da hizmetin üretimi, satımı vs. için teknik şartları yerine getirmek yükümlülüğü altına girmiş öte yandan da bu yükümlülüklerle ilişkin olarak ticari hayatın gereklerini ve şartlarını

⁴⁷³ ONGAN, *Tarafların Hukuki Durumu*, s. 122.

⁴⁷⁴ ÇİÇEKÇİ, s. 73.

⁴⁷⁵ ÖGÜZ, s. 99; AKYOL, s. 17.

⁴⁷⁶ GÜRZUMAR, *Franchise Sözleşmeleri*, s. 165.

⁴⁷⁷ ERBAY, s. 228; ORTAN, s. 259; BAKIRCI, s. 85; YILMAZ, *Marka Lisans Sözleşmeleri*, s. 104; ÇİÇEKÇİ, s. 68.

yerine getirmek yükümlülüğünü üstlenmiştir⁴⁷⁸. Bu bağlamda lisans alan teknik ve ticari alandaki yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde, kullanma yükümlülüğü, lisans veren için anlamlı olabilir. O halde lisansı kullanmakla yükümlü olan lisans alan, kullanma yükümlülüğünden beklenen faydanın sağlanması için reklam vermekle de yükümlüdür⁴⁷⁹.

Konuyla ilgili olarak Alman Yüksek Mahkemesi lisans alanın reklam harcamalarını karşılayacak ekonomik gücü olmadığı yönünde itirazda bulunan lisans alanın, bu itirazını reddederek, lisans alanın sadece üretim ve satış ile değil aynı zamanda reklam yükümlülüğünde olduğu, bu harcamalar için olanak yaratmak zorunda olduğu, aksi takdirde lisans sözleşmesi yapmaktan kaçınması gerektiği yönünde karar vermiştir⁴⁸⁰.

4- Kalitenin Sağlanması Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesi, sözleşme konusu mal ve hizmetin üretimine ya da satışına sunulmasına ilişkin kalite standartlarını içerebilir. Bu durumda, lisans alan, sözleşmenin ilgili hükümlerine uygun olarak marka sahibinin kalitesini korumak yükümlülüğü altındadır. Bu husus markanın ayırt etme fonksiyonu ve garanti fonksiyonu açısından önem arz etmektedir⁴⁸¹.

556 sayılı KHK m. 21/VIII'e göre lisans verenin, lisans alan tarafından üretilen malın veya sunulan hizmetin kalitesini garanti edecek önlemleri alma hakkı bulunmaktadır. Buna göre lisans alan, markanın kullanılacağı malın ya da hizmetin kalitesini, marka sahibinin talimatlarına uygun şekilde garanti etmelidir. Lisans veren kaliteye ilişkin talimat vermese, sözleşmede talimata ilişkin bir hüküm bulunmasa bile, lisans alanın kalite garantisi kanundan doğar. Lisans veren talimatlara uyulmadığını ya da talimat verilmemiş olsa bile kalite garantisinin ihlal

⁴⁷⁸ ÇİÇEKÇİ, s. 68; KAHYAOĞLU, s. 439-440.

⁴⁷⁹ ERBAY, s. 228; ÇİÇEKÇİ, s. 68; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 35; Yazara göre reklam başta olmak üzere imaj oluşturma, yatırım ve giderleri de lisans alanın yükümlülükleri gereği sözleşmede açıkça kararlaştırılmamış olsa bile bir yüküm olarak kabul olunabilir.; Aksi görüşteki ORTAN'a göre ise; inhisari lisans sözleşmelerinde dahi peşinen böyle bir yükümlülükten bahsedilemez. s. 259.

⁴⁸⁰ ORTAN, s. 260; ÇİÇEKÇİ, s. 68.

⁴⁸¹ ÇAMLIBEL-TAYLAN, s. 216; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 195, 200; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 99-100.

edildiğini belirleyecek olursa, gerekli önlemleri alabilecektir⁴⁸². Lisans alan, lisans verenin denetim yükümlülüğü çerçevesinde, malın ve/veya hizmetin kalitesini sağlayabilmek için yapacağı denetimlere ve alacağı önlemlere katlanmak zorundadır⁴⁸³.

Lisans alanın lisans sözleşmesinin hükümlerini ihlal etmesi halinde, lisans veren, tescilli bir markadan doğan haklarını lisans alana karşı dava yoluyla ileri sürebilir (556 sayılı KHK m. 21/IX). Zira bu durumda, 556 sayılı KHK m. 13/I'de hükme bağlandığı üzere, lisans verenin marka tescilinden doğan hakların tükenmesi söz konusu olmamakta ve lisans veren, lisans alana karşı dava yoluna başvurabilmektedir⁴⁸⁴. Ayrıca lisans sözleşmelerinde 556 sayılı KHK ile konuya ilişkin diğer kanun, tüzük, yönetmelik ve tebliğlere aykırı hükümler bulunamaz. Bu tür düzenlemeler lisans tarihinden sonra yapılsa dahi, lisans sözleşmesindeki aykırı hükümler geçersiz sayılır⁴⁸⁵.

Yukarıda belirtilen bu yükümlülüklerin dışında tarafların sözleşme serbestisi içinde kararlaştırabildikleri lisans alanın lisanstan doğan haklarını devretmeme ve alt lisans vermeme yükümlülüğü, hükümsüzlük davalarını açmaktan vazgeçme yükümlülüğü, marka ihlallerini lisans verene zamanında bildirme yükümlülüğü gibi yükümlülükler de söz konusu olabilmektedir.

⁴⁸² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 37; YÜKSEL/YÜKSEL-MERMÖD, s. 72; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 216; DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 369; MERAN, s. 183; KARAN/KILIÇ, s. 346; OYTAÇ, s. 221; DİNÇER, s. 49.

⁴⁸³ ÇİÇEKÇİ, s. 67; CAMCI, Marka Davaları, s. 78; Bununla beraber, lisans konusu ürün veya hizmete diğer mal veya hizmetlerin bağlanması, lisans alanın durumunu ağırlaştırması veya lisans verene gereğinden fazla bağımlı kılması hallerinde kontrol hükümlerinin yasaklanması mümkündür.

⁴⁸⁴ ARKAN, Marka Hakkının Tüketilmesi, s. 204-205; PINAR, s. 870; DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 370; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 216-217; MERAN, s. 184; BOSO, s. 863; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 195, 200; OYTAÇ, s. 221.

⁴⁸⁵ MERAN, s. 184; KARAN/KILIÇ, s. 347; NOYAN, s. 538.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARKA HAKKININ KORUNMASI

Marka, marka lisansının temelini oluşturur. Buna göre markayı üçüncü kişilerin tecavüz ve ihlallerine karşı korumak her iki tarafın da görevidir. Bu bağlamda incelenmesi gereken, lisans verenin ve lisans alanın ne tür taleplere sahip olduğu ve bunların nasıl işleme koyulacağı hususudur. Bu çerçevede nispi hak sahibi olan lisans alanın marka hakkı tecavüzü halinde ki dava hakkının tartışılması gerekmektedir.

§ 1- MARKA HAKKINA TECAVÜZ HALİNDE LİSANS ALANIN DAVA HAKLARI

Lisans konusu marka hakkına yapılacak tecavüzler, marka hakkı sahibinin yanı sıra, o hakkı lisans yolu ile kullanan lisans alanların da haklarını zedeler. Söz gelimi, üçüncü kişilerin, hak sahibinin izni olmadan markasını kullanıp piyasaya markalı sahte ürünler sunmaları, markanın itibarının kötü yönde etkilenmesine yol açabilecektir. Bu durumun, marka lisansına sahip kimsenin çıkarlarına uygun olmadığı açıktır⁴⁸⁶. Bu açıdan, üçüncü kişilerin tescilli marka hakkına tecavüz etmeleri halinde, lisans alanın, kendi adına dava açma hakkına sahip olup olmadığının tespiti büyük önem taşımaktadır⁴⁸⁷.

Lisans sözleşmesinin tarafı olmakla, yalnızca lisans verene karşı nispi nitelikte haklar elde eden lisans alanın, lisans konusu hakka tecavüz eden üçüncü kişilere karşı ileri sürebileceği bir hakkı olmadığı düşünülebilirse de 556 sayılı KHK m. 21 ve m. 73 de lisans alanın marka hakkına tecavüz halinde üçüncü kişilere dava açabileceği kabul edilmiş ve bunun koşulları belirlenmiştir.

Öğretide lisans alanın marka hakkına tecavüz halinde lisans alanın dava açabilmesi için lisans sözleşmesinin marka siciline tescil edilmiş olması şartı ileri

⁴⁸⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 128.

⁴⁸⁷ ÇİÇEKÇİ, s. 76.

sürülmüşse de⁴⁸⁸ bu görüşe katılma olanağı yoktur. Zira, sicile tescil, söz konusu tescilli marka hakkı üzerinde hak kazanmış iyi niyetli üçüncü kişilere karşı lisans hakkının ileri sürülmesiyle ilgili olup marka hakkını ihlal eden kimselere karşı dava açılması ile ilgili değildir⁴⁸⁹.

556 sayılı KHK marka sahibinin markadan doğan haklarına tecavüz edilmesi halinde lisans alanın tecavüz eden kişiye karşı hukuk ve ceza davası açıp açamayacağı hususunu lisansın inhisari ya da basit oluşuna göre farklı cevap vermiştir.

I- İnhisari Lisans Sözleşmesinde

556 sayılı KHK m. 21/VI'de "Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından marka sahibinin markadan doğan haklarına, tecavüz edilmesi durumunda, marka sahibinin bu Kanun Hükmünde Kararname uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir." hükmüne yer vermiştir. Aynı durum m. 73/I de tekrar edilmiştir.

Buna göre, taraflarca sözleşmede aksine bir hüküm öngörülmemişse, inhisari lisans alan, marka hakkı sahibinin üçüncü kişilerin tecavüzleri karşısında açabileceği her türlü davayı marka sahibinden izin almaksızın kendi adına açabilecektir⁴⁹⁰. Bununla beraber inhisari lisans verilmesi halinde dahi marka sahibi marka hakkına tecavüz halinde dava açabilmek hakkına sahip olduğu için lisans verenle işbirliği yapması doğru olur. Diğer taraftan marka sahibi ile inhisari lisans

⁴⁸⁸ ÇİÇEKÇİ, s. 79.

⁴⁸⁹ Bununla beraber lisans sözleşmesinin konusunun ortak marka olması halinde, lisans alanın tecavüz nedeniyle dava açabilmesi için öncelikle, lisansın sicile kaydedilmesi gereklidir. Zira ortak markada lisans hakkının doğumu için, lisansın tescili kurucu nitelik taşımaktadır ve tescilin yokluğunda lisanstan da bahsedilemez (556 sayılı KHK m. 60).

⁴⁹⁰ MKHKT. m. 75'de inhisari lisans alanın ancak marka sahibinin izni ile kendi adına dava açabileceği; bunun yanında markaya tecavüz durumunun lisans verene bildirilmesinden sonra, lisans veren tarafından makul süre içerisinde harekete geçilmemesi halinde, inhisari lisans alanın kendi adına dava açabileceği belirtilmektedir. Getirilmesi tasarlanan düzenlemede yer alan inhisari lisans alanın dava açma hakkı, marka sahibinin izin vermemesi halinde, 556 sayılı KHK'da düzenlenen basit lisans alanın dava açma hakkı ile hemen hemen aynıdır. Taslakta ayrıca yürürlükteki 556 sayılı KHK'da basit lisans alan için getirilmiş olan bir hüküm de öngörülmektedir. Buna göre, ciddi zarar tehlikesi var ise, makul süre beklenmeden inhisari lisans alanın ihtiyati tedbir talep edebileceği belirtilmiştir. Bu halde inhisari lisans alan, tedbirin verilmesinden sonra 10 gün içinde kendi adına davasını açabilecek ve zararın oluşmasını engelleyebilecektir. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 128-129, dn. 483.

alanın, marka hakkına tecavüz halinde, ayrı ayrı dava açmaları durumunda, bu davaların birleştirilerek görülmesi usul ekonomisi yönünden uygun olacaktır⁴⁹¹.

İnhisari lisans sahibinin kendi adına dava açma hakkına sahip olması, tecavüz nedeniyle lisans veren marka sahibinin uğramış olduğu zararları istemesine engel oluşturmamaktadır. Özellikle lisans, markanın tescil edildiği mal veya hizmetlerin bir kısmı ya da belli bir bölge için verilmişse, lisans verenin, tecavüz nedeniyle lisans alandan bağımsız olarak zarara uğraması söz konusudur⁴⁹².

İnhisari lisans sözleşmesinde dava hakkı tanınmayan inhisari lisans alanların dava açma hakkı bulunmamaktadır. Bu sebeple basit lisans alanların tecavüz halinde dava açma haklarıyla ilgili belirtilenler, dava açma hakkı olmayan inhisari lisans alan için de geçerli kabul edilmelidir⁴⁹³.

II- Basit Lisans Sözleşmesinde

Basit lisans alanlar, üçüncü kişiler tarafından marka sahibinin markadan doğan hakkına tecavüz edilmesi durumunda, marka sahibinin 556 sayılı KHK çerçevesinde açma hakkına sahip olduğu davaları kendi adına açma hakkına sahip değildir⁴⁹⁴ (556 sayılı KHK m. 21/VI-son cümle).

⁴⁹¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 38; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 748.

⁴⁹² ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 254-255.

⁴⁹³ ÇİÇEKÇİ, s. 79

⁴⁹⁴ MKHKT m. 75'de basit lisans alanın ancak marka sahibinin izni ile kendi adına dava açabileceği yönünde hüküm bulunmaktadır. 556 sayılı KHK'daki basit lisans alan için öngörülen koşulların gerçekleşmesinden sonra dava açabilme imkânı, marka sahibinin izin vermesi hali dışında ortadan kaldırmıştır. Taslaktaki düzenleme gereği, marka hakkına tecavüz halinde marka sahibinin dava açmaması ve basit lisans alanına da dava açması için izin vermemesi halinde, basit lisans alanın elindeki imkân 3. kişilerin tecavüz teşkil eden fiillerini önleme yükümlülüğüne uygun hareket etmeyen lisans verenin sorumluluğuna gitmek olabilir. Zira, lisans sözleşmelerinde lisans verenin en önemli yükümlülüklerinden birisi de sözleşme süresince lisans alanın lisans konusundan istifadesini ve yararlanmasını sağlamaktır. Bu kapsamda lisans veren lisans alanı, yararlanma hakkına zarar verecek her duruma ve herkese karşı korumak durumundadır. Bu yükümlülüğün ihlali halinde, lisans alanı haklı sebebe dayanarak sözleşmeyi feshetme hakkının tanınması düşünülebilir. Diğer yandan aynı maddede, inhisari-basit lisans ayrımı yapmadan, lisans alanın, marka hakkına tecavüz nedeniyle uğradığı zararın giderilmesi amacıyla, lisans veren tarafından açılacak davaya katılmaya yetkili olduğu belirtilmiştir. Buradan çıkan sonuç, marka sahibini izni olması hali dışında, basit lisans alan kimsenin marka hakkına tecavüzden doğan zararlarını hakka tecavüz eden kimseden tazmin için lisans verenin dava açmasını beklemesi gerekmektedir. Ancak, zararların tazmini talep etmenin 3. bir kişinin (lisans veren) dava açma koşuluna bağlanması yerinde olmamıştır. ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 129, dn. 484.

Kural olarak dava açma hakkı bulunmayan basit lisans hakkı sahibinin, dava açma hakkını kazanabilmesi için, öncelikle marka hakkına tecavüzün engellenmesi için hukuki yollara başvurmasını, noterden yapacağı bir bildirim ile lisans verenden talep edecektir. Lisans verenin dava açmayacağını bildirmesi veya bildirimden itibaren 3 ay içinde dava açılmaması halinde lisans alan kendi adına dava açabilecektir. Bu şekilde dava açma hakkını kazanan lisans alan, dava açtığını lisans verene bildirmekle yükümlüdür. Aksi halde bildirimde bulunmaktan doğan zararın tazmini yükümlülüğü altına girer⁴⁹⁵ Ayrıca lisans alan, ciddi bir zarar tehlikesi karşısında ve söz konusu sürenin geçmesinden önce, ihtiyati tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir (556 sayılı KHK m. 21/VII).

Söz konusu hükümde geçen ihtiyati tedbirin esasları HUMK 101-113/A maddelerinde yer almıştır. Kanun koyucusu, Sınai Mülkiyet Hukuku'na ilişkin uyuşmazlıklarda genel ve özel kanun ilişkisini belirlemiştir. Söz konusu hükümlerde yer verilmeyen hususlarda, HUMK'un ilgili hükümleri uygulanacaktır⁴⁹⁶. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, ihtiyati tedbir türlerinin söz konusu düzenlemelerde sayılanlar ile sınırlı olmamasıdır. HUMK çerçevesinde diğer ihtiyati tedbir türleri de gündeme gelebilir⁴⁹⁷.

§ 2- MARKA HAKKINA TECAVÜZ

Tecavüz, kelime anlamı itibariyle “saldırı”, “ötesine geçme” veya “başkasının hakkına el uzatma” olarak tanımlanmıştır⁴⁹⁸. Bu açıdan bakıldığında, tecavüzün daha çok bir başkasının alanına girme şeklinde anlaşıldığı görülmekte ve tecavüz maddi alana yönelik yapılmış bir davranış olarak algılanmaktadır. Öğretide ise, tecavüz, tescilli bir markanın, sahibinin izni olmadan 556 sayılı KHK anlamında kullanılması veya o markayı taşıyan mal ve hizmetlerin, tecavüzün bilinmesine rağmen pazarlanması, stoklanması, satış için teklif edilmesi, ihracı, ithali ya da

⁴⁹⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 83; YÜKSEL/YÜKSEL-MERMÖD, s. 72.

⁴⁹⁶ Bkz. 556 sayılı KHK m. 78; 551 sayılı KHK m. 153; 554 sayılı KHK m. 65; 555 sayılı Coğ. İş. KHK m. 36

⁴⁹⁷ DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, İstanbul, 1999; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 125.

⁴⁹⁸ www.tdk.gov.tr (indirme tarihi: 02.12.2007).

tecavüzün bilinmesine rağmen o malların nereden sağlandığının bildirilmesinden kaçınılmasıdır⁴⁹⁹.

Marka hukukunda tecavüz kavramı taşınmaz mülkiyetinden farklı olarak maddi bir alana yapılan maddi bir davranış olarak değil, hukuki bir alana yönelik ve hukuken hatalı sayılan bir davranış olarak algılanmaktadır. Bu anlamda tecavüz, bir kimsenin sahibi bulunduğu hak alanına izinsiz girilmesini ifade eder ve bir haksız fiildir⁵⁰⁰.

Bir fiilin marka hakkına yönelik tecavüz kabul edilebilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre, her şeyden önce ortada tescil edilmiş bir markanın olması⁵⁰¹, bu markanın, marka sahibinin izni olmadan, yani yetkisiz olarak kullanılması, markanın korunmasını tanıyan bir ülkenin sınırları içerisinde gerçekleşmesi, markanın yetkisiz olarak kullanımının koruma süresinin içerisinde gerçekleştirilmiş olması, markanın 556 sayılı KHK m. 61’de tecavüz olarak nitelendirilen fiillerden herhangi birisiyle gerçekleştirilerek kullanılması gerekmektedir. Tecavüzün gerçekleşmesi için kusur gerekmemektedir⁵⁰².

Marka hakkına tecavüz sayılan haller 556 sayılı KHK’nın sekizinci kısmında m. 61’de belirtilmiştir. Anılan hüküm gereğince marka hakkına tecavüz sayılan fiiller farklı biçimde sınıflandırılabilir. Bu bağlamda öğretide tecavüzün gerçekleştiriliş biçimine göre doğrudan ve dolaylı tecavüz ayrımı yapıldığı gibi⁵⁰³ tecavüz fiilinin türüne göre de bir ayırım yapılmaktadır⁵⁰⁴.

Doğrudan tecavüz, başkasının yardımına ve teşvikine gereksinim olmaksızın fiilin vasıtasız olarak gerçekleşmesi halidir. 556 sayılı KHK m. 61/a-c bentlerinde düzenlenen haller bunlara ilişkindir. Bu hallere kural olarak, markanın taklidi veya iltibasının yanı sıra bu tür markaları taşıyan ürünleri belli koşullar

⁴⁹⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 6; ÖZEL’e göre 556 sayılı KHK’da hak sahibine tanınan münhasır yetkilerin, üçüncü kişiler tarafından izinsiz kullanımı tecavüz olarak değerlendirilmektedir. s. 177.

⁵⁰⁰ SARAÇ, Tahir, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Ankara, 2003.

⁵⁰¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 10; Aksi halde, şartlarında varlığı halinde, ancak haksız rekabet davası ikame edilebilir (TTK m. 56).

⁵⁰² SARAÇ, s. 151-152.

⁵⁰³ Bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 210.

⁵⁰⁴ Bkz. TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 7.

altında elinde bulundurmak da girer⁵⁰⁵. Buna karşılık dolaylı tecavüz, bir kimsenin tecavüz sayılan fiili bizzat kendisi gerçekleştirmemekle birlikte bir başka kimseyi bu fiili yapmaya teşvik veya yardım etmesi, taklit markayı taşıyan ürünün nereden veya nasıl edinildiğinin bildiriminden kaçınması hallerinde ortaya çıkmaktadır⁵⁰⁶.

§ 3- MARKA İHLALİ HALİNDEKİ TALEPLER

Bir markanın ihlal edilmesinin sonucu olarak hak sahiplerince ileri sürülebilen, kural olarak, usul hukuku açısından asli dava niteliğinde olan ancak aynı zamanda ihtiyati tedbir kararına da konu olabilen bir dizi talep söz konusudur. Bunun temelleri, 556 sayılı KHK m. 61/A ile m. 61 vd. de yer almaktadır. Lisans alanın dava açması ve koşulları m. 73'de belirtilmiştir. Bu çerçevede ayrıca, aleyhine dava açılmayacak kimseler (m. 69), özel hukuka ilişkin taleplerin zamanaşımı süresi (m. 79), marka hakkına tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava ve bu davanın şartları (m. 74) düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere marka hukuku, esas itibariyle haksız rekabet hukukunun bir dalı olarak ele alınmakta ve marka sahibinin, haksız rekabete ilişkin hükümler çerçevesinde de korunabileceği kabul edilmektedir. 556 sayılı KHK'nın amacı sadece tescilli markaların korunmasını sağlamak olduğundan⁵⁰⁷, markanın tescilsiz olması halinde koruma, ancak haksız rekabet hükümlerine göre istenebilecektir⁵⁰⁸.

556 sayılı KHK m. 62/1-a fıkrası gereğince ticari ilişki içinde bir marka ya da bir marka ile karıştırılma tehlikesi olan bir işareti kullanan ya da bir işaretin kullanılması yoluyla tanınmış bir markanın ayırt etme gücünü ya da itibarını sömüren kişiye karşı ihlal edici davranıştan kaçınılması hususunda bir talep hakkı vardır⁵⁰⁹.

⁵⁰⁵ ÖZEL, s. 179; SARAÇ, s. 164.

⁵⁰⁶ SARAÇ, s. 164; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 210.

⁵⁰⁷ TEKİNALP, Tescilsiz İşaretler, s. 467.

⁵⁰⁸ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 225; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 10.

⁵⁰⁹ ÖZEL, s. 185.

I- İleri Sürülebilecek Talepler

1- İhtiyati Tedbir ve Gümrükte El Koyma

556 sayılı KHK m. 76 uyarınca, marka hakkına tecavüz olunması ya da tecavüz konusunda ciddi ve etkin çalışmalar yapılması halinde açılacak (veya açılmış) davanın etkinliğini sağlamak üzere ihtiyati tedbir⁵¹⁰ kararı verilmesi istenebilir. Bu kararın verilmesini, marka hakkına tecavüz nedeniyle dava açmış ya da açacak olan kişiler isteyebilir. Tecavüz nedeniyle dava açmaya ise, ilk planda marka sahibi yetkilidir⁵¹¹.

Marka hakkına tecavüz halinde inhisari lisans alan kişiye, lisans sözleşmesinde aksi kararlaştırılmış olmadıkça, 556 sayılı KHK'da öngörülen davaları kendi adına açma imkânı tanınmış olduğundan (m.21/VI ve 73/1), bu kişi de, ihtiyati tedbir kararı verilmesi için mahkemeye başvurabilir. Basit lisans alan ise, ancak, ciddi bir zarar tehlikesi karşısında, lisans verenin dava açması için gereken 3 aylık süreyi beklemeksizin, ihtiyati tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir (556 sayılı KHK m. 21/VII-c. 3). Böylelikle lisans alanın, lisans verenin davayı geç açması ya da hiç açmaması nedeniyle uğrayacağı zararı aza indirmesi ya da engellemesi için olanak sağlanmış olmaktadır⁵¹².

Öğretide⁵¹³, 556 sayılı KHK m. 21/VII hükmünde dava hakkından mahrum olan lisans alanın mahkemeden ihtiyati tedbir isteminde bulunurken 3 aylık sürenin geçirilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir ve fakat lisans alanın ihtiyati tedbir isteminde bulunabilmesi için bildirim yapılmasının gerekli olup olmadığından söz edilmediği, bu haliyle her ne kadar hükmün lafzından lisans alanın dava hakkına kavuşabilmesi için bildirimde bulunması ve üç ayın geçmesi olmak üzere iki koşulu, ihtiyati tedbir bakımından ise süre koşulunun bertaraf edilerek, sadece bildirimde bulunma koşulunu yerine getirmesi gerektiği yönünde yorumlanabilirse de, bazı

⁵¹⁰ İhtiyati tedbir, kesin hükme kadar devam eden yargılama boyunca davacı veya davalının dava konusuna ilişkin olarak hukuki durumlarında meydana gelebilecek zararlara karşı öngörülmuş, geçici nitelikte geniş veya sınırlı olabilen hukuki korumadır. PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara, 2006, s. 619.

⁵¹¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 226.

⁵¹² ÇİÇEKÇİ, s. 83.

⁵¹³ YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 750.

durumlarda lisans alanın acilen ihtiyati tedbir isteminde bulunması ve bu yolla zarara sebebiyet verecek fiilleri önlemesi gerekeceği ve lisans alanın bu konuda bildirim yapmasının beklenmesinin gecikmeye yol açacağından kanun koyucunun tecavüze karşı marka sahibini ve ilgilileri koruma amacıyla bu hükmü sevk ettiği için, ihtiyati tedbir kararının verilebilmesi için, lisans alanın bildirimde bulunması koşulunun aranmaması gerektiği savunulmaktadır.

Diğer yandan, ihtiyati tedbirin hukuki etkisini sürdürebilmesi için, tamamlayıcı işlemlerin yapılması ve yasal süre içinde bir davanın açılması gerekmektedir. Hukukumuzda ihtiyati tedbir kararının alınmasından sonra, HUMK m. 109 gereğince on gün içinde esas hakkında dava açılması gerekmektedir. Oysa ki, basit lisans alanın kendi adına dava açabilmesi için, 556 sayılı KHK m. 21/VII gereği lisans verene yapılmış bildirim tarihinden itibaren üç ayın geçmesi ve bu süre içinde dava açılmamış olması gerekmektedir. Hal böyle iken, lisans alan tarafından alınan ihtiyati tedbirden itibaren on gün içinde esas hakkında dava açılmaması söz konusu olabilmekte ve ihtiyati tedbir ortadan kalkabilmektedir⁵¹⁴.

Diğer taraftan, 556 sayılı KHK m. 79/I uyarınca hak sahibinin yetkilerine tecavüz oluşturması nedeniyle cezayı gerektiren taklit markalı mallara, ithalât veya ihracat sırasında hak sahibinin talebi üzerine gümrük idareleri tarafından ihtiyati tedbir niteliğinde el konulabilir. Böylece taklit markalı malların uluslararası ticaretinin, bu malların iç ya da dış piyasada dağıtımına başlamadan önlenmesine olanak sağlanmış olmaktadır. Söz konusu düzenlemede öngörülen gümrük idareleri tarafından el koyma, sadece ithalât veya ihracat sırasında söz konusu olur. 556 sayılı KHK m. 79/I'de yer alan açık hüküm karşısında taklit markayı taşıyan mallara transit geçişleri sırasında el konamayacaktır⁵¹⁵.

⁵¹⁴ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 226-227; YASAMAN/ALTAY, KHK Şerhi, s. 750; OYTAÇ'a göre; günümüzün elektronik iletişim olanaklarını da göz önüne alarak, tedbir sonrasında lisans alanın yapacağı bildirim üzerine lisans verenden lisans alana cevap verme süresinin on güne (veya daha kısa bir süreye) indirilmesi, böylece, olumlu cevap elde edemeyen basit lisans alanın da bu durumda dava açabilmesinin sağlanması uygun olacaktır. s. 221, 332.

⁵¹⁵ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 227-230; Maddede bahsi geçen hak sahibi kişi, markayı kullanmaya yetkili bir kişi ya da bunların temsilcisi de olabilir. Bu nedenle, lisans sözleşmesi inhisari nitelikte olmasa bile, lisans alan da, bir hak sahibi olarak, taklit markalı malların ithalât ya da ihracatı sırasında gümrük işlemlerinin durdurulmasını talep edebilir.

2- Hukuk Davaları

A- Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi Davası

Marka sahibi marka hakkına tecavüz fiillerinin durdurulmasını talep edebilir. Durdurma davası devam etmekte olan bir tecavüze son vermek amacıyla açılan bir eda davasıdır. Bu talebin ileri sürülebilmesi için tecavüzde bulunanın kusuru ve zararın varlığı aranmaz⁵¹⁶. Önleme davası ise, bir tecavüz tehlikesinin (ihtimalinin) varlığı halinde açılabilir. 556 sayılı KHK'da tecavüzün durdurulmasından bahsedilmiş olmasına karşılık tecavüzün önlenmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum önleme davasının açılmayacağı anlamına gelmemektedir. Tecavüzün önlenmesi davası tecavüz teşkil eden fiilin işleneceği veya daha önce tecavüz fiili işlenmişse tekrarlanma tehlikesinin bulunduğu durumlarda açılabilir⁵¹⁷.

B- Tecavüzün Tespiti Davası

Tespit davası, bir hukuk ilişkisinin müspet ya da menfi surette mevcut olup olmadığının saptanması amacıyla açılan davadır⁵¹⁸. Fiilin tecavüz olup olmadığının tespiti davasına 554 sayılı KHK ile 555 sayılı KHK'da yer verilmiş olmasına rağmen 556 sayılı KHK'da bu dava türü düzenlenmemiştir. Bu durumda tespit davası TTK m. 58/I-a hükmüne dayanarak ikame edilebilir. Gerektiğinde haksız rekabet hükümlerine başvurulması genellikle kabul edilen bir çözümdür⁵¹⁹. Bu dava ile etkileri hâlâ sürmekte olan davranışın hukuka aykırılığının saptanması amaçlanmaktadır. Bu davada da bir kusur aranmadığı gibi, bir zarar ortaya çıkmış olması da aranmaz⁵²⁰.

C- Tecavüzün Giderilmesi Davası

Tecavüzün giderilmesi davası, tecavüzün sonuçlarını ortadan kaldırmak için açılan bir dava türüdür. Bu dava ile tecavüzün sonucu olan maddi durumun

⁵¹⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 22; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 234.

⁵¹⁷ FİLİZ, s. 89.

⁵¹⁸ KURU, Baki, Tespit Davaları, Ankara, 1963, s. 21-22.

⁵¹⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 28.

⁵²⁰ ÖZEL, s. 187.

ortadan kaldırılması, bir başka ifade ile tecavüz fiilinden önceki durumun temin edilmesi amaçlanır. Tecavüzün giderilmesi davası, tecavüzün durdurulması davasının bir uzantısı ve tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir. Tecavüzün giderilmesi davasının açılabilmesi için kusur gerekli değildir⁵²¹.

Tecavüzün giderilmesi davasının açılabilmesi için tecavüzün bazı sonuçlar doğurmuş olması gerekir. Örneğin, haksız işareti taşıyan malların üretilmiş, ticaret mevkiine konulmuş, sergide teşhir edilmeye başlanmış, fuara kabul edilmiş, paketlenmiş olması gibi. Tecavüzün giderilmesi davasının durdurma ve önleme davasından farkı, birincisinin, doğmuş bulunan sonuçları ortadan kaldırmaya, silmeye, bertaraf etmeye yönelik olmasına karşılık, ikincisinin, tecavüzün durdurulmasını ve tehlike aşamasında da men edilmesini sağlamasıdır. Örneğin, bir fuarda markanın aynı olan işareti taşıyan malların sergilenmesine mani olunması tecavüzün önlenmesi, sergilenmekte olan malların sergiden çıkarılması tecavüzün durdurulması ve bu işaretin fuar katalogunda yer alması halinde ilgili sayfalarda işaretin üstünün ve işarete ilişkin açıklamaların kapatılması tecavüzün giderilmesidir⁵²².

D- Delillerin Tespiti⁵²³

Delil tespiti, ileride açılacak veya açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin bazı şartlar altında zamanından önce toplanıp güvence altına alınmasını sağlamak için kabul edilmiş bir müessesedir. Delil tespiti bir dava olmayıp delillerin korunması hakkında verilmiş olan bir ihtiyati tedbir niteliğindedir. Bu yönüyle delil tespiti, geçici hukuki koruma olarak ihtiyati tedbire benzetilebilir. Ancak ihtiyati tedbirde dava konusu olan bir malın veya hakkın emniyet altına alınması için genellikle o mal veya hak üzerine tedbir konurken; delil tespitinde, davanın karara bağlanmasında ispat faaliyetine yardımcı olan delillerin korunmasını sağlamak, kaybolmasını önlemek için tedbir alınmaktadır. Bu yönüyle delil tespiti de ihtiyati

⁵²¹ FİLİZ, s. 89.

⁵²² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 30.

⁵²³ 22.6.2004 Tarih ve 5194 Sayılı Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m.18 ile 556 sayılı KHK m. 75'in madde başlığı olan "Delillerin Tespiti Davası", "Delillerin Tespiti" olarak değiştirilmiştir.

tedbir ve ihtiyati haciz gibi, yargılamayla ilişkili olarak ortaya çıkan tehlike için öngörülmüş olup belirli bir korumayı sağlamaya yönelmiştir⁵²⁴.

Delil tespiti, ayrı bir dava olmayıp aksine açılacak veya açılmış olan davaya ilişkin bir işlemdir. Ayrıca delil tespiti yalnız başına bir dava konusu da olamaz. Çünkü delil tespitinin konusu maddi vakalar olması ve maddi vakaların da yalnız başına tespit davasına konu olması mümkün değildir. Bu yönüyle tespit davası ile de karıştırılmamalıdır. Tespit davası, başlı başına bir dava iken; delil tespiti, bir dava içinde kullanılacak delillerin tespiti için başvuru bir yoldur. Ayrıca, tespit davasının konusu, bir dava olarak hukuki ilişkiler olmasına karşın delil tespiti dava içinde kullanılacak delillere ilişkindir⁵²⁵.

Öğretide, daha önceleri, her ne kadar 556 sayılı KHK m. 75 hükmünün fikri mülkiyete ilişkin diğer düzenlemelerle birlikte⁵²⁶ HUMK m. 368 vd. da düzenlenen delil tespitinden farklı, yeni bir davayı Türk Hukukuna getirdiğinden söz edilmiş⁵²⁷, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de, 556 sayılı KHK m. 75'in marka sahibinin m. 61'de sayılan fiillerin markasına tecavüz oluşturduğunun tespitini müstakil bir tespit davası ile isteyebilmesine olanak sağladığını belirterek 556 sayılı KHK ile yapılan düzenlemenin, TTK m. 58/I-a ve 5846 sayılı Kanun m. 15/III'e paralel biçimde bir tespit davası açılması demek olduğunu ifade etmişse⁵²⁸ de, 22.6.2004 Tarih ve 5194 sayılı Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 18 ile 556 sayılı KHK m. 75'in madde başlığı olan "Delillerin Tespiti Davası"nın "Delillerin Tespiti" olarak değiştirilmiş⁵²⁹ olması karşısında yukarıdaki görüşlerin geçerliliğini yitirdiği kabul edilmelidir. Gerçekten de bu düzenlemeyle 556 sayılı KHK m. 75 hükmünün HUMK, m. 368'deki delil tespiti ile paralel biçimde düzenlemiş yasa hükümleri olduğu görülmektedir.

⁵²⁴ KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt IV, İstanbul, 2001, s. 4426; PEKCANİTEZ/ATALAY/ ÖZEKES, s. 631.

⁵²⁵ KURU, Hukuk Muhakemeleri, Cilt IV, s. 4427; PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 632.

⁵²⁶ Bkz. 551 sayılı KHK m. 150; 554 sayılı KHK m. 62; 555 sayılı KHK m. 33.

⁵²⁷ ÖZEL, s. 187; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 21; OYTAÇ, s. 334.

⁵²⁸ 30.01.1997 tarih ve 1996/8836 E, 1997/424 K sayılı karar (yayınlanmamıştır). 11. H.D., bu çerçevede, 556 sayılı KHK m. 75 ile kabul edilen davanın esasa ilişkin bir dava olduğunu ve verilecek kararın da, kabili itiraz değil temyizi kabil bir karar niteliğinde olduğunu belirtmiştir.; Konuya ilişkin açıklama için bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 232.

⁵²⁹ 551 sayılı KHK m. 150; 554 sayılı KHK m. 62; 555 sayılı KHK m. 33'üm madde başlıkları olan "Delillerin Tespiti Davası" da "Delillerin Tespiti" olarak değiştirilmiştir.

E- Tazminat Davaları

556 sayılı KHK m. 62/I-b hükmü ile gerekli koşulların gerçekleşmesi halinde maddi ve manevi tazminat davalarının açılabilmesi belirtilmiştir. Buna göre marka hakkına tecavüz halinde uğranılan zararın gidermesi istenebilir. Bu uğranılan zararın niteliğine göre değişmek üzere maddi tazminat davası olabileceği gibi, manevi tazminat davası dahi olabilir. Bu bağlamda tazminata ilişkin sorumluluğun temelleri diğer fikri mülkiyet haklarında olduğu gibi haksız fiil hükümlerine (BK m. 41 vd.) dayanmaktadır⁵³⁰.

Bazı koşullarla kendi adına dava açma hakkı bulunan lisans alanın, tazminat davası açma hakkı da bulunmaktadır. Bu bakımdan lisans alanın tazminat davası açma hakkına sahip olması nedeniyle, 556 sayılı KHK m. 66/I kapsamında sadece marka sahibinin zararından bahsedilmesi hatalı bulunmakta ve maddede tazminat davası açmaya yetkili kişiden bahsedilmesinin daha isabetli olacağı belirtilmektedir⁵³¹.

a- Tazminat Talebinin Şartları

aa- Haksız Fiile İlişkin Koşulların Gerçekleşmesi

Tazminat talebinin kabul edilmesi, hukuka aykırılık oluşturan tecavüz nedeniyle bir zararın doğması ve failin kusuruna⁵³² bağlıdır. Haksız fiilin unsurlarını oluşturan, hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve illiyet bağının varlığı marka ihlalden kaynaklanan tazminat taleplerinin de temelini oluşturur⁵³³. Buna bağlı olarak üzerinde durulması gereken husus zarar kavramıdır.

⁵³⁰ ÖZEL, s. 188.

⁵³¹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 244; Nitekim 556 sayılı KHK'nın "Yoksun Kalınan Kazancın Artırımı" başlıklı 67. maddesinde "marka üzerinde tasarruf yetkisi bulunan kişi" ifadesi kullanılmıştır.

⁵³² 556 sayılı KHK m. 64/I'de belirtilen kişilerin davranışlarından dolayı kusursuz sorumlu tutulacakları yolundaki görüş için bkz. TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 37; Aksi yönde görüş için bkz. ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 241 vd.

⁵³³ BERKHAN, s. 70.

bb- Zarar

Zarar, bir mal varlığının değerinde, o mal varlığına sahip olanın istemi olmaksızın oluşan noksanlıktır. Zararın mal varlığına ilişkin olması durumunda maddi, kişiliğe ilişkin olması halinde ise manevi zarardan söz edilir⁵³⁴. Marka hakkına tecavüz dolayısıyla ortaya çıkan fiili zararın kapsamı içine klasik kayıplar ve her türlü giderlerin yanı sıra, müşterilerinin şaşırtılmasından ve tereddüde düşürülmesinden doğan zararlar da girer. Ayrıca markanın piyasada oluşan güven ve saygınlığını zedeleyecek, onun itibarını kayba uğratacak durumlar da tazmin edilmesi gereken zararlar olarak 556 sayılı KHK m. 68'de ayrıca düzenlenmiştir⁵³⁵.

556 sayılı KHKm. 66 gereğince, marka sahibinin uğradığı zarar, fiili kaybın yanında yoksun kalınan kazancı da kapsamaktadır. Yoksun kalınan kazanç malvarlığında herhangi bir eksilme meydana gelmemekle beraber, zararlı olayın malvarlığının artmasına engel olması sonucunda oluşan kâr kaybından ibarettir⁵³⁶. KHK m. 66/II esasınca, yoksun kalınan kazanç, zarar gören marka sahibinin seçimine bağlı olarak çeşitli hesaplama yöntemleri ile belirlenmektedir⁵³⁷.

Tazminat davasının lisans alan tarafından açıldığı ve lisansın, inhisari lisans olduğu hallerde, marka sahibi kendi kullanım hakkını saklı tutmadıkça markayı kendisi de kullanmamakta, keza başkaca lisanslar verememektedir (556 sayılı KHK m. 21/II). Böyle bir durumda, kendi adına dava açma hakkına sahip inhisari lisans alanın talep edebileceği tazminat miktarı, marka sahibinin isteyebileceği tazminat miktarına denk olacaktır. Ancak bu tazminatın tayininde, verilen inhisari lisansın belli bir bölge ile sınırlandırılmış olup olmadığına da dikkat etmek gerekmektedir⁵³⁸.

⁵³⁴ MERAN, s. 240; ÖZEL, s. 189.

⁵³⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 42; ÖZEL, s. 189.

⁵³⁶ TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, Cilt I, s. 284 .

⁵³⁷ ÇİÇEKÇİ, s. 88.

⁵³⁸ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 246; Yazara göre, marka lisansı sözleşmesi inhisari nitelikte olmasına rağmen, lisans alana kendi adına dava açma hakkı tanımamaktaysa ya da lisans sözleşmesi basit lisans ise, 556 sayılı KHK m. 21/VII'de belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde lisans alan tarafından açılacak tazminat davasında, tazminat davasının sebepsiz zenginleşmeye yol açmaması için, lisans alan sadece kendi uğradığı zararın tazminini istemelidir.

Yoksun kalınan kazancın hesaplanmasında özellikle markanın ekonomik önemi, marka hakkına tecavüz edildiği anda geçerlilik süresi ve tecavüz sırasında markaya ilişkin lisansların sayısı ve çeşidi gibi etkenler göz önünde tutulmalıdır (556 sayılı KHK m. 66/III). Lisans alan tarafından tazminat talep edilmesi halinde, m. 66'da belirtilen unsurların yanı sıra, lisans sözleşmesinin süresi, marka üzerinde başkaca lisans sözleşmesinin tesis edilip edilmediği ve eğer başkalarına lisans verildiyse bu lisans sözleşmelerinin süresi de dikkate alınmalıdır⁵³⁹.

b- Tazminat Çeşitleri

556 sayılı KHK'da maddi tazminat, manevi tazminat ve itibar tazminatı olmak üzere üç tür tazminat talebine yer verildiği görülmektedir. Maddi ve manevi tazminat talebi 556 sayılı KHK m. 62/I-b'de itibar tazminatı ise m. 68'de düzenlenmiştir.

3- Ceza Davaları

556 sayılı KHK m. 61/A'da cezalandırılacak fiillerin neler olduğuna ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bu madde 5194 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramış, ceza miktarları artmıştır. Kanunda sayılan kısaca marka hakkına tecavüz teşkil eden fiiller olarak nitelendirebileceğimiz suçlara (kategorisine göre) bir yıldan başlayan dört yıla varan hapis cezaları ile ondört milyar Türk Lirasından başlayan kırkaltı milyar Türk Lirasına varan ağır para cezasına⁵⁴⁰ ya da her ikisine birlikte hükmedilebilmektedir. Ayrıca maddede, bir yıldan az olmamak üzere işyerinin kapatılması ve aynı süre ile ticaretten men cezası da öngörülmüştür⁵⁴¹.

556 sayılı KHK m. 61/A'da belirtilen suçlardan dolayı kovuşturma yapılması şikâyet şartına bağlanmıştır. Şikâyetçi, marka korunmasından doğan hakları tecavüze uğrayan kişidir. Bu bağlamda dava açma hakkı olan lisans alanın da şikâyet hakkı vardır. Bununla beraber lisans sahiplerinin şikâyet hakkı, marka hakkı sahibinin şikâyet hakkına nazaran daha dar kapsamlıdır. Hak sahipleri, tüm

⁵³⁹ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 246.

⁵⁴⁰ 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 45 vd. gereğince ağır para cezasının yerine "adli para cezası" öngörülmektedir.

⁵⁴¹ BERKHAN, s. 71.

suçlarda şikâyet hakkına sahip iken lisans alanın şikâyet hakkı, lisans sözleşmesinin kapsamıyla sınırlıdır⁵⁴².

Şikâyete tabi suçlarda şikâyet hakkının belli bir süre içinde kullanılması gerekmektedir⁵⁴³. Kural olarak şikâyete tabi suçlarda şikâyet süresi altı aydır (5237 sayılı m. 73/I). Ancak bu süre, sınai mülkiyet suçlarında iki yıl olarak tayin edilmiştir⁵⁴⁴. Şikâyet süresinin bu şekilde uzun tayin edilmesi bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. İki yıllık süre, şikâyet hakkı sahibine daha uzun bir süre tanımak düşüncesiyle açıklanamaz. Ancak bu kadar uzun bir sürenin üçüncü kişilerin hukuksal güvenliklerini ciddi bir şekilde tehlikeye düşürdüğü muhakkaktır. Ayrıca bu sürenin, şikâyet hakkının kötüye kullanılmasına ve bu hakkın bir tehdit aracı olarak bireylere yöneltmesine olanak tanıdığını söylemek de mümkündür⁵⁴⁵.

II- Zamanaşımı

Marka hukukundan kaynaklanan özel hukuka ilişkin talepler fiilin ve failin öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve her halükarda on yıl sonrasında zamanaşımına uğrar (556 sayılı KHK m. 70; BK m. 60). Buna karşılık fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi ve suça ilişkin zamanaşımı süresinin daha uzun olması halinde hukuk davasına da bu zamanaşımı süresi uygulanır. Tecavüzün durdurulması (men'i) talebi ise zamanaşımına uğramaz, çünkü tecavüz devam ettiği sürece zamanaşımı işlemez⁵⁴⁶.

Aynı kuralın 556 sayılı KHK m. 62/1-b hükmünde düzenlenen “tecavüzün giderilmesi” ve aynı 62/1-c hükmünde düzenlenen “tecavüz konu malların üretim araçlarına el koyulması talebine” de uygulanması gerektiği, yani

⁵⁴² AYDIN, Hüseyin, Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar, Ankara, 2003, s. 50; Nitekim Yargıtay’ın konuya ilişkin bir kararında marka hakkı sahibinin lisans sözleşmesinde lisans alana dava ve şikâyet hakkı vermemesi cihetiyle, lisans alan vekilinin temyiz talebinin reddine hükmetmiştir. Bkz. 11. H.D. 25.11.2002 tarih, 2002/14904 E., 2002/1719 K. sayılı kararı.

⁵⁴³ Yargıtay’ın, hükümden sonra müdahil vekilinin sanık hakkındaki şikâyetten vazgeçmesi ve atılı suçun takibi şikâyete bağlı suçlardan olması nedeniyle sanığın hukuki durumunun tayini için vermiş olduğu bozma kararı ile ilgili bkz. Yargıtay 11. H.D. 09.10.2002 tarih, 2002/14408 E., 2002/13601 K. sayılı kararı.

⁵⁴⁴ Bkz. 551 sayılı KHK m. 73/A-3; 554 sayılı KHK m. 48/A-3; 555 sayılı KHK m. 24/A-3; 556 sayılı KHK m. 61/A-3.

⁵⁴⁵ AYDIN, s. 52-53.

⁵⁴⁶ ÖZEL, s. 191; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 256-258; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 30. N. 114-116.

zamanaşımı süresinin tecavüzün sona ermesi anından başlaması gerektiği kabul edilmektedir⁵⁴⁷.

Kural olarak zamanaşımı süresi tecavüz fiilinin sona ermesi anında başlar. Buna karşılık tecavüz dolayısıyla oluşan tazminat ve el konulan ürünler üzerinde mülkiyet hakkı tanınması taleplerinde zamanaşımının başlangıcı öğrenme anıdır⁵⁴⁸.

III- Görevli ve Yetkili Mahkeme

556 sayılı KHK'da öngörülen bütün davalarda görevli mahkeme, Adalet Bakanlığınca kurulacak ihtisas mahkemeleridir. Asliye Ticaret ve Asliye Ceza Mahkemelerinin hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceği ve bu mahkemelerin yargı çevresi, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenir⁵⁴⁹ (556 sayılı KHK m. 71/I).

Fikri mülkiyet hakkı sahibi tarafından üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının yerleşim yeri, suçun işlendiği ya da tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yer mahkemesidir. Üçüncü kişiler tarafından marka başvurusu veya marka sahibi aleyhine açılacak yerlerdeki yetkili mahkeme, davalının yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki mahkemedir. Bunların yanı sıra birden fazla mahkeme yetkili olduğu durumda yetkili mahkemenin ilk davanın açıldığı mahkeme olduğu belirtilmiştir⁵⁵⁰ (556 sayılı KHK m. 63).

Ceza davalarıyla ilgili olarak ise, marka hakkına ilişkin suçlar için özel bir yetki kuralı öngörülmemiştir. Bu nedenle 5271 sayılı CMK m. 12 vd. maddelerinde belirtilen genel yetki kuralları marka hakkına ilişkin suçlar için de geçerli olacaktır⁵⁵¹.

⁵⁴⁷ SARAÇ, s. 321.

⁵⁴⁸ FİLİZ, s. 94.

⁵⁴⁹ AYDIN, 53.

⁵⁵⁰ ÖZEL, s. 192; Davacının Türkiye'de ikamet etmemesi halinde sicilde kayıtlı vekilin işyerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekillik kaydı silinmiş ise, TPE'nin merkezinin bulunduğu (Ankara) yerdeki mahkemedir.

⁵⁵¹ AYDIN, s. 54.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

§ 1- SÖZLEŞMENİN SONA ERME SEBEPLERİ

Marka lisansı sözleşmesi, sözleşmenin taraflarının edimlerini belirli bir süre boyunca yerine getirmesini gerektiren bir sözleşmedir. Ancak sözleşmenin tarafları, bu süre içinde belirli şartların gerçekleşmesi halinde sözleşmenin sona ermesi konusunda anlaşmaya varmış olabilirler. Bunların dışından sözleşmenin kendisinden kaynaklanan veya tarafların iradeleri dışında gerçekleşen sebeplerle de sözleşme sona erebilir.

I- Sürenin Sona Ermesi

1- Marka Hakkının Sona Ermesi

Marka lisansı sözleşmesinin konusunu marka hakkı oluşturur. Marka hakkının sona ermesiyle marka lisansı sözleşmesi de konusuz kalacak ve sona erecektir. Marka hakkı marka sahibinin rızası ile sona erebileceği gibi rızası hilafına da sona erebilir. Marka hakkından vazgeçme ve koruma süresinin sona ermesine rağmen markanın yenilenmemesi hallerinde marka hakkı, marka sahibinin rızası ile sona ermektedir. Bununla beraber, markanın hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde ise marka hakkı, marka sahibinin rızası hilafına sona ermektedir. Bu sebeple belirtilen hallerde hem marka hakkı, hem de markanın konu olduğu lisans sözleşmesi sona ermektedir⁵⁵².

2- Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

Lisans sözleşmesi, süresiz olarak yapılabileceği gibi belli bir süre ile sınırlı olacak şekilde yapılması da mümkündür. Lisans sözleşmesinin belli bir süre

⁵⁵² ÜNAL, s. 208; ÖZEL, s. 131-135; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 94; MERAN, s. 186.

için yapılabilmesi, süre kaydına sözleşmede açıkça yer verilmesine bağlıdır. Lisansın lisans alan tarafından kullanılması için tarafların belirli bir süre koymaları halinde “sürelî lisans”dan söz edilir. Bu halde, diğer sözleşmelerde olduğu üzere, bu sürenin dolması ile sözleşme kendiliğinden sona erecektir⁵⁵³.

Sözleşmede herhangi bir süre kaydına yer verilmemesi halinde kural olarak sözleşmenin süresiz olarak yapıldığı kabul edilir. Bu durumda genel yorum koşullarına başvurularda tarafların olası iradelerinden hareketle sürenin tespitine çalışılır⁵⁵⁴. Örneğin, lisans alanın markayı lisans bedelinin belli bir miktara ulaştığı ana kadar serbestçe kullanabileceği kararlaştırılan bir sözleşmenin, lisans bedeli belli bir meblağa ulaşıncaya kadar geçen süre için yapılmış sayılır⁵⁵⁵.

Diğer taraftan tarafların açıkça belirledikleri ya da olası iradelerinden yola çıkarak tespit edilen bir sürenin bulunmaması halinde, lisans sözleşmesinin lisans konusu hakkın koruma süresi için yapıldığı kabul edilmektedir⁵⁵⁶. Zira koruma süresinin sona ermesi ile lisans sözleşmesi, var olmayan bir hakka dayanan sözleşme haline gelecektir⁵⁵⁷. Nitekim patent lisansı sözleşmesinin, patentler için koruma süresi olarak öngörölmüş olan yirmi yıl (551 sayılı KHK m. 72/1) için yapıldığı kabul edilmektedir⁵⁵⁸.

Bununla beraber bu görüş marka lisansı sözleşmeleri için kabul edilmemektedir. Zira marka hakkı için, patent hakkında olduğu gibi, belirlenmiş bir maksimum koruma süresi olmadığı gibi koruma süresi sona eren markanın kolayca yenilenmesi mümkündür. Ayrıca lisans verenin, markanın kullanımını sağlama ve lisans sözleşmesi süresince bu kullanımı devam ettirme borcu olduğu için lisans veren, markanın yenilenmesini sağlamalıdır. Bu sebeple de kaydı belirtilmeden

⁵⁵³ ÜNAL, s. 208; BAŞ, Teknik Bilgi, s. 128; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 132; ÖZEL, s. 194; ORTAN, s. 292; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 93; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 127; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 129; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 169; MERAN, s. 186; TÜYSÜZ, s. 119.

⁵⁵⁴ ÖZEL, s. 194; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 127; ORTAN, s. 292-293; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 169.

⁵⁵⁵ ORTAN, s. 293.

⁵⁵⁶ ÖZEL, s. 194; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 127; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 129; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 197, ORTAN, s. 293.

⁵⁵⁷ AYİTER, İhtira Hukuku, s. 129; ORTAN, s. 293.

⁵⁵⁸ ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 197; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 127.

yapılan marka lisansı sözleşmelerinin markanın koruma süresi için yapıldığı söylenemez⁵⁵⁹.

Öğretide bir görüş, lisans sözleşmelerinde sürenin belirlenmemiş olması ya da çok uzunca bir sürenin belirlenmiş olması halinde MK m. 23 uyarınca, kişinin ölçüsüz bir risk altına girmesi sebebiyle ekonomik özgürlüğünün kısıtlanmış olabileceğini beyan etme hakkının tanınmasının yerinde olacağını ileri sürmektedir. Bu durumda, sözleşmenin süresiz sözleşmeye dönüşmüş olduğu kabul edilerek sürekli borç ilişkilerinde olduğu gibi olağan fesih yolu ile sözleşmenin sona erdirilebileceği belirtilmektedir⁵⁶⁰.

Ayrıca, alt lisans sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasında sıkı bir bağlantının varlığı kabul edildiğinden marka lisansı sözleşmesinin herhangi bir nedenle sona ermesi ve geçersiz olması halinde, alt lisans sözleşmesi de sona erecektir. Bu sebeple, lisans sözleşmesinin gerek lisans sözleşmesinde belirtilen sürenin dolması ve gerekse markanın koruma hakkının sona ermesi nedeni ile sona ermesi halinde, alt lisans sözleşmesi de sona erecektir⁵⁶¹.

II- Fesih Yoluyla Sona Erme

Ani edimli borç ilişkisine yabancı bir kavram olan fesih, sürekli borç ilişkilerinde, sözleşme taraflarından birinin ilişkinin kurulduğu zaman var olmayan bir sebebe dayanarak kullanacağı bozucu nitelikte bir beyan ile sözleşmenin ileriye etkili olarak sona ermesini ifade eder. Fesih beyanının hüküm ve sonuç doğurabilmesi için karşı tarafa ulaşması gerekmektedir; ancak karşı tarafın kabulüne ihtiyaç göstermeyen tek taraflı bir hukuki işlemdir⁵⁶².

⁵⁵⁹ ÜNAL, s. 209-210; ÖZEL, s. 194; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 127; ARKAN, Marka Hukuku, Cilt II, s. 197.

⁵⁶⁰ OKTAY, Saibe, Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni, İÜHFİM, Prof. Dr. Türkan Rado'ya Armağan Sayısı, Cilt: LV, Sayı: 3, 1997, s. 227; SELİÇİ, Özer, Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul, 1977, s. 139.

⁵⁶¹ ORTAN, s. 293; EKE, s. 77-78; ÇİÇEKÇİ, s. 101.

⁵⁶² SELİÇİ, s. 132 vd.; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 135; ÖZEL, s. 198.

1- Olağan Fesih Yolu

Olağan fesih, taraflardan birinin, sürekli bir borç ilişkisini herhangi bir sebep göstermeden ileriye yönelik olarak sona erdirmesidir. Marka lisansı sözleşmesi de sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme olduğu için olağan fesih yolu ile sona erdirilebilir. Sözleşme, fesih ihbarının karşı tarafa varması ile değil, varmasından itibaren belirli fesih önelinin dolması ile sona erer. Yasal olarak düzenlenen fesih hakkı, ancak lisans sözleşmesinin belirsiz süreli (süresiz) olarak yapılması hallerinde söz konusu olmaktadır. Kanun koyucu süresiz sözleşme taraflarının, sonsuza dek sözleşme ile bağlı kalmasını önlemek amacıyla herhangi bir ifa güçlüğü ya da borç ihlali olmamasına rağmen taraflara bu şekilde bir fesih hakkı tanımıştır. Ayrıca belirsiz süreli ve sürekli borç doğuran sözleşmelerde, tarafların sözleşmeyi olağan fesih yoluyla sona erdirmeye hakları ellerinden alınamaz. Hatta tarafların olağan fesih hakkı olmadığı yönünde bir kayıt sözleşmeye konamaz⁵⁶³.

Belirli süreli sözleşmeler ise, kanunda düzenlenen olağan fesih hakkı kapsamında olmamakla birlikte tarafların uygun bir fesih hakkı konusunda anlaşarak bunu sözleşmede açıkça belirtmeleri halinde olağan fesih hakkı burada da söz konusu olacaktır⁵⁶⁴.

Belirsiz süreli lisans sözleşmelerinde olağan fesih hakkının nasıl kullanılacağı konusunda herhangi bir kayıt bulunmaması durumunda, fesih süresi ve (eğer gerekliyse) fesih zamanının (döneminin) nasıl tayin edileceği hususu büyük önem arz etmektedir.

Bu durumda fesih süresinin saptanmasında, BK m. 536/I'de adi şirket için öngörülen 6 aylık süreden ve yine belirsiz süreli hasılat kirası sözleşmesinin feshi için BKm. 285'te taraflar için öngörülmüş olan en az 6 aylık ihbar müddetinden marka lisansı sözleşmesi için de faydalanılabileceği, ayrıca, fesih süresinin adi ortaklık için BK m. 536/II'de açıkça ifade edildiği gibi, ihbar süresinin

⁵⁶³ SELİÇİ, s. 112-113, 132; BAŞ, Teknik Bilgi, s. 130; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 136, ÜNAL, s. 210; ÖĞÜZ, s. 159.

⁵⁶⁴ ÖZEL, s. 199; SELİÇİ, s. 70-71, 140; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 169.

iyiniyet kurallarına riayet edilerek yapılması ve münasip olmayan zamanda yapılmamasına ilişkin hükümlerin marka lisansı sözleşmeleri açısından da uygulama alanı bulacağı belirtilmektedir⁵⁶⁵.

Olağan feshi, olağanüstü fesihden ayıran özellik olağan fesih iradesinin karşı tarafa ulaşmasıyla hüküm ve sonuç doğurmayıp belirli bir sürenin beklenmesi gerekliliğidir. Bunun nedeni, sözleşme taraflarına fesihden sonraki durum için hazırlık yapma imkânının tanınmasıdır⁵⁶⁶. Diğer bir ayırıcı özellik ise, olağan feshin herhangi bir haklı sebebe dayanmak gereği olmaksızın geçerli olmasıdır. Ancak tarafların bu imkânını hakkın kötüye kullanılması yasağı (MK m. 2) ile sınırlamak yerinde olacaktır⁵⁶⁷.

2- Olağanüstü Fesih Yolu

Olağanüstü fesih, belirli veya belirsiz süreli olan sürekli borç ilişkisinin sözleşme taraflarından birinin, sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan hukuken geçerli bir sebebe dayanarak borç ilişkisini tek taraflı irade beyanıyla ileriye yönelik olarak ve muhataba ulaşmasıyla derhal etki doğuracak şekilde sona erdirilmesidir⁵⁶⁸. Borçlar Kanunu, sürekli hukuki ilişkilere özgü olan bu fesih hakkını genel hüküm olarak düzenlememiş bununla birlikte düzenlediği sürekli borç ilişkilerinin çoğunda hüküm altına almıştır⁵⁶⁹.

Bununla beraber öğretide hakkında haklı sebeple fesih hükmünün bulunmadığı sürekli borç ilişkilerinde de kanunun ruhundan ve doğrudan doğruya dürüstlük kuralından (TMK m. 2) yararlanarak borca aykırılık hallerinde haklı

⁵⁶⁵ YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 128-129; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 171; AYDINCIK, s. 198.

⁵⁶⁶ ERBAY, s. 270; BAŞ, Teknik Bilgi, s. 130; TÜYSÜZ, s. 120.

⁵⁶⁷ SELİÇİ, s. 112.

⁵⁶⁸ BAŞ, Teknik Bilgi, s. 131; ÖĞÜZ, s. 161; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 95; KIRCA, s. 181; SELİÇİ, s. 112; Bu durumda ifanın normal seyrini engelleyen olağan dışı durum ancak “haklı bir sebep” teşkil ediyorsa haklı sebebe dayanan tarafa sürekli borç ilişkisini sona erdirmeye olanağı tanınmaktadır.

⁵⁶⁹ Adi kira sözleşmeleri için bkz. BK m. 249, BK m. 250, BK m. 256; Hizmet sözleşmeleri için bkz. BK m. 344; Adi ortaklık sözleşmeleri için bkz. BK m. 535/I-7.

sebeple feshin mümkün olacağı kabul edilmektedir⁵⁷⁰. Bunun sonucunda taraflardan birinin yükümlülüklerini ihlal etmesi sebebiyle, diğer taraf için devamı çekilmez hâle geldiği takdirde sözleşmede belirli bir süre kararlaştırılmış olsa dahi, diğer taraf, bu sürenin bitmesinden önce sözleşmeyi feshedebilecektir⁵⁷¹.

Sürekli borç ilişkisi doğuran lisans sözleşmesinin olağanüstü fesih yolu ile sona erdirilmesi, taraflardan biri açısından sözleşmenin icrasını tahammül edilmez bir hâle getiren mühim sebeplerin meydana gelmesi⁵⁷² sebebiyle sözleşmeye devam etmenin kendisinden beklenilmeyecek olması, onun açısından katlanılmaz bir durum yaratması halinde mümkündür⁵⁷³. Bu durum lisans alanın lisans bedeli ödeme ve markayı kullanma yükümlülüklerini ihlal etmesi⁵⁷⁴ ve keza lisans verenin lisansı, lisans alanın kullanımına sunmaması gibi davranışlardan meydana gelebilir⁵⁷⁵. Burada önemli olan taraflardan biri açısından katlanılmaz bir durumun meydana gelmiş olmasıdır⁵⁷⁶.

III- Sözleşmede Kararlaştırılan Sebebin Gerçekleşmesi

Lisans veren ile lisans alan yapacakları sözleşmede belirli şartların gerçekleşmesi halinde içlerinden birine veya her iki tarafa sözleşmeyi feshetme hakkı tanımış olabilir. Taraflar bu şartları kendi aralarında sözleşme serbestisi çerçevesi içerisinde istedikleri gibi kararlaştırabilirler. Belirlenen şartın gerçekleşmesi halinde feshin derhal hüküm doğuracağına ya da belirli bir süre sonra hüküm doğuracağına kararlaştırılması da mümkündür⁵⁷⁷.

Bununla beraber taraflar sözleşmenin sona ermesi konusunda daha önceden kararlaştırdıkları bir şartın gerçekleşmesiyle de sözleşme sona erebilir. Bu

⁵⁷⁰ SELİÇİ, s. 200; Lisans sözleşmelerinde, olağanüstü feshin ancak kıyas yoluyla uygulanabileceği hususunda bkz. AYİTER, İhtira Hukuku, s. 129; ORTAN, s. 294; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 95; EKE, s. 76.

⁵⁷¹ AYDINCIK, s. 199; MERAN, s. 187.

⁵⁷² TÜYSÜZ, s. 120; BAKIRCI, s. 97.

⁵⁷³ AYİTER, s. 129; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 34.

⁵⁷⁴ KAHYAOĞLU, s. 436; BAŞ, Teknik Bilgi, s. 131.

⁵⁷⁵ ÇİÇEKÇİ, s. 101; ÖĞÜZ, S. 161.

⁵⁷⁶ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 137; NOYAN, s. 540; Ancak, fesih için haklı nedenlerin yanında verilecek uygun mehillerin ve gerektiğinde karşılanması gereken zararların nazara alınacağı tabiidir.

⁵⁷⁷ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 138.

halde, BK m. 152 anlamında bir bozucu şartın varlığından söz edilir. Buna göre taraflar, yaptıkları işlemin hukuki etkisinin ortadan kalkmasını ileride gerçekleşmesi kuşkulu bir olguya bağlamış olmalıdırlar. Bu durumda bozucu şartın gerçekleşmesiyle sözleşme kendiliğinden sona erecek olup sözleşmenin herhangi bir tarafının beyanına ihtiyaç bulunmamaktadır⁵⁷⁸.

IV- Sözleşmeden Dönme

Sözleşmeden dönme hakkı Borçlar Kanunu'nda karşılıklı edimleri içeren sözleşmelerde borcun ifa edilmemesi halleri için öngörülmüş olan, mevcut edim yükümlülüklerini sona erdiren, ifa edilmiş edimlerin iadesi borcunu doğuran yani geçmişe etkili, karşı tarafa varması gereken tek taraflı irade beyanı olarak ifade edilmektedir⁵⁷⁹.

Geçmişe etkiden anlaşılması gereken, borç ilişkisinin başlangıçtan itibaren kaldırılması, sözleşmenin hiç kurulamamış gibi addedilmesidir. Bu şekilde doğmuş fakat yerine getirilmemiş borçlar ortadan kalkacak, yerine getirilmiş edimler ise, hukuki sebep ortadan kalkmış olacağından, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri verilecektir. Bu nedenle dönme özellikle “ani edimli borç ilişkilerinde” sözleşmenin kurulduğu andaki durumun tekrar sağlanmasını amaçlamaktadır⁵⁸⁰.

Kural olarak lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği, hesaplaşma ve denkleştirme sorunlarının karmaşık olması sebebiyle adaletsizliğe yol açacağından geçmişe etkili (ex tunc) sona erdirilmesi uygun olamayacağından sözleşmeden dönme yerine ileriye etkili (ex nunc) sonuçlar doğuran fesih yolu ile sona erdirilebileceği kabul edilmektedir⁵⁸¹.

Bununla birlikte öğretide, sürekli borç ilişkisi niteliği taşıyan lisans sözleşmelerinde de, sözleşmeden doğan borçların ifasına henüz başlanmamış olması

⁵⁷⁸ ORTAN, s. 294; ÖZEL, s. 195-196; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 138; YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 127.

⁵⁷⁹ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 138.

⁵⁸⁰ AYDINCIK, s. 199-200.

⁵⁸¹ ORTAN, s. 296; OĞUZMAN/ÖZ, s. 383; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 118; EKE, s. 79.

durumunda sözleşmeden geçmişe etkili olacak şekilde dönmenin mümkün olacağı savunulmaktadır⁵⁸². Zira daha sürekli edimin ifası sürecine girilmeden önce dönmenin, bu edimi geri sağlayıcı bir etkisi değil de, sadece bu edimden kurtarıcı etkisi söz konusu olacağından, sürekli sözleşme ilişkisinden dönmeye bir engel görülmemiştir⁵⁸³.

V- İşlemin Temelinden Çökmesi

İşlem temelini çökmesi, karşılıklı edimler arasındaki dengenin bozulması ya da tarafların sözleşme amacına ulaşma olanağının sürekli olarak ortadan kalkması ile ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü gibi, işlemin temeli, işlemin ekonomik temelinde sonradan meydana gelen değişikliklerin edim ve karşı edim arasındaki dengeyi bozduğu hallerde bir çözüm getirmek için istisnai bir kural olarak *clausula rebus sic stantibus* (beklenmeyen hal kuralı ile sözleşmenin değişen koşullara uydurulması)'u kapsayacak genişliktedir⁵⁸⁴.

İşlem temelini çökmesi, genelde taraflarca öngörülmemiş, yasaca da belirlenmemiş, beklenmedik gelişmelerin getirdiği rizikoların sözleşenler tarafından “hakça taşınması ve paylaşılması” sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ancak, öğretisi ve mahkeme kararlarında da sürekli olarak belirtildiği gibi işlem temelini çökmesine bağlanacak olağan sonuç, sözleşmenin ortadan kaldırılması değil uyarılmanın gerçekleştirilmesidir⁵⁸⁵.

Uyarılma hakkının temeli dürüstlük kuralıdır (TMK m. 2). Örneğin, lisans alan, lisans bedelinin indirilmesini isteyerek uyarılma isteyebileceği gibi lisans veren de para değerindeki ani değişiklikler nedeniyle uyarılma talep edebilir⁵⁸⁶.

⁵⁸² AYDINCIK, s. 200; AYİTER, İhtira Hukuku, s. 130; Yazar temerrüt ve sözleşmenin müspet ihlali halinde de sözleşmeden dönmeyi mümkün görmektedir.

⁵⁸³ SELİÇİ, s. 213.

⁵⁸⁴ ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 301.

⁵⁸⁵ ÖZEL, s. 201; Yazara göre sadece çok istisnai hallerin varlığında önemli nedenler dolayısıyla fesih hakkından söz edilebilir.; İşlem temelini çökmesinin lisans ilişkisinin sona ermesine sebep olabileceği görüşü için bkz. TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 34; ORTAN, s. 301, 302.

⁵⁸⁶ BERKHAN, s. 77.

VI- Taraflardan Birinin Ölümü

Lisans sözleşmesinin taraflardan birinin ölümü ile sona ermesi konusunu lisans sözleşmesinin basit ya da inhisari oluşuna göre belirleyecek olursak; basit lisans sözleşmesinin, lisans alanın kişiliğine bağlı olarak yapılıp yapılmadığına ya da işletme lisansı olup olmadığına bakılarak bir yargıya varmak gerekecektir⁵⁸⁷. Buna göre, basit lisans sözleşmesinde lisans alanın kişiliğinin göz önünde tutulduğunun saptanması halinde, lisans alanın ölümü ile lisans hakkı sona erecek ve lisans hakkı mirasçılara geçmeyecektir⁵⁸⁸. Diğer taraftan, bir işletme lisansının söz konusu olması halinde, lisans alanın ölümü ile lisans sözleşmesi son bulmayacaktır; zira, işletme lisansının işletmenin miras ya da devir edilme yolu ile geçişi kabul edilmektedir⁵⁸⁹.

İnhisari lisans sözleşmelerinde ise, lisans alanın marka sahibinin onayı olmaksızın lisansı bir başkasına devir edemeyeceği konusunda anlaşılmış olması halinde, kural olarak inhisari lisans sahibinin ölümü ile lisans hakkı onun mirasçılarına intikal etmeyecek ve dolayısıyla lisans sözleşmesinin sona ermesi, tarafların iradelerine uygun bir sonuç olacaktır⁵⁹⁰.

VII- Taraflardan Birinin İflası ve Diğer Sebepler

Hukukumuzda, İcra İflas Kanunu ve diğer kanunlarda, taraflardan birinin iflas etmesi halinde taraf olunan sözleşmenin sona ereceği belirtilmediği sürece, sözleşmenin devam edeceği kabul edilmektedir. Nitekim lisans sözleşmesine ilişkin olarak, taraflardan birinin iflası ile lisans sözleşmesinin sona ereceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır⁵⁹¹.

Bu durumda iflasın sözleşmeyi sona erdirip erdirmeyeceği, sözleşmeye göre, sözleşmede hüküm yoksa ilişkinin nitelendirilmesinin sonucuna göre

⁵⁸⁷ ORTAN, s. 297.

⁵⁸⁸ ÇİÇEKÇİ, s. 103; AYDINCIK, s. 190; YÜKSEL, s. 116; ÖZEL, s. 203; ORTAN, s. 298; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 96, GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 174; MERAN, s. 187.

⁵⁸⁹ ORTAN, s. 298; YÜKSEL, s. 116; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 174; FİLİZ, s. 82; EKE, s. 65.

⁵⁹⁰ ORTAN, s. 298.

⁵⁹¹ ÇİÇEKÇİ, s. 104; ÖĞÜZ, s. 164.

belirlenecektir. Taraflar arası ilişki ortaklık ya da benzeri bir ilişki değil ise taraflardan birinin iflası sözleşmeyi kendiliğinden sona erdirmeyecektir. Buna karşın taraflar arasındaki ilişki ortaklık ya da benzeri nitelikte ise iflas sözleşmeyi sona erdirecektir⁵⁹². Bunun dışında kural olarak taraflardan birinin iflası sözleşmeyi kendiliğinden sona erdirmeyecektir. Taraflardan birinin iflası, kira sözleşmesinin iflas masası karşısındaki durumu gibidir.

Buna göre, lisans alanın iflas etmesi halinde, marka, henüz lisans alana verilmemişse, lisans veren BK m. 82'ye göre lisans bedeli için kendine teminat verilinceye kadar markayı teslim etmekten kaçınabilir. Uygun süre içerisinde teminat verilmediği takdirde lisans veren sözleşmeyi feshedebilir. Bu süre içerisinde gerek lisans alanın gerekse iflas idaresinin teminat vererek sözleşmeye girmesi mümkündür. Markanın lisans alana teslim edilmiş olması halinde ise, BK m. 261'e kıyasen lisans veren lisans alandan ve iflas idaresinden birikmiş veya işleyecek lisans bedelleri için teminat isteyebilir. İflas idaresi ve lisans alan söz konusu teminatı vermezse, lisans veren sözleşmeyi feshedebilir⁵⁹³.

Lisans verenin iflas etmesi halinde, marka, lisans alana henüz teslim edilmemişse, lisans alan iflas masasından markanın kendisine verilmesini isteyemez. Lisans alanın bu konudaki istemi İİK m. 198/I gereğince paraya dönüşür ve lisans alan sözleşmenin ifa edilmemesi nedeniyle sahip olduğu tazminat alacağını masadan iflas alacağı olarak ister. Ancak masanın İİK m. 198/I-c.2 gereğince, sözleşmeye girmesi mümkündür. İflas anında marka lisans alana teslim edilmiş ise, lisans sözleşmesi iflas masasına karşı da devam edecektir⁵⁹⁴.

Yukarıda sayılanların dışında tarafların yükümlülüklerini yerine getirmede ağır savsaklamalarda bulunması ya da temerrüde düşmesi ve benzeri nedenler de sözleşme sona erdirilebilir⁵⁹⁵.

⁵⁹² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 34; ORTAN, s. 301; YÜKSEL, s. 116-117.

⁵⁹³ ORTAN, s. 300.

⁵⁹⁴ ORTAN, s. 300.

⁵⁹⁵ YÜKSEL, s. 116, 117; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, § 28. N. 34; ÖZEL, s. 206.

§ 2- SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİNDEN SONRA TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I- Lisans Alanın Yükümlülükleri

Lisans sözleşmeleri sona ermesinden sonra da taraflara borç yükleyen sözleşmelerdir. Sürekli bir borç ilişkisi kuran lisans sözleşmesinin sözleşmeden dönme hali dışında hangi sebep ile sona ererse ersin ileriye etkili bir sonuç doğuracaktır. Buna göre, sözleşmenin sona ermesiyle ilk olarak lisans konusu markaya ait kullanma yetkisi sona erdiğinden, hakkın sözleşme süresi sonunda kullanılmaması gerekir. Sözleşmenin sona ermesiyle birlikte lisans verenin markaya ilişkin yasaklama hakkı lisans alan üzerinde yeniden doğmuş olur; lisans veren marka hakkı üzerindeki haklarını sona erme ile birlikte sınırsız olarak kullanıp, lisans alana karşı ileri sürebilir⁵⁹⁶. Marka hakkının sözleşme sona erdikten sonra kullanılmamasına ilişkin yükümlülükler rekabet hukuku bakımından da sonuç doğurmaktadır⁵⁹⁷.

Kullanma yükümlülüğünün yanı sıra lisans alan üretim ve değerlendirmeye yönelik olarak aktarılmış bütün teknik ve işletme ile ilgili belgeleri geri vermelidir⁵⁹⁸. Lisans veren üzerine markanın konulduğu ya da başka şekilde bunları belirten belgelerin de kendisine verilmesini isteyebilir; fakat lisans alan sözleşmenin devam edeceği düşüncesi ile harcamalar yapmışsa bu harcamaları geri isteyebilir⁵⁹⁹. Ayrıca, lisans alanın, iyi niyet ve dürüstlük kuralı (TMK m. 2) gereği,

⁵⁹⁶ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 97; ÖZEL, s. 207; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 139; Yazara göre; marka hakkına ilişkin kullanma yetkisi sona eren lisans alanın, sözleşmenin sona ermesinden sonraki kullanımı hakkın ihlali sayılacaktır.; Bununla beraber sözleşme sonrası kullanmama borcu ile ilgili olarak belirli koşullar altında ve hakkaniyet gereği olarak, bazen tolerans bir sürenin tanınması söz konusu olabilir. YILMAZ, Marka Lisans Sözleşmeleri, s. 141.

⁵⁹⁷ BAŞ, Teknik Bilgi, s. 134-138; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 97.

⁵⁹⁸ GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 182.

⁵⁹⁹ DURMUŞ, Bülent, Marka Lisans Sözleşmesi, www.adalet ve hukuk.com.tr. (indirme tarihi:03.09.2007), s. 19; ÖZEL, s. 207; ONGAN, Tarafların Hukuki Durumu, s. 140; BAKIRCI, s. 87; BERKHAN, s. 78; ORTAN, s. 272; Özellikle lisans verenin gizli tutulmasında çıkarı olan belgelerinin sözleşmenin sona ermesi ile geri verilmesi gereklidir. Gizlenmesi gerekli bu belgelerin lisans verence alana, sözleşmenin devamı sırasında lisans kullanımı sırasında lisans kullanımı için verilmiş olması, bunu gerektirmektedir.

sözleşme ilişkisi çerçevesinde öğrendikleri bilgilere ilişkin sır saklama yükümlülüğü vardır. Aksine davranış BK m. 96 vd. anlamında sorumluluk doğurur⁶⁰⁰.

Diğer taraftan lisans alanın lisans sözleşmesinden kaynaklanan rekabet yasağına ilişkin yükümlülükleri de söz konusudur. Gerçekten de lisans verenin, lisans alanın lisans sözleşmesi süresi içerisinde kurduğu müşteri ilişkilerinden kendisi için yararlanmak ve aynı zamanda lisans alan tarafından gerçekleştirilecek rekabeti önlemek hususunda önemli bir yararı vardır. Bununla beraber, rekabet yasağına ilişkin anlaşmalar lisans verene pek çok avantaj sağlamasına karşın rekabetin korunması düşüncesine aykırıdır⁶⁰¹.

II- Lisans Veren Yükümlülükleri

Lisans veren, lisans alana sözleşme sona erdikten sonra (örneğin) markalı reklam malzemesinin yeni üretimine izin vermez, ancak, eldeki stok malzemenin tüketilmesi için makul bir tüketme süresi (3-6 ay) vermelidir. Ayrıca, lisans verenin de lisans alan gibi, iyi niyet ve dürüstlük kuralı (TMK m. 2) gereği, sözleşme ilişkisi çerçevesinde öğrendikleri bilgilere ilişkin sır saklama yükümlülüğü vardır. Aksine davranış BK m. 96 vd. anlamında sorumluluk doğurur⁶⁰².

⁶⁰⁰ ÖZEL, s. 212.

⁶⁰¹ DURMUŞ, s. 19; ÖZEL, s. 209.

⁶⁰² ÖZEL, s. 211-212

BEŞİNCİ BÖLÜM

MARKA LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER

§ 1- MARKA HAKKININ TÜKENMESİ VE LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ

I- Marka Hakkının Tükenmesi

Hukuk düzenleri, fikri mülkiyet haklarının hak sahibine tanıdığı güçlü yetkilerden sonra, düzenin de korunması açısından, daima onun istisnasını da saymıştır. Hele mülkiyet benzeri güçlü yetkilerin tanıdığı yerlerde, bunlar kamu düzeni adına kanunlarda, ayrıca teker teker sayılmak suretiyle vurgulanmıştır. İşte bu istisnalar arasında, fikri mülkiyet hakkı sahibinin, hukuk düzenlerince verilen güçlü yetkilere dayanarak dava açamayacağı (yani hak sahibinin yetkilerini ihlal anlamına gelmeyen) hallerden bir tanesi de hakkın tükenmesi ilkesidir.

Marka hakkının tükenmesi, markayı taşıyan malların sahibinin rızasıyla piyasaya sunulmasından⁶⁰³ sonra, marka sahibinin o marka ile ilgili sonraki hukuki tasarruflara müdahale edememesi anlamına gelir. ATAD'ın malların serbest dolaşımı ile ilgili getirdiği en önemli ilke olarak görülen ve “ilk satış hakkı” olarak da tanımlanan tükenme ilkesi⁶⁰⁴, niteliği ve uygulanma biçimine göre serbest rekabeti sınırlayabilen ve malların serbest dolaşımına engel olabilen bir özelliğe sahiptir⁶⁰⁵. Tükenme ilkesi bu özelliği ile marka hakkının korunması ile serbest ticaret fikri arasında bir denge sağlamış olmaktadır⁶⁰⁶.

⁶⁰³ Markayı taşıyan malların, bu hakkın sahibinin rızası ile piyasaya sunulmuş olması tükenme doktrininin temel unsurunu oluşturmaktadır. Bkz. ARIKEL, Sülün, Rekabet Hukukunda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Sınai Mülkiyet Hakları, 2002, Ankara, s. 89; ŞEHİRALİ, s. 177; PINAR, s. 861.

⁶⁰⁴ TEKİNALP/TEKİNALP, § 41. N. 7.

⁶⁰⁵ ASLAN, Adem, Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, İstanbul, 2004, s. 44; ÖZCAN, Mehmet, Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar, Ankara, 1999, s. 130; ARIKAN, Aşşe Saadet, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku “Hakkın Tüketilmesi”, Rekabet Kurumu

Hakkın tükenmesi ilkesinin ülkesel, bölgesel ve uluslararası olmak üzere üç tür uygulaması bulunmaktadır. Ülkesel tükenme ilkesine göre, fikri mülkiyet hakkı konusu olan mal, sahibinin rızasıyla korunduğu ülkede pazara sürülünce fikri hak tükenmiş olur ve hak sahibi malların ülke içinde dolaşımına müdahale edemez⁶⁰⁷. Tükenme ilkesinin ikinci türü olan bölgesel tükenmede, birkaç ülkenin toprakları tek bir bölge gibi kabul edilmekte ve hak malların bu ülkelerden birisinde piyasaya sürülmesiyle tükenmektedir⁶⁰⁸. Üçüncü tür olan uluslararası tükenmede ise, fikri hak konusu mallar dünyanın herhangi bir yerinde pazara sürüldükten sonra hak tükenmektedir⁶⁰⁹.

Bir ülkenin marka hakkı konusunda benimsemiş olduğu ulusal yada uluslararası tükenme ilkesi; paralel ithalâtın⁶¹⁰ önlenmesi yada önlenmemesi gibi sonuçlar doğurabildiğinden, uluslararası ticarete önemli etkiler yaratabilmektedir. Diğer yandan ithalât sınırlamaları, rekabet hukukunun, rekabet düzenini koruma adına kayıtsız kalamayacağı sonuçlar doğuracağından; bir ülkenin hukuki düzenlemelerinde tercihler yaparken bu sonuçları gözetici ve sistemde disiplinler arası dengeleri sağlayıcı seçimlerde bulunması son derece önem arz etmektedir⁶¹¹.

Tükenme ilkesi, fikri mülkiyet hakkı sahibi, yeniliğe olan katkısının ilk ve en doğal sonucu olarak yeniliğe konu ürünü ilk defa ticaret mevkisine koysun ve hak sahibinin izni olmaksızın başkaları bu haktan hiçbir şekilde yararlanmasın, ancak serbest ticaret kuralları ve kişisel kullanım özgürlüğünün bir yansıması olarak

Perşembe Konferansları 17, Ankara, 2002, s. 113; ARI, M. Haluk, Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, s. 10; TEKDEMİR, Yaşar, Marka Hakkının Tükenmesi İlkesi ve Paralel İthalât Sorununa İktisadi Bir Yaklaşım, Rekabet Dergisi, Yıl: 2003, Cilt: 4, Sayı: 13, s. 3-11.

⁶⁰⁶ ARKAN, Sabih, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları 17-Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku “Hakkın Tüketilmesi”, 2002, Ankara, s. 105; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 92; ARKAN, Marka Hakkının Tüketilmesi, s. 197; TEKİNALP/TEKİNALP, § 41. N. 9.

⁶⁰⁷ PINAR, s. 856; ASLAN, A., s. 67; ARKAN, Marka Hakkının Tüketilmesi, s. 203; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 95; TEKDEMİR, s. 11; ARIKAN, Perşembe Konferansları, s. 113-114; Yazara göre, bir ülke eğer ülkesellik prensibini kabul etmişse artık bir daha uluslararası tükenmeden bahsedemez; ülke sınırları içerisinde artık o hak dermeyan edilemez.

⁶⁰⁸ PINAR, s. 856; ASLAN., A, s. 70; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 95; TEKDEMİR, s. 11-12.

⁶⁰⁹ PINAR, s. 856; ASLAN., A, s. 68; ÇAMLİBEL-TAYLAN, s. 94; TEKDEMİR, s. 12.

⁶¹⁰ Paralel ithalât, fikri mülkiyet koruması altında bulunan ve bir ülkede yasal yollardan piyasaya sürülen orijinal malların burada satın alınarak, herhangi bir kimseden izin almadan, hakkın korunduğu ve piyasasında aynı malların bulunduğu bir başka ülke pazarına ticari amaçla sokulması hadisesidir. Bkz. ASLAN., A, s. 48; Ayrıca bkz. PINAR, s. 864, dn. 46.

⁶¹¹ ARIKAN, Ayşe Saadet, Fikri ve Sınai Hakların Tükenmesi ve Rekabet Hukuku, Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara, 2002, s. 755.

meşru yollarla bu malları satın alanların sonraki tasarruflarına da hak sahibinin herhangi bir müdahale hakkı bulunmasın şeklindeki anlayışın doğal bir yansımasıdır⁶¹².

Tükenme, bir sözleşme konusu olmayıp sözleşme aracılığı ile marka hakkının sınırlarını belirleyen bir doktrindir ve özündeki fikir, kamu yararı ve marka hakkı sahibinin yararı arasında bir denge çizmektir.

Tükenme ilkesi, hukuki bir kavram olduğu kadar ülkelerin ekonomik çıkarlarını koruması açısından da, ekonomik açıdan ele alınıp değerlendirilebilecek bir kavramdır. Nitekim Avrupa Birliğinin kendi içinde yaptığı düzenlemeler içinde de konuya böyle yaklaşmış -daha önceleri uluslararası tükenme ilkesi kabul edilmiş olmasına rağmen- Avrupa Birliği firmalarının rekabet güçlerinin korunması ilkesi esas alınarak ulusal tükenme veya bölgesel tükenmeye geçilmiş, uluslararası tükenme ilkesi reddedilmiştir⁶¹³.

Türk Hukukunda ise, konuyla ilgili yasal düzenlemelerde kullanılan dil itibariyle açık olarak vurgulandığı üzere, ‘Türk Mevzuatının’ ülkesel tükenmeyi kabul ettiği görülmektedir⁶¹⁴. 556 sayılı KHK m. 13/I’de “Tescilli bir markanın tescil kapsamındaki mal üzerine konularak, marka sahibi tarafından veya onun izni ile Türkiye’de piyasaya sunulmasından sonra, mallarla ilgili fiiller marka tescilinden doğan hakkın kapsamı dışında kalır”. Buradaki “ Türkiye’de” sözcüğü Türkiye’nin tükenme ilkesi açısından ülkesel (ulusal) tükenmeyi kabul ettiğini göstermektedir. Benzer yaklaşım 554 sayılı KHK m. 24. ve 551 sayılı KHK m.76’da görmekteyiz.

II- Lisans Sözleşmesine Etkisi

Marka hakkının tükenmesi için bu markayı üzerinde taşıyan malların mutlaka marka sahibinin bizzat kendisi tarafından üretilmesi şartı aranmamaktadır. Zira marka sahibi lisans sözleşmesiyle markalı malı üretme ve piyasaya sunma hakkını üçüncü bir kişiye devredebilir. Böyle bir durumda lisans sözleşmesine uygun olarak lisans sahibi tarafından üretilerek piyasaya sunulan markalı mallar

⁶¹² ASLAN, A., s. 45.

⁶¹³ ARKAN, Sabih, Rekabet Hukuku Perşembe Konferansları, s. 105-106.

⁶¹⁴ ARIKAN, Perşembe Konferansları, s.116; ODMAN, s. 312.

üzerindeki haklar da tükenmiş olacaktır. Bu durumda ise daha önce ele alınan coğrafi sınırlardan başka lisans sözleşmesinin ihtiva ettiği sınırlar da marka hakkının tükenip tükenmediği noktasında belirleyici olacaktır⁶¹⁵.

Buna göre, lisans alan, 89/104 sayılı AB Marka Yönergesi m. 8'de tahdidi olarak sayılan lisansın süresi, markanın şekli, üretilen malların çeşidi, marka kullanım alanının sınırı ve üretim kalitesi konularıyla ilgili lisans sözleşmesindeki hükümlerden birini ihlal ettiği takdirde, marka hakkının tükenmesi kabul edilmemiş olacağından, lisans veren, yani marka sahibi markadan doğan haklarını lisans sahibine karşı kullanabilecektir⁶¹⁶. Buna karşın, marka hukukuyla ilgili olmayan ve fakat lisans sözleşmesinde kararlaştırılan maddelerin ihlali halinde, marka hakkının tükenmesi bundan etkilenmeyecektir. Lisans veren, sadece borçlar hukuku açısından sözleşmeden doğan taleplerini lisans alana karşı ileri sürebilecektir⁶¹⁷.

§ 2- REKABETE İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN LİSANS SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ

I- Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukukuna Aykırı Hükümler

Lisans sözleşmeleri, fikri mülkiyet hakkı olarak kabul edilen ve kanun tarafından korunan gayri maddi haklar üzerinde başkalarına bu hakları kullanma ve bunlardan yararlanma imkânı veren sözleşmelerdir⁶¹⁸. Gerek endüstriyel üretim alanında, gerek tüketim mallarının üretimi alanında lisans sözleşmesinin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bu bağlamda ekonomik gelişmeler bu sözleşme tipinin, rekabet hukukunun da kapsamına girmesi sonucunu doğurmuştur. Günümüzde oldukça önemli yere sahip olan bu sözleşme, fonksiyonları itibariyle, iki taraflı sözleşme olmanın boyutlarını çok aşmıştır⁶¹⁹.

⁶¹⁵ PINAR, s. 870.

⁶¹⁶ PINAR, s. 870; ARKAN, Marka Hakkının Tüketilmesi, s. 204-205; DAĞCI/ARSLANOĞLU, s. 370; ÇAMLIBEL-TAYLAN, s. 126-127; ASLAN, A., s. 88; MERAN, s. 184; BOSO, s. 863; OYTAÇ, s. 221.

⁶¹⁷ PINAR, s. 874.

⁶¹⁸ BAŞ, Mustafa, Genel Olarak Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmelerinin Durumu, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl: 2002, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 80-81.

⁶¹⁹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 3.

Aslında gayri maddi hak üzerinde var olan mutlak hakkın kullanımının bir başkasına bırakılması başlı başına rekabeti bozan ya da piyasaya hâkim olma sonucunu doğuran bir durum olmamasına rağmen⁶²⁰, faaliyet gösterilen piyasanın özellikleri sebebiyle sağlanan üstün durumun kötüye kullanılması veya lisans hakkının verildiği sözleşmeye eklenen diğer koşullar, rekabetin sınırlandırılması sonucunu doğurabilmektedir.

Lisans verme, rekabet hukuku ile fikri mülkiyet haklarının birbirine en çok yaklaşma ihtimalinin bulunduğu husustur⁶²¹. Buna göre lisansın rekabet üzerindeki etkisi ya tarafların bunu hedefleyerek bu doğrultuda düzenleme yapmış olmalarının sonucudur ya da böyle bir amaç olmamakla birlikte lisans sözleşmesinin yarattığı sonuçlar itibariyle meydana gelebilir.

Rekabet düzenlemeleri, rekabet üzerinde etkisi olabilecek anlaşma, sözleşme ve kararlara uygulanabilmektedir. Lisans sözleşmesi yalnızca o sınıftan karşı tarafın faydalanması için bedeli karşılığında hak tanımış olsa dahi bunun rekabet üzerinde etkisi çoğu zaman olacaktır. Zira fikri mülkiyet lisanslarının, kötüye kullanımı, rekabete zarar verme, yaratıcılığı ve teknolojinin yayılmasını boğma potansiyeli büyüktür. Bu niteliğin varlığı ulusal ve uluslararası hukuk tarafından uzun zamandır kabul edilmiştir⁶²².

Lisans sözleşmeleri, inhisari lisans istisna kabul edilmek koşuluyla, fikri mülkiyet hakkı sahibinin tekel durumunu, yani fikri mülkiyet hakkı sahibinin o hakka ilişkin inhisari hakkını bir ölçüde zayıflatır niteliktedir. İnhisari hakkın bu şekilde kırılması da, lisans alanlara kısmi bir rekabet olanağı sağlamaktadır. Ancak lisans alanların sayılarının sınırlı oluşu nedeniyle daha sonra verilen lisansların rekabet ortamını daha az oranda etkilediği söylenebilir. Bununla birlikte, lisans

⁶²⁰ BAŞ, Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmesi, s. 81, 82; KAYA, Y.; Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, s. 2.

⁶²¹ MAHER, Imelda, Rekabet Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hakları: Biçimselliğin Evrimi, (Çeviren: Gülgün ANIK), Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl: 2003, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 150; ŞEHİRALİ, s. 177; EROĞLU, s. 128.

⁶²² YILMAZ, Canan, Marka Lisans Sözleşmesinin Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Çerçevesinde Rekabet Boyutu, Bilgi Topluluğunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt II, İstanbul, 2003, s. 119; OYTAÇ, s. 210-211.

sözleşmesi, lisans alana ekonomik bir yarar sağlamamış olsaydı veya rakiplerine karşı rekabet olanaklarını geliştirmesine engel olsaydı, anlamını yitirmiş olurdu⁶²³.

O halde fikri mülkiyet haklarının hak sahibine inhisari nitelikte yetkiler vermesi ve hak sahibinin bu yetkilerinin lisans sözleşmesinin içeriğine taşınması, rekabet ortamının sağlanmasına ilişkin hükümler ile fikri mülkiyet haklarını koruyan kuralların birbiriyle çelişmesine neden olmaktadır⁶²⁴. Avrupa rekabet hukukunda da bu çelişkiyi uzlaştıracak gerekli önlemler alınmıştır. Bu çerçevede bazı rekabet sınırlamaları tamamen yasaklanırken, bazılarında belli koşullar altında muafiyet verilmiştir.

Esas hatlarıyla ATA. m. 81 incelendiğinde lisans sözleşmelerinde yer alan hükümlerin üç durumdan birisine gireceği görülmektedir⁶²⁵.

1. Lisans alanın lisans sözleşmesiyle altına girdiği yükümlülükler 81. maddenin 1. paragrafında yasaklanmış alana girmeyebilir. Bunlara ‘beyaz hükümler’ denilmektedir.

2. 81. maddenin 1. paragrafı ile yasaklanmış olmakla birlikte 81. maddenin 3. paragrafında muafiyet tanınmış durumlara girebilir. Bunlara ‘gri hükümler’ denilmektedir.

3. 81. maddenin 1. paragrafında sayılan ve 3. paragrafı da muafiyet tanınmayan bir hâle giren bir durum söz konusu olabilir. Bunlara da ‘siyah hükümler’ denilmektedir⁶²⁶.

Türk Hukukunda da fikri mülkiyet haklarını koruyan kanunlarda bu hakların korunma amacını gerçekleştirecek düzenlemeler getirilmiştir. Lisans sözleşmelerinin yapılabilmesi de bu kanunlarda tanınan bir imkândır. En genel

⁶²³ ARI, s. 16.

⁶²⁴ BAŞ, Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmesi, s. 82-83; EROĞLU, s. 71; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 205.

⁶²⁵ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 205; BAKIRCI, s. 146 vd.

⁶²⁶ “Siyah hükümler” ile ilgili olarak belirtilmesi gereken önemli bir özellik, bu kısıtlamaların bireysel muafiyete konu olabilme ihtimalinin bulunmasıdır. Grup muafiyetlerini düzenleyen 240/86 sayılı AB Tüzüğü kabul edilene kadar siyah hükümler hukuka aykırı kabul edilir ve bireysel muafiyetten de yararlanamazlardı. Ancak bu tüzüğün kabul edilmesiyle birlikte, bu hükümlerinde bireysel muafiyet alabilecekleri kabul edilmiştir. Bkz. KAYA, Yüksel, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri’nde Rekabet Otoritelerinin Lisans Anlaşmalarına Yaklaşımı, Rekabet Dergisi, Yıl: 2001, Sayı: 6, s. 58.

çizgileri ile marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerinde kanun koyucunun bu haklara tanıdığı fonksiyonlar dışında amaç güdülmeleri ve bu yolda sözleşme şartlarına yer verilmesi rekabet sınırlaması olarak görülebilecektir⁶²⁷.

Lisans sözleşmeleri ile yapılabilecek rekabet sınırlamalarına gelince; lisans sözleşmeleri ile rekabete hem yatay hem dikey sınırlanma yapılabilir⁶²⁸. Ayrıca bir ihtimal daha var ki, bu da; lisans verenin piyasadaki hâkim durumundan faydalanarak bu durumu kötüye kullanan uygulamalar yapmasıdır.

1- Lisans Sözleşmeleri ile Yatay ve Dikey Rekabet Sınırlamaları Yapılması

Lisans sözleşmeleri rekabet hukuku bağlamında yapısı incelendiğinde yatay veya dikey yahut her ikisinin de bir arada bulunacak şekilde kendisini gösterebilen, bununla beraber lisans sözleşmesinin tamamlayıcı yapıları dikkate alındığında genellikle dikey ilişkileri düzenleyen sözleşmeler olduğu belirtilmektedir⁶²⁹.

Bir fikri mülkiyet hakkına ilişkin verilmiş lisansın yatay veya dikey anlaşma olduğunun ayrımı rekabeti düzenleyen kanunlarda getirilmiş hukuka aykırılık karinelerinin uygulanması bakımından önem arz etmektedir.

Üretim zincirinin farklı seviyesinde bulunan işletmeler arasında yapılan rekabeti sınırlayıcı anlaşmalara dikey anlaşmalar denilmektedir⁶³⁰. Bununla beraber aynı pazar payına sahip ve birbiriyle ya fiilen rakip ya da potansiyel olarak rakip olabilecek lisans alan ve veren arasındaki anlaşma yatay anlaşmadır⁶³¹.

⁶²⁷ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 208.

⁶²⁸ TEKİNALP/TEKİNALP, § 28, N. 54.

⁶²⁹ KAYA, Y., Rekabet Otoritelerinin Lisans Anlaşmalarına Yaklaşımı, s. 50; YILMAZ, Marka Lisansının Rekabet Boyutu, s. 124; BAŞ, Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmesi, s. 83; ARI, s. 2; Yazara göre, rekabet otoriteleri, genel olarak, yatay lisans anlaşmalarına karşı daha şüpheli, buna karşın, teknolojinin yayılmasını sağladığı için dikey lisans anlaşmalarına karşı ise daha ılımlı bir yaklaşım benimsemektedirler.

⁶³⁰ ASLAN, İ. Yılmaz, Rekabet Hukuku, Bursa, 2001, s. 98.

⁶³¹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 211; TEKİNALP/TEKİNALP, §28, N. 1, § 28, N. 54;

Bir ilişkinin yatay veya dikey olarak adlandırılması farklı sonuçların doğmasına neden olacaktır. Yatay ilişkilere nazaran daha karmaşık bir yapı arz eden dikey ilişkiler, bir yandan ekonomik ilişkilerin devamı, yani mal ve hizmet değişimi için vazgeçilmez olmaları, diğer yandan bazen rekabet üzerine etki edebilmeleri bu ilişkilerin daha farklı değerlendirilmelerini gerektirir. Yatay ilişki ise fiilen ve potansiyel olarak rakip olanlar arasında etkili olduğundan rekabeti sınırlayıcı etkisi dikey anlaşmalara göre daha ağırdır. Bu yüzden ki, rekabet hukuku sistemleri genelde yatay anlaşmalara karşı daha katı bir yaklaşım içindedirler⁶³².

RKHK yatay ve dikey ayrımı yapmadan⁶³³ rekabeti sınırlayan ya da sınırlama tehlikesi içeren her türlü ilişkinin yasak kapsamında olmasını hükme bağlamıştır. RKHK m. 4⁶³⁴ kapsamında yasak olan rekabeti sınırlayıcı ilişkiler RKHK m. 5⁶³⁵ kapsamındaki muafiyetten yararlanırsa yasak kapsamından çıkabilmektedir⁶³⁶.

RKHK m. 5'de muafiyet verilebilmesi için varlığı aynı anda aranan dört koşul getirmektedir. Söz konusu madde, somut olay bakımından yapılacak değerlendirmelere ilişkin olmakla birlikte, bölgesel münhasır sınırlamaları bu koşullar açısından genel olarak değerlendirmek mümkündür. Bu dört koşul, malların üretim veya dağıtımını ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmelerin sağlanması, tüketicinin yararı, ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması ve rekabetin gerekli olandan fazla sınırlanmamasıdır. Bireysel muafiyetle ilgili kriterlerin değerlendirilmesinde grup muafiyetinde öngörülen düzenlemeler yol gösterici olmaktadır⁶³⁷.

⁶³² SANLI, Kerem Cem, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Rekabet Kurumu Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000, s. 92; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 212.

⁶³³ ASLAN, İ. Y., s. 97.

⁶³⁴ Bkz. ATA. m. 81/I.

⁶³⁵ Bkz. ATA. m. 81/III.

⁶³⁶ Dikey anlaşmaları, ayrı bir düzenlemeye tabi tutmak ya da rekabet kanunu dışında tutmak yerine muafiyet sistemi içinde çözümlenmek gerektiği görüşü ile ilgili bkz. ASLAN, İ. Y., s. 99.

⁶³⁷ ARI, s. 50.

A- Lisans Sözleşmeleri ile Yatay Rekabet Sınırlamaları Yapılması

Lisans sözleşmesi, lisans veren ve lisans alan birbiri ile fiilen ve potansiyel olarak rekabet ilişkisi içinde olduğundan çoğu zaman yatay bir anlaşma kapsamında kalabilmektedirler⁶³⁸. Yatay lisans sözleşmesi ancak, lisans sözleşmesinin yokluğu halinde lisans alanların ve lisans verenlerin aktif veya potansiyel olarak ilgili pazar içinde rekabet edecekleri arasında olabilecekleri bir durumda mevcut olabilirler⁶³⁹.

Lisans sözleşmesiyle yatay rekabet sınırlamasının tipik örneğini kartel oluşturmaktır⁶⁴⁰. Lisans verenle rakip durumda olan lisans alanlar arasındaki anlaşma, rekabetin yatay sınırlaması örneği olduğu gibi, lisans veren birden çok kişiye aynı lisansı verdiğinde yine lisans alanlar arasında rekabet etkileneceğinden rekabetin yatay sınırlaması olmaktadır. Gerçekten de lisans sözleşmesi yaparak menfaat birliği sağlamak ve bunun sonunda da rekabeti sınırlandırmak mümkündür. Burada açık bir kartel anlaşması bulunmamakla birlikte, lisans alan, lisans veren ve başka lisans hakkı tanınanların birlikte oluşturduğu zımni bir birlik söz konusu olduğundan, lisans sözleşmelerinin bu birliği sağlamak için araç olduğunu görmekteyiz. Bu durumda Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun uygulanma kapsamında kalınması, özellikle Kanunun 4. maddesinde getirilmiş karinelerin uygulanması mümkündür⁶⁴¹.

B- Lisans Sözleşmeleri ile Dikey Rekabet Sınırlamaları Yapılması

Dikey anlaşmalarda, uyumlu eylemler ve kararlar, “rakipler” arasında gerçekleşmediği⁶⁴² için burada “kartel”den söz edilemez. Bununla beraber dikey ilişkilerde de birçok kısıtlayıcı hükümler yer alabilmekte ve rekabeti

⁶³⁸ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 213; Fiilen rekabet içinde bulunmak iki teşebbüsün aynı coğrafi sınırlar içinde mal veya hizmet üreterek, bunu piyasaya sunmaları halinde vardır. Potansiyel olarak rekabet ilişkisi ise, bunlardan birisinin diğerinin pazarına fiilen girecek kapasiteye sahip olup, piyasaya girme konusunda da hazır olması halinde söz konusu olacaktır.

⁶³⁹ YILMAZ, Marka Lisansının Rekabet Boyutu, s. 124; ODMAN, s. 88; Bununla beraber yatay lisans sözleşmelerinin, birbirine bağımlı teknolojilerin karşılıklı kullanımını mümkün kılmak için yapılması halinde, rekabete yararlı olacakları kabul edilmektedir.

⁶⁴⁰ SANLI, s. 92; TEKİNALP/TEKİNALP, §28. N. 2; YILMAZ, Marka Lisansının Rekabet Boyutu, s. 124; MAHER, s. 154.

⁶⁴¹ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 213; Aynı durum için bkz. ABA. m. 81.

⁶⁴² ODMAN, s. 88.

bozabilmektedir. Bunlara -kartel olmadıkları için- “kısıtlayıcı sözleşmeler” ya da genel olarak “kısıtlama” denilmektedir⁶⁴³.

Ancak, mal ve hizmetlerin değişimi için ekonomik zorunluluk nedeniyle birbiri ile ilişki içinde bulunması gereken teşebbüsler arasında rekabeti sınırlama ilişkisi olup olmadığını ayırt etmek kolay olmamaktadır⁶⁴⁴. Bu sebeple de dikey sözleşmelerin rekabeti sınırlayıp sınırlamadığı hususu Avrupa Birliği öğretisinde tartışılmaktadır. Bu bağlamda genel olarak iki görüş ileri sürülmektedir.

Bir görüş, bu sözleşmelerin de dağıtım hakkını ve marka, patent ve tasarım başta olmak üzere, fikri mülkiyet haklarının kullanılmasını, inhisari olarak belirli kişilere tanıyarak kısıtlama getirdiklerini, bunun ise rekabeti bozmak, engellemek hatta bertaraf etmek sonucunu doğurduğunu ileri sürerler. Aksi görüşte olanlar ise, dikey sözleşmelerin esasta markalar arası mücadeleyi yansıttığını, bunun da rekabetin bizzat kendisi olduğunu iddia ederler. Bir teşebbüsün, satış sonu hizmetleri verecek kişilerin seçiminde titiz davranması, “servis” olma hakkını herkese vermemesi, dağıtıcılarda belli nitelikler araması, bazı sınırlamaları beraberinde getirir, ancak bunlar rekabeti engellemez. Diğer yandan yeni rakipler piyasaya ancak dikey anlaşmalarla girebilir⁶⁴⁵.

Dikey anlaşmalara örnek olarak arz anlaşmaları, dağıtım anlaşmaları ve lisans anlaşmaları gösterilmektedir. Dikey anlaşmanın yarattığı tehlike taraflara çeşitli konularda tekel haklar sağlayan veya onların ekonomik özgürlüklerini kısıtlayan anlaşma koşulları nedeniyle söz konusu olmaktadır⁶⁴⁶. Belli bölge ile sınırlı tekel hakkı tanınması, alıcının başka ürün satmama taahhüdü, fiyat belirlemesi gibi taahhütler sözleşme taraflarının özgürlüklerine dolayısıyla piyasadaki rekabete sınır getiren boyut arz edebilmektedir.

⁶⁴³ TEKİNALP/TEKİNALP, §28. N. 2, § 28. N. 54.

⁶⁴⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 214; Lisans sözleşmelerinin lisans verenle lisans alan arasında dikey ilişkiler doğurmasının rekabet ortamının gelişmesini sağlayıcı, bazen de bu açıdan zorunlu unsur teşkil etmesi hakkındaki görüş için bkz. BAŞ, Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmesi, s. 80

⁶⁴⁵ TEKİNALP/TEKİNALP, §28. N. 54; YILMAZ, Marka Lisansının Rekabet Boyutu, s. 125; ATM ve AT Komisyonu dikey sözleşmeleri ATA. m. 81/I'e dahil ederek bu tür sözleşmeleri bazı şartların varlığı halinde yasak kapsamında, yani rekabeti kısıtlayıcı nitelikte olduklarını kabul etmektedir.

⁶⁴⁶ SANLI, s. 93.

2- Lisans Sözleşmelerinin Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Suretiyle Rekabet Hukukuna Aykırılık Teşkil Etmesi

ATAD ve AT Komisyonu hâkim durumu, rakiplerden, sağlayıcılardan ve müşterilerden bağımsız olarak davranarak etkin rekabeti önleme gücü şeklinde tanımlamaktadır⁶⁴⁷. RKHK m. 3’de de hâkim durumun tanımı yapılmış, buna göre hâkim durum; “belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücü” olarak ifade edilmiştir.

RKHK’nın 6. maddesi -ATA m. 82’de olduğu gibi- hâkim durumu değil onun kötüye kullanılmasını yasaklamıştır. Bu bağlamda gerek Avrupa Birliği rekabet hukukunda gerekse Türk rekabet hukukunda hâkim durumda olmak yasaklanmamış sadece bu hâkim durumun kötüye kullanılması yasaklanmıştır⁶⁴⁸. Bu şekilde belirli bir piyasada tekel konumunda olan ve çok yüksek pazar payına sahip bir teşebbüsün, gücünü kötüye kullanarak tüketiciler veya diğer rakip teşebbüsleri sömürmesi veya onları piyasadan silmeyi amaçlaması engellenmeye çalışılmıştır⁶⁴⁹.

Bununla birlikte yukarıda bahsi geçen her iki düzenlemede de kötüye kullanılma tanımlanmamış sadece bazı kötüye kullanma örnekleri verilmiştir⁶⁵⁰. Bu bağlamda hâkim durumun kötüye kullanılması “bir hâkim işletmenin rekabeti sınırlayıcı, bozucu veya engelleyici olan veya kendisine haksız avantajlar sağlayabilecek olan her türlü davranışı kötüye kullanması” şeklinde tanımlanabilir⁶⁵¹.

Hâkim durumun tek başına yasaklılık halini gerektirmediği gibi fikri mülkiyet haklarının dahi tek başına hâkim duruma yol açmadığı ATAD tarafından kabul edilmektedir. Nitekim ATAD bir kararında bir fikri mülkiyet hakkına sahip olan bir teşebbüsün bu haklara dayanarak hakkın konusu olan ürünleri münhasıran satabilmesinin hâkim durumun göstergesi olmadığını, anılan teşebbüsün etkin

⁶⁴⁷ ASLAN, İ. Y., s. 210.

⁶⁴⁸ ASLAN, İ. Y., s. 232.

⁶⁴⁹ ARIKEL, s. 48.

⁶⁵⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 264.

⁶⁵¹ ASLAN, İ. Y., s. 232.

rekabeti engelleyecek konumda olup olmamasının belirleyici olduğunu ifade etmiştir⁶⁵².

Fikri mülkiyet haklarının mevcudiyetinin tek başına hâkim duruma yol açmayacağı ifadesinin temelinde, ilgili pazar belirlenirken dikkate alınan ve fiyatı müşteri tercihleri ve kullanım amaçları açısından birbiri ile ikame edilebilen ürünlerin tümünün fikri mülkiyet hakkının konusu olan ürünlerden oluşması ihtimalinin her zaman söz konusu olmayacağı gerçeği bulunmaktadır⁶⁵³.

Bununla beraber, bir fikri mülkiyet hakkı olan markanın lisans verilmesi ile hâkim durum elde edilerek rekabetin bozulması da mümkündür. Bu şekilde ekonomik gücün kötüye kullanılması halinde rekabet hukukunun ilgili hükümleri uygulama alanı bulabilecektir. Fikri ve sınai mülkiyetin tanıdığı tekel hakkı kullanılarak çeşitli işletmelerin piyasaya girişinin önlenmesi halinde, bu konuda marka hakkı sahibinin açacağı dava, rekabet hukukuna aykırılık iddiasıyla karşılaşabilecektir⁶⁵⁴.

Bu bağlamda Avrupa Birliği ve Türk Hukuku uygulaması incelendiğinde lisans sözleşmeleri alanında hâkim durumun kötüye kullanılması, genellikle, marka hakkının kötüye kullanılması, lisans sözleşmelerinde rekabete aykırı koşullara yer verilmesi ve lisans verilmesinin reddi biçimlerde ortaya çıkmaktadır.

II- Lisans Sözleşmeleri Hükümleri ile Rekabet Sınırlaması Getirilmesinin Sonuçları

RKHK'nın 4. maddesi kapsamında rekabeti sınırlayıcı olan marka lisansı sözleşmeleri RKHK m. 56/1 gereği geçersizdir. Bu geçersizlik, kanunun emredici hükümlerine aykırı sözleşmelerin geçersizliği ile aynı olduğu için BK m. 19 ve m. 20 anlamında bir geçersizliktir. Yani RKHK m. 4 hükümlerine aykırı olarak yapılan bir sözleşme, yapıldığı andan itibaren mutlak butlan ile batıldır.

⁶⁵² KAYA, Y., Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, s. 5; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 266.

⁶⁵³ KAYA, Y., Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, s. 3.

⁶⁵⁴ ASLAN, İ. Y., s. 345.

Böyle bir sözleşme, yapıldığı andan itibaren hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz⁶⁵⁵. Ancak bu geçersizliğin doğması için Rekabetin Korunması Hakkında Kanununun amacının açıklandığı 1. madde de belirtildiği gibi, getirilen bu şartlarla rekabetin engellenmiş, bozulmuş veya kısıtlanmış olması gerekmektedir⁶⁵⁶.

Marka lisansı sözleşmesi de her sözleşme gibi rekabeti sınırlayıcı hükümler ihtiva etmemelidir. Amacı rekabetin sınırlanması olmayan ancak rekabeti sınırlayıcı hükümler ihtiva eden bazı sözleşmeler, “haklı sebep” doktrini kapsamında ele alınabilmektedir. Bu tür sözleşmelere, RKHK m. 5’deki şartların da var olması halinde, grup muafiyeti verilebilmektedir. Muafiyet kapsamında ele alınan sözleşmeler, bazı rekabeti sınırlayıcı hükümler içerebilmektedir. Ancak, bu sözleşmelerin sağladığı menfaat, rekabeti sınırlayıcı hükümlerin açmış olduğu zarardan daha üstün durumdadır⁶⁵⁷.

Lisans sözleşmesinin BK m. 19 ve m. 20 anlamında geçersiz sayılabilmesi için -RKHK m. 4 ve m. 6 da getirilmiş olan karinelere giren bir lisans sözleşmesinin varlığında dahi- rekabet hukuku bağlamında geçersizliğine dair bir değerlendirme yapılmış olması gerekmektedir. Rekabet makamları değerlendirmelerinde eğer RKHK m. 4 ve m. 6’da belirtilen karinelere giren duruma rağmen rekabet sınırlaması olmadığı yönünde sonuca varılırsa sözleşmenin geçerliliğine hükmetmeleri gerekecektir. Diğer taraftan sözleşmenin geçersizliğine hükmedildiği hallerde buradaki geçersizliğin ileriye etkili hüküm doğurması hem sürekli borç ilişkisinin karakterine hem de rekabet hukuku ilkelerine daha uygun olacaktır⁶⁵⁸.

⁶⁵⁵ BAŞ, Teknik Bilgi, s. 126-127; ASLAN, İ. Y., s. 378; Geçersizliğin türü ve buna bağlanan sonuçlar hakkında ayrıca bkz. GÜRZUMAR, Osman Berat, Franchise Anlaşmaları ve Rekabet Hukuku, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Ankara, 1999, s. 123 vd.

⁶⁵⁶ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 276; Ayrıca bkz. ŞEHİRALİ, s. 166, 187.

⁶⁵⁷ BAŞ, Teknik Bilgi, s. 126; ASLAN, İ. Y., s. 378; OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 276.

⁶⁵⁸ OKTAY-ÖZDEMİR, Lisans Sözleşmeleri, s. 276-277.

SONUÇ

Marka lisansı sözleşmesi başlıklı çalışmada, marka lisansı sözleşmesi hukuki bir yaklaşımla ele alınarak bu sözleşmelerin genel görünümünü ortaya çıkarmaya amaçlayan çeşitli konular ve bu sözleşmelerle ilgili olarak ortaya çıkabilecek farklı hukuksal sorunlar üzerinde durulmaya çalışıldı. Özellikle marka lisansı sözleşmesinin konusu ve lisans sözleşmesi ve buna ilişkin lisans hakkının hukuki niteliğine yönelik görüş ayrılıkları, lisans türleri, benzer sözleşmelerle karşılaştırılması, lisans sözleşmesinin şekli ve tescili, lisans veren ve alan kişilerin yükümlülükleri ve dava hakları, marka lisansı sözleşmesinin sona ermesi, rekabet hukukuna ilişkin hükümlerin marka lisansı sözleşmesine etkileri ile milletlerarası unsurlu lisans sözleşmelerine uygulanacak hukuka ilişkin ele alınan sorunlarla ilgili olarak ortaya çıkan sonuçların kısa bir biçimde yeniden ortaya konulmasının amaca uygunluk açısından yerinde olacağı düşünülmektedir.

Lisans terimi etimolojik açıdan “izin verilmiş”, “müsaade edilmiş” anlamına gelen Latince “licet” kelimesinden gelmekte olup buna göre marka lisansı sözleşmesi, marka hakkını münhasıran kullanma hakkına sahip olan kişinin (lisans veren), sahip olduğu bu hakkın kullanımını -kural olarak- lisans bedeli karşılığında kısmen ve tamamen bir başkasına (lisans alana) devrettiği bir sözleşmedir.

Tescil edilmiş olan marka üzerindeki hakkın tamamı veya bir kısmını konu edinen marka lisans sözleşmesinin 556 sayılı KHK'daki koruma kapsamında olmasa da tescilsiz markaları da konu edinebileceği öğretide kabul edilmiştir.

Marka lisans hakkının ve marka lisansı sözleşmesinin hukuki nitelikleri üzerinde öğretilerdeki tartışılmalar hâlen devam etmektedir. Buna göre;

Marka lisans hakkının hukuki niteliği ile ilgili olarak, maddi varlığa haiz olmayan markanın, eşya olarak nitelendirilememesi, bu konuda geçerli olan *numerus clausus* ilkesine uygun olmaması, lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açma hakkına sahip olmasının lisans hakkının niteliğinden doğmayıp, kanunla özel olarak düzenlenmiş bulunması ve de marka lisans hakkının iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinin ancak sicile tescil edilmekle mümkün olması karşısında

marka lisans hakkının aynı ya da mutlak hak olarak nitelendirilemeyeceği bu sebeple de nispi haklardan olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla beraber sicile tescil ile lisans alana kuvvetlendirilmiş bir nispi hak sağlandığı da kabul edilmiştir.

Marka lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği ile ilgili olarak, marka lisansı sözleşmesi 556 sayılı KHK'da varlığı öngörülmekle birlikte, yasal bir tanımla belirlenmemiş ve bir bütün olarak düzenlenmemiş olduğundan isimsiz sözleşmelerden olduğu, isimsiz sözleşmeler içerisinde de, hukuki nitelik ve vasıfları itibariyle tamamen birbirlerinden ayrı olan sözleşmelerin, tarafların serbest iradeleriyle birbirlerine bağlı duruma sokulması durumunun bulunmaması sebebiyle bileşik sözleşme, kanunun çeşitli sözleşme tiplerinde öngördüğü unsurların kanunun öngörmediği tarzda bir araya getirilmesi unsurlarının bulunmaması sebebiyle karma sözleşme tiplerinden olmadığı, bu nedenle, kanunda düzenlenmiş sözleşme türlerine ait unsurların tamamen veya kısmen bulunmadığı, kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmelerden olduğu sonucuna varılmıştır.

Adi kira ve hasılat kirası, satım, adi ortaklık, franchise, know-how ve intifa sözleşmelerinin marka lisansı sözleşmesi ile benzer özellikleri ortaya konmuş, bununla beraber, söz konusu sözleşmelere ilişkin hükümlerin, açıklanan farklılıklardan dolayı, ancak mahiyetine uygun olduğu oranda ve kıyasen marka lisansı sözleşmesi ile ilgili boşlukların doldurulmasında uygulanabilecekleri kabul edilmiştir.

Marka lisansı sözleşmesi yazılı şekilde yapılması gerekmektedir. Aranılan bu şekil şartı geçerlilik şartı olup ispat şartı değildir. Bu nedenle yazılı şekil şartına uyulmadan yapılan lisans sözleşmeleri geçerlilik kazanmayacaktır. Diğer taraftan marka lisansı sözleşmesinin geçerli olarak kurulmasından sonra sicile tescil edilmeleri de mümkündür. Ancak bu tescil açıklayıcı nitelikte olup bunun yapılmamış olması hiçbir şekilde sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bununla beraber ortak markanın lisans sözleşmesine konu olabilmesi için lisansın marka siciline tescil edilmesi gerekir.

Lisans verenin marka lisansı sözleşmesinden doğan ilk ve en önemli yükümlülüğü, lisans sözleşmesinin konusu olan markadan doğan hakları lisans alana

kullandırma yükümlülüğüdür. Bu yükümlülüğünün yerine getirilebilmesi için öncelikle bir markanın var olması ve bu varlığın hem sözleşmenin yapıldığı sırada hem de devam ettiği müddetçe sağlanması gerekir. Lisans sözleşmesinin yapılması sırasında sözleşmenin konusunun imkânsız olması nedeniyle lisans verenin culpa in contrahendo'dan kaynaklanan ve kusurun derecesine göre saptanan bir sorumluluk altında olduğu kabul edilmiştir.

Lisans sözleşmeleri taraflar arasında uzun süreli bir ilişki meydana getirir. Bu sebeple söz konusu süre içinde lisans veren sadece bu hakkı garanti etmekle kalmayıp, lisans alanın bundan yararlanabilmesi için lisans konusunu oluşturan markanın devamı bakımından gerekli tüm önlemleri de alması gerekir. Ayrıca, lisans veren üçüncü kişinin üstün hakkına dayanarak ileri sürebileceği ve lisans konusu markanın kısıtlanmasına/ortadan kaldırılmasına neden olacak nispi ret nedenlerine karşı da tekeffül borcu altındadır.

Lisans alanın yükümlülüklerinin incelenmesinde, lisans verene, lisans konusundan yararlanma yetkisinin verilmesine karşılık olarak lisans alanın ana edimi kural olarak "lisans bedeli" ödemesidir. Ödenecek bedel sabit bir lisans bedeli olarak belirlenebileceği gibi taraflarca lisans konusu kullanılarak üretilen yahut satılan her bir parça başına ödenmesi gereken bir bedel de kararlaştırabilirler.

Lisans alanın diğer önemli yükümlülüğü ise markayı kullanma yükümlülüğüdür. Lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığının tespitinde taraflar arasındaki sözleşme esas alınmalı, onun yorumlanması neticesinde elde edilecek sonuca göre bir karara varılmalıdır. İnhisari lisans sözleşmesinde, kural olarak, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir. Basit lisans sözleşmesinde ise, lisans veren başka kimselere de lisans verebildiği gibi, marka hakkını kendisi de kullanabilir. Bu halde, lisans alan açısından herhangi bir kullanma yükümlülüğünün olmadığı sonucuna varılmıştır. Bununla beraber, lisans bedelinin parça başına ya da satışa göre belirlendiği basit lisans sözleşmelerinde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olduğu kabul edilmiştir.

556 sayılı KHK marka sahibinin markadan doğan haklarına tecavüz edilmesi halinde lisans alanın tecavüz eden kişiye karşı hukuk ve ceza davası açıp açamayacağı hususunu lisansın inhisari ya da basit oluşuna göre farklı cevap vermiştir. Buna göre;

İnhisari lisans alan, taraflarca sözleşmede aksine bir hüküm öngörülmemişse, marka hakkı sahibinin 3. kişilerin tecavüzleri karşısında açabileceği her türlü davayı marka sahibinden izin almaksızın kendi adına açabilecektir. Kural olarak dava açma hakkı bulunmayan basit lisans hakkı sahibi ise, dava açma hakkını kazanabilmesi için, öncelikle marka hakkına tecavüzün engellenmesi için hukuki yollara başvurmasını, noterden yapacağı bir bildirim ile lisans verenden talep edecektir. Lisans verenin dava açmayacağını bildirmesi veya bildirimden itibaren 3 ay içinde dava açılmaması halinde lisans alan da kendi adına dava açabilecektir.

Marka lisansı sözleşmesinin sona ermesi hususunun incelenmesinde, marka lisansı sözleşmesinin marka hakkının sona ermesi, sözleşme süresinin dolması, sözleşmede kararlaştırılan sebebin gerçekleşmesi, işlem temelinin çökmesi gibi sebeplerle sona ereceği belirtilmiştir. Kural olarak, lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği, geçmişe etkili sona erdirilmesi uygun olamayacağından sözleşmeden dönme yerine ileriye etkili sonuçlar doğuran fesih yolu ile sona erdirilebileceği kabul edilmiştir. Sözleşmeden dönme ise, ancak çok istisnai hallerde mümkün görülmüştür.

Rekabet hukukuna ilişkin hükümlerin marka lisansı sözleşmesine etkileri ile ilgili olarak, fikri mülkiyet haklarının hak sahibine inhisari nitelikte yetkiler vermesi ve hak sahibinin bu yetkilerinin lisans sözleşmesinin içeriğine taşınması, rekabet ortamının sağlanmasına ilişkin hükümler ile fikri mülkiyet haklarını koruyan kuralların birbiriyle çelişmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda lisans sözleşmeleri ile rekabete hem yatay hem dikey sınırlanma yapılabileceği gibi, lisans verenin piyasadaki hâkim durumundan faydalanarak bu durumu kötüye kullanan uygulamalar yapması da mümkündür. Bu nedenle RKHK'nın 4. maddesi kapsamında rekabeti sınırlayıcı olan marka lisansı sözleşmeleri RKHK m. 56/1

gereği geçersizdir. Bu geçersizlik ise, kanunun emredici hükümlerine aykırı sözleşmelerin geçersizliği ile aynı olduğu için BK m. 19 ve m. 20 anlamında bir geçersizliktir.

Son olarak incelenen konu, milletlerarası unsurlu lisans sözleşmelerine uygulanacak hukuka ilişkin olmuştur. Bu bağlamda, koruyan ülke hukuku “lex loci protectionis”e tabi olan hususlar ile sözleşme hukukunun kapsamına dâhil konulara uygulanacak hukuk belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

AKYOL, Şener Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Know-How, Management-Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, II. Fasikül, İstanbul, 1997

ARI, M. Haluk, Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003

ARIKAN, Ayşe Saadet, Fikri ve Sınai Hakların Tükenmesi ve Rekabet Hukuku, Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara, 2002, s. 754-771

ARIKAN, Ayşe Saadet, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku “Hakkın Tüketilmesi”, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları 17, Ankara, 2002, s.105-118

ARIKEL, Sülün, Rekabet Hukukunda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Sınai Mülkiyet Hakları, Ankara, 2002

ARKAN, Sabih, Marka Hukuku, Cilt I, Ankara, 1997

ARKAN, Sabih, Marka Hukuku, Cilt II, Ankara, 1998

ARKAN, Marka Hakkının Tüketilmesi, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara, 1998, s. 197-208

ARKAN, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 1999

ARKAN, Sabih, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku “Hakkın Tüketilmesi”, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları 17, Ankara, 2002

ARSEVEN, Haydar, Nazari ve Tatbiki Alemeti Farika Hukuku, İstanbul, 1951

ASLAN, Adem, Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, İstanbul, 2004

ASLAN, İ. Yılmaz, Rekabet Hukuku, Bursa, 2001

AYBAY, Aydın/HATEMİ, Hüseyin, Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul, 1981

AYDIN, Hüseyin, Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar, Ankara, 2003

AYDINCIK, ŞİRİN, Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2006

AYİTER, Nuşin, İhtira Hukuku, Ankara, 1968

AYİTER, Nuşin, Eşya Hukuku: Kısa Ders Kitabı, Ankara, 1977

BAKIRCI, Mehmet Enes, Teknoloji Transferinde “Patent ve Know-How Lisansı” Sözleşmeleri, İstanbul, 2001

BAŞ, Mustafa, Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi, Ankara, 2000

BAŞ, Mustafa, Genel Olarak Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmelerinin Durumu, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl: 2002, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 79-88

BERKHAN, İhsan, Marka Lisansı Sözleşmesi, İstanbul, 2005

BİLGE, Necip, Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara, 1962

BOSO, Burcu, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Yabancı Unsurlu Lisans Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl: 2006, Sayı: 8, s. 851-883

BOZKURT-YAŞAR, Sevgi, Marka Lisansı Sözleşmesinin Şekli ve Lisansın Sicile Kaydı, Terazi Dergisi, Yıl:2006, Cilt:1, Sayı:1, s. 32-40

CAMCI, Ömer, Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları, İstanbul, 1998

CAMCI, Ömer, Marka Davaları, İstanbul, 1999

CAMCI, Ömer, Endüstriyel Tasarım Davaları, İstanbul, 2000

ÇAMLİBEL-TAYLAN, Esin, Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi, Ankara, 2001

CANSEL, Erol, İsviçre Hukuku, Fransız Hukuku ve Alman Medeni Kanununun ile Mukayeseli Olarak Türk Hukukunda Hasılat Kirası, Ankara, 1953

ÇİÇEKÇİ, Çiğdem, Marka Lisansı Sözleşmeleri, İzmir, 2001

DAĞCI, Aksu/ARSLANOĞLU M.Anıl, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi Yıl:2007, Sayı:10, s. 360-372

DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, İstanbul, 1999

DİNÇER, Fatih, Markalar Hukukunda Marka Lisansı Üzerine Bir İnceleme, Hukuk ve Demokrasi Dergisi, Yıl: 2007, Sayı: 4, s. 48-49

DURMUŞ, Bülent, Marka Lisans Sözleşmesi, www.adaletvehukuk.com.tr

EKE, R. Burak, Patent Hakkı ve Patent Lisansı Sözleşmesi, İstanbul, 1984

ERDEM, B. Bahattin, Patent Hakkının Korunması ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, İstanbul, 2000

ERBAY, İsmail, Know-How Sözleşmesi, İstanbul, 2002

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümleri, Cilt I, Ankara, 1987

ERGÜN, Mevci, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmesi, Türkiye Noterler Birliği Dergisi, Yıl: 2001, Sayı: 110, s. 49-54

ERGÜNE, Mehmet Serkan, Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkansızlık, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara, 2006, s. 203-222

EROĞLU, Sevilay, Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İstanbul, 2000

FİLİZ, Erdinç, Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2007

GÖZLÜ, Sıtkı, Teknoloji Transferinde Lisans Anlaşmaları ve Bir Değerlendirme, İstanbul, 1986

GÜRZUMAR, Osman Berat, Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması, İstanbul, 1995

GÜRZUMAR, Osman Berat, Franchise Anlaşmaları ve Rekabet Hukuku, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları 1, Ankara, 1999, s. 105-162

HATEMİ, Hüseyin/SEREZON, Rona/ARPACI, Abdulkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 1992

ILGAZ, Deniz, “Know-How” ve Ticari Sırlar (Teknoloji Transferi ve Fikri Haklarla İlgili Lisans Anlaşmaları), Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2000, Cilt: 8, Sayı: 1-2

İNCAZ, Serap, Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi, İstanbul, 1992

KAHYAOĞLU, Emin Cem, Patent Lisans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Borçları, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, İstanbul, 2002, s. 435-443

KARAN, Hakan/KILIÇ, Mehmet, Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Ankara, 2004

KARAYALÇIN, Yaşar, Lisans Sözleşmesi, Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler “Hukuki Mütalâalar” (1988-1991), IV, Ankara, 1992, s. 177-181

KAYA, ARSLAN, 551 Sayılı “Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi, İÜHFİM, Yıl: 1995-1996, Cilt: LV, Sayı: 1-2, s. 335-367

KAYA, Yüksel, Hakim Durumun Kötüye Kullanılması ve Fikri Mülkiyet Hakları, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003,

KAYA, Yüksel, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinde Rekabet Otoritelerinin Lisans Anlaşmalarına Yaklaşımı, Rekabet Dergisi, Yıl: 2001, Sayı: 6, s. 45-74

KESKİN, Yasemin, Teknoloji Transferinde Lisans Anlaşmalarının Rolü, Ankara, 1994

KIRCA, Çiğdem, Franchise Sözleşmesi, Ankara, 1997,

KURU, Baki, Tespit Davaları, Ankara, 1963,

KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt IV, İstanbul, 2001

MAHER, Imelda, Rekabet Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hakları: Biçimselliğin Evrimi, (Çeviren: Gülgün ANIK), Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl: 2003, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 133-167

MERAN, Necati, Marka Hakları ve Korunması, Ankara, 2004

NOYAN, Erdal, Marka Hukuku, Ankara, 2006

ODMAN, N. Ayşe, Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Ankara, 2002

OĞUZMAN, M. Kemal, Borçlar Hukuku Dersleri: Borçların İfası, İfa Edilmemesi, Sona Ermesi, İstanbul, 1979

OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer, Eşya Hukuku, İstanbul, 2002

ONGAN, Burak, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara, 2007

ONGAN, Burak, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Lisans Verenin Garanti Yükümlülüğü, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl: 2006, Sayı: 8, s. 829-849

ORTAN, Ali Necip, Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 1979,

OKTAY, Saibe, İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması, İ.Ü.H.F.M., Yıl: 1995-1996, Cilt: LV, Sayı: 1-2, s. 263-296

OKTAY, Saibe, Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni, İÜHFİM, Prof. Dr. Türkan Rado'ya Armağan Sayısı, Yıl: 1997, Cilt: LV, Sayı: 3, s. 209-235

OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul, 2002

OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Fikri Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği, Prof. Dr. Ergun Özsunay'a Armağan, İstanbul, 2004, s. 571-598

OYTAÇ, Kutlu, Karşılaştırmalı Markalar Hukuku, İstanbul, 2002

ÖZCAN, Mehmet, Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar, Ankara, 1999

ÖĞÜZ, Tufan, Know-How Sözleşmesi, İstanbul, 2001

ÖZEL, Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2002,

ÖZSUNAY, Ergun, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul, 1986

ÖZSUNAY, Ergun, Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Rotary) İlişkin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı -Cumhuriyet Döneminde Hukuk-, İstanbul, 1973, s. 667-700

PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara, 2006,

PINAR, Hamdi, Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s. 855-917

POROY, Reha, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 1994

POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2004

POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, İstanbul, 2003

REİSOĞLU, Safa, Türk Eşya Hukuku, Cilt I, Ankara, 1977

SABAN, Nuray, Franchising ve Vergilendirme, İstanbul, 1997

SANLI, Kerem Cem, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Rekabet Kurumu Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000

SARAÇ, Tahir, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Ankara, 2003

SARGIN, Fügen, Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2001, Cilt: LV, Sayı: 2, s. 37-96

SARGIN, Fügen, Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2002

SELİÇİ, Özer, Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul, 1977

SİRMEN, Lale, Eşya Hukuku Dersleri, Ankara, 1995

SULUK, Cahit, Tasarım Hukuku, Ankara, 2003

ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal, Patent Lisans Sözleşmelerinin Roma Antlaşmasınının 85. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi, BATİDER, Yıl: 1998, Cilt: XIX, Sayı: 3, s. 165-189

ŞİMŞEK, Salih, Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi, Ankara, 1988

TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Cilt I, İstanbul, 1990

TEKDEMİR, Yaşar, Marka Hakkının Tükenmesi İlkesi ve Paralel İthalât Sorununa İktisadi Bir Yaklaşım, Rekabet Dergisi, Yıl: 2003, Cilt: 4, Sayı: 13, s. 3-31

TEKİNALP, Gülören, Patent Lisansı Sözleşmesine Uygulanacak Bağlama Kuralı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl: 1969-1970, Cilt: XXXV, Sayı: 1-4, s. 249-266

TEKİNALP, Gülören/TEKİNALP, Ünal, Avrupa Birliği Hukuku, İstanbul, 2000

TEKİNALP, Ünal, Yeni Marka Hukukunda Tescil İlkesi ve Tescilsiz İşaretlerin Hukuki Durumu, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul, 1997, s. 467-480

TEKİNALP, Ünal, Markanın Üçüncü Kişi Tarafından Kullanılması, Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 1998, s. 633-644

TEKİNALP, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2004

TOSUN, Ayşe Aysin, Türkiye'nin Ekonomik ve Teknolojik Kapasitesi Üzerinde Lisans Anlaşmalarının Etkileri, Eskişehir, 1991

TOPÇUOĞLU, Metin, Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Rekabet Kurumu Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001

TUNÇOMAĞ, Kemal, Borçlar Hukuku, Cilt I: Genel Hükümler, İstanbul, 1969

TUNÇOMAĞ, Kenan, Borçlar Hukuku, Cilt II: Özel Borç İlişkileri, İstanbul, 1977

TÜYSÜZ, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara, 2007

UYGUNER, Muzaffer, Lisans Ücretleri ve Ödeme Usulleri, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Yıl: 1969, Sayı: 41, s. 15-17

ÜLGEN, Hüseyin/TEOMAN, Ömer/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Aslan/NOMER-ERTAN, N. Füsün, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2006

ÜNAL, Mücahit, Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler, Konya, 2005

YASAMAN, Hamdi/ALTAY Sıtkı Anlam/AYDOĞDU Tolga/YUSUFOĞLU Fülürya/YÜKSEL Sinan, Marka Hukuku, 556 Sayılı KHK Şerhi, Cilt II, İstanbul, 2004, (KHK Şerhi)

YAVUZ, Cevdet, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümleri, İstanbul, 1997

YILMAZ, Canan, Marka Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2001

YILMAZ, Canan, Marka Lisans Sözleşmesinin Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Çerçevesinde Rekabet Boyutu, Bilgi Topluluğunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt II, İstanbul, 2003, s. 119-156

YÜKSEL, Ali Sait, Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-How) Sözleşmesi Hukuku, İstanbul, 1989

YÜKSEL,Ülkü/YÜKSEL-MERMÖD, Aslı, Marka Yönetimi ve Marka Değerinin Ölçülmesi, İstanbul, 2005,

ZEVKLİLER, Aydın, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2004

www.tdk.gov.tr (indirme tarihi:02.12.2007)